

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๑๖ ตอนที่ ๑๕๑ – ๑๖๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๕๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ ในคราวทุฬิกขภัย คือ ในคราวที่มีก้อนข้าวอันหาได้ยาก
อย่างนี้ พวกท่านเป็นสัตบุรุษ ชนวิเศษแล้ว ด้วยความเป็นผู้ประพฤติเบา
และด้วยธรรมอันเป็นเครื่องขุดเกลานี้

ถามว่า ชนวิเศษอะไร

แก้วว่า ชนทุฬิกขภัยได้ ชนความโลภได้ ชนความประพฤติด้วย
อำนาจแห่งความปรารถนาได้

ถามว่า คืออย่างไร

แก้วว่า คือว่า แม้ภิกษุรูปหนึ่งย่อมไม่มีความคิด หรือความคับแค้นใจว่า
เมืองเวรัญชานี้มีภิกษาหาได้ยาก แต่บ้านและนิคมในระหว่างโดยรอบแห่งเมือง
เวรัญชา มีข้าวกล้าโน้มลงด้วยความหนัก คือผล คือว่า มีภิกษาดี มีก้อนข้าวหา
ได้โดยง่าย เอาเถิดพวกเราไปที่บ้านและนิคมนั้นแล้ว จึงจักฉัน แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น
พระผู้มีพระภาคก็จักทรงรับเอาพวกเราอยู่ในเมืองนี้ที่เดียว ดังนี้ ทุฬิกขภัยอัน
ภิกษุเหล่านั้นชนวิเศษแล้ว คือ ครอบงำได้แล้ว ได้แก่ ให้เป็นไปในอำนาจของตน
แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้ก่อน

คือ ไม่เกิดความขวนขวายในการแสวงหาภัตตาหารที่อื่น นอกจากที่เมือง
เวรัญชา จึงเป็นผู้ที่ชนวิเศษ เป็นผู้ที่ชนทุฬิกขภัยได้ ถึงแม้จะเป็นเมืองที่มี
ทุฬิกขภัยก็อยู่ที่เมืองนั้น ไม่ไปสู่เมืองอื่นซึ่งไม่มีทุฬิกขภัย

ข้อความต่อไปมีว่า

ถามว่า ชนความโลภได้อย่างไร

แก้วว่า คือ แม้ภิกษุรูปหนึ่งไม่ได้ทำให้ราตรีชาดด้วยอำนาจแห่งความโลภว่า เมืองเวรัญชานี้มีภิกษาหาได้ยาก ส่วนบ้านและนิคมในระหว่างโดยรอบแห่งเมืองเวรัญชานี้มีข้าวกล้าโน้มลงด้วยความหนัก คือ ผล ได้แก่ มีภิกษาดี มีก้อนข้าวหาได้โดยง่าย เอาเถิดพวกเราจักพากันไปฉันทที่บ้านและนิคมนั้น หรือไม่ได้ทำให้พรรษาชาดด้วยคิดว่า พวกเราจะเข้าจำพรรษาในบ้านและนิคมนั้นในพรรษาหลังดังนี้ ความโลภอันภิกษุเหล่านั้นชนะวิเศษแล้ว ด้วยอาการอย่างนี้

ข้อความต่อไปมีว่า

ถามว่า ชนะความประพฤติดด้วยอำนาจแห่งความปรารถนาได้อย่างไร

แก้วว่า คือ แม้ภิกษุรูปหนึ่งไม่ได้มีความปรารถนาเห็นปานนี้เกิดขึ้นเลยว่า เมืองเวรัญชานี้มีภิกษาหาได้ยาก และมนุษย์ทั้งหลายย่อมไม่สำคัญพวกเรา แม้ผู้พักอยู่ตั้ง ๒-๓ เดือนเพราะคุณธรรมอะไร ๆ ไฉนหนอ พวกเราทำการค้าคุณธรรม คือ อวดอุตตริมนุสสธรรม คือ ประกาศซึ่งกันและกันแก่มนุษย์ทั้งหลายอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมฌาน รูปโน้นได้อภิญญา ๖ ดังนี้ แล้วปรนปรีททอง ภายหลังจึงค่อยอธิษฐานศีล ดังนี้ ความประพฤติดด้วยอำนาจแห่งความปรารถนา อันภิกษุเหล่านั้นชนะวิเศษแล้ว คือ ครอบงำได้แล้ว เป็นไปในอำนาจของตนแล้ว ด้วยอาการอย่างนี้

ส่วนในอนาคต เพื่อนพรหมจรรย์ชั้นหลัง นั่งอยู่ในวิหารแล้ว แม้ได้ภัตตาหารโดยความยากลำบากเพียงเล็กน้อย ก็จักดูหมิ่นข้าวสาลีและข้าวสุกที่ระคนด้วยเนื้อ คือ จักทำให้เป็นของน่าดูหมิ่น น่าติเตียน โดยนัยเป็นต้นว่า ข้าวสุกนี้อะไรกันเป็นเมล็ดร่วน และ ไม่เค็ม เค็มจัด ไม่เปรี้ยว เปรี้ยวจัด จะประโยชน์อะไรด้วยข้าวสุกนี้ ดังนี้

ในสมัยนี้คงจะเคยได้ยินได้ฟังที่ว่า มีบุคคลนั้นบรรลु หรือได้ญาณนั้นญาณนี้ การกล่าวเช่นนั้นนี้มีประโยชน์อะไร จะมีบุคคลใดเชื่อ แต่ผู้กล่าวย่อมต้องมีจุดประสงค์ให้ผู้อื่นเกิดศรัทธาที่จะเชื่อ ซึ่งบรรดาท่านพระเถระในครั้งนั้น ถึงแม้ว่า

ท่านจะประสบทุกข์ภัยถึงขั้นนั้น ก็ไม่มีสักรูปหนึ่งที่จะคิดค้าคุณธรรมโดยการ
อวดอุตตริมนุสสธรรม เพื่อนำมาซึ่งความเลื่อมใส

เพราะฉะนั้น ท่านที่เจริญสติปัฏฐาน ต้องการประโยชน์ที่แท้จริง คือ
ปัญญาที่รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ท่านย่อมเทียบเคียง สอบ
ทานเหตุผลของข้อประพฤติปฏิบัติว่าถูกต้องหรือยัง ตรงหรือยัง มีอะไรที่ยังคลาด
เคลื่อนอยู่ มีอะไรที่ยังเป็นสัสถ์พตปราคาส มีอะไรที่ถูกกิเลสนำไปด้วยความ
ต้องการผล แต่ไม่ใช่ด้วยการเริ่มรู้สภาพธรรมที่ละเล็กทีละน้อย ซึ่งการรู้สภาพ
ธรรมตามความเป็นจริงนั้นเองจะละกิเลส การยึดถือธรรมนั้นว่าเป็นตัวตน จะไม่
สนใจเพียงคำบอกเล่า หรือคำกล่าวหา ผู้นั้นได้บรรลุวิปัสสนาญาณนั้น หรือว่าได้รู้
แจ้งอริยสัจธรรม ไม่เป็นผู้ที่หวั่นไหวไปเพียงเพราะคำบอกเล่าของบุคคลอื่น แต่
สนใจเฉพาะข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง และผลที่ถูกต้องก็ย่อมเกิดได้

ข้อความต่อไปใน **พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์** มีว่า

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ขอรุณพระ
วโรกาสที่จะพลิกแผ่นดิน เพื่อให้ภิกษุทั้งหลายจักได้ฉนังวันดิน เพราะเหตุว่าภิกษุ
ทั้งหลายต้องฉนังข้าวแดงเป็นเวลาตลอดพรรษา แต่พระผู้มีพระภาคมิได้ทรง
อนุญาต

ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กราบทูลขอรุณพระวโรกาส ขอภิกษุสงฆ์
ทั้งหมดพึงไปบิณฑบาตในอุตตรกุรุทวีป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ก็ภิกษุผู้ไม่มีฤทธิ์เล่า เธอจักทำอย่างไรแก่ภิกษุเหล่านั้น

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า

ข้าพระพุทธเจ้าจักทำให้ภิกษุทั้งหมดไปได้ พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อย่าเลย โมคคัลลานะ การที่ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดไปบิณฑบาตถึงอุตตรกุรุ
ทวีป เธออย่าพอใจเลย

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านคิดถึงเหตุการณ์เฉพาะหน้า คือ ความยากลำบากของท่านพระเถระทั้งหลายเหล่านั้น แต่พระผู้มีพระภาคทรงเห็นประโยชน์ของกาลข้างหน้า จึงตรัสว่า อย่าเลย โมคคัลลานะ การที่ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดไปบิณฑบาตถึงอุตตรกุรุทวีป เธออย่าพอใจเลย

ข้อความใน **ปฐมสมันตปาสาทิกา** มีอธิบายว่า

ถ้าเป็นอย่างนั้น ในครั้งนั้นแล้ว ครั้งหลัง หรือว่าชนรุ่นหลัง ก็จะทำให้จิตใจคลาดเคลื่อนในพระธรรมวินัยได้

ข้อความใน **ปฐมสมันตปาสาทิกา** มีว่า

ส่วนมนุษย์ทั้งหลายพึงได้รับความเข้าใจผิดอย่างนี้ว่า ขึ้นชื่อว่าทุกภิกขุภยนี้หาใช่จะมีในบัดนี้เท่านั้นไม่ ถึงในอนาคตก็จักมี ในกาลนั้นภิกษุทั้งหลายจะได้เพื่อนพรหมจารีผู้มีฤทธิ์เช่นนั้นแต่ที่ไหนเล่า ท่านเหล่านั้นเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระสุวิปัสสกะ ท่านผู้ได้ฌาน และผู้บรรลุปฏิสัมภิทา แม้เป็นพระชีณาสภกัมมิ จักเดินเข้าไปบิณฑบาตยังตระกูลอื่น เพราะไม่มีกำลังฤทธิ์ ความวิตกอย่างนี้ของมนุษย์ทั้งหลาย จักมีขึ้นในภิกษุเหล่านั้นว่า

ในครั้งพุทธกาล ภิกษุทั้งหลายได้เป็นผู้บำเพ็ญให้บริบูรณ์ในสิกขาทั้งหลายแล้ว ท่านเหล่านั้นได้ให้คุณทั้งหลายเกิดขึ้นแล้ว ทั้งในคราวมีทุกภิกขุภยก็ให้พลิกแผ่นดิน แล้วฉ่นจวนดิน แต่บัดนี้ท่านผู้บำเพ็ญให้บริบูรณ์ในสิกขา ย่อมไม่มี ถ้าจะพึงมีไซ้ร้ ก็จะทำเหมือนอย่างนั้นทีเดียว

นี่ก็จะเป็นความเข้าใจผิดของบุคคลในครั้งหลัง

ข้อความต่อไปใน **สมันตปาสาทิกา** มีว่า

เพราะความวิตกอย่างว่ามานี้ มนุษย์เหล่านั้นพึงได้วิปلاส ความเข้าใจเคลื่อนคลาดนี้ในพระอริยบุคคลทั้งหลายซึ่งมีตัวอยู่นั้นแหละว่า พระอริยบุคคลทั้งหลายไม่มี ก็แลมนุษย์ทั้งหลายผู้ติเตียนว่าร้ายอยู่ซึ่งพระอริยบุคคลด้วยอำนาจ

วิปัสสนา ความเข้าใจผิด จะพึงเป็นผู้เข้าถึงอภัย เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า การพลิกแผ่นดิน เธออย่าชอบใจเลย ดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ปฐมภาค เวรัญชกัณฑ์ มีข้อความต่อไปว่า
ครั้นปวารณาพรรษาแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนท์มา
รับสั่งว่า

ดูกร อานนท์ พระตถาคตทั้งหลายยังมิได้บอกลาผู้ที่นิมนต์ให้อยู่จำพรรษา
แล้ว จะไม่หลีกเลี่ยงไปสู่ที่จาริกในชนบท ข้อนี้เป็นประเพณีของพระตถาคตทั้งหลาย
มาไปกันเกิดอานนท์ เราจะบอกลาเวรัญชพราหมณ์

ท่านพระอานนท์ทูลสนองพระพุทธดำรัสว่า

เป็นดังรับสั่งพระพุทธเจ้าข้า

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ถือบาตร จีวร มีท่านพระ
อานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่निเวศน์ของเวรัญชพราหมณ์
ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธรูปอาสนะที่เขาจัดถวาย

ทันใดนั้น เวรัญชพราหมณ์ดำเนินเข้าไปสู่ที่ประทับ ครั้นแล้วถวายบังคม
นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระองค์รับสั่งว่า

ดูกร พราหมณ์ เราเป็นผู้อันท่านนิมนต์อยู่จำพรรษาแล้ว เราขอบอกลา
ท่าน เราปรารถนาจะหลีกเลี่ยงไปสู่ที่จาริกในชนบท

เวรัญชพราหมณ์กราบทูลว่า

เป็นความจริง ท่านพระโคตม ข้าพเจ้านิมนต์พระองค์อยู่จำพรรษา ก็แต่
ว่าไทยธรรมอันใดที่จะพึงถวาย ไทยธรรมอันนั้นข้าพเจ้ายังมิได้ถวาย และไทย
ธรรมนั้นมิใช่ว่าจะไม่มี ทั้งประสงค์จะไม่ถวายก็หาไม่ ภายในไตรมาสนี้พระองค์
จะพึงได้ไทยธรรมนั้นจากไหน เพราะสมรวาสมีกิจมาก มีกรณียะมาก ขอท่าน
พระโคตมพร้อมด้วยพระสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพเจ้า
เพื่อเจริญบุญกุศลและปติปราโมทย์ ในวันพรุ่งนี้ แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด

พระผู้มีพระภาคทรงรับอชฌเมสนาโดยดุชนิภาพ และแล้วทรงชี้แจงให้
เวรัญชพราหมณ์เห็นแจ้ง สมาทาน อาจหาญ ว่าเริงด้วยธรรมิกถา แล้วทรงลุก
จากที่ประทับ เสด็จกลับ

หลังจากนั้นเวรัญชพราหมณ์ สั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีตใน
นิเวศน์ของตน โดยผ่านราตรีนั้น ให้เจ้าพนักงานไปกราบทูลภัตตาหารแด่พระผู้มี-
พระภาคว่า

ถึงเวลาแล้ว ท่านพระโคตม ภัตตาหารเสร็จแล้ว

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ถือบาตร จีวร
เสด็จพระพุทธานินไปยังนิเวศน์ของเวรัญชพราหมณ์ ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือ
พระพุทธานินที่เขาจัดถวายพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงเวรัญชพราหมณ์อังคาส
พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธานินเป็นประมุข ด้วยขาทนียะโภชนียาหารอันประณีต
ด้วยมือของตน จนให้ห้ามภัตรแล้ว ได้ถวายไตรจีวรแด่พระผู้มีพระภาคผู้เสวย
เสร็จ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร แล้วให้ทรงครอง แล้วถวายผ้าคลุมให้ภิกษุ
ครอง รูปละสำหรับ จึงพระองค์ทรงชี้แจงให้เวรัญชพราหมณ์เห็นแจ้ง สมาทาน
อาจหาญ ว่าเริง ด้วยธรรมิกถา แล้วทรงลุกจากที่ประทับ เสด็จกลับ

ครั้นพระองค์ประทับอยู่ที่เมืองเวรัญชาตามพระพุทธานินแล้ว เสด็จพระ
พุทธานินไปยังเมืองท่าปยาละ ไม่ทรงแวะเมืองโสเรยยะ เมืองสังกัสสะ เมือง
กัณณกุชชะ ทรงข้ามแม่น้ำคงคาที่เมืองท่าปยาละ เสด็จพระพุทธานินถึงพระ
นครพาราณสี

ครั้นพระองค์ประทับอยู่ที่พระนครพาราณสีตามพระพุทธานินแล้ว เสด็จ
จาริกไป โดยมีรรคาอันจะไปสู่พระนครเวสาลี เมื่อเสด็จจาริกไปโดยลำดับถึงพระ
นครเวสาลีนั้นแล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่ ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน
เขตพระนครเวสาลี

ต่อไปจะเป็นเรื่องปฐมปาราชิกกัณฑ์ คือ เรื่องท่านพระสุทินน์ แต่ให้ทราบ
จากข้อความในเวรัญชกัณฑ์ว่า

แม้พระผู้มีพระภาคเองและพระภิกษุสงฆ์ ก็ได้ประสพผลของกรรมที่ได้กระทำไว้แล้วในอดีตซึ่งมีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม แล้วแต่กรรมใดจะให้ผลในขณะใด โดยเฉพาะเรื่องอาหาร ก็พิสูจน์ได้จากชีวิตของทุก ๆ คนในครั้งนี้นี้ด้วย ไม่ใช่แต่เฉพาะในครั้งพุทธกาลเท่านั้น

ขอล่าวถึงบุพกรรมของพระผู้มีพระภาค ที่ทำให้พระองค์ต้องเสวยข้าวแดงตลอด ๓ เดือน

ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒ พุทธาปทาน ชื่อ ปุพพกัมมปิโสดิ ที่ ๑๐
(ข้อ ๓๙๒) พระผู้มีพระภาคตรัสชี้แจงบุพกรรมทั้งหลายของพระองค์ แก่ภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย ซึ่งพระพุทธรูปองค์หนึ่งมีว่า

เราได้ปริภาษพระสาวกทั้งหลายในศาสนาของพระพุทธเจ้า พระนามว่า ผุสสะว่า ท่านทั้งหลายจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดง แต่อย่ากินข้าวสาลีเลย ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น เราอันพรหมณนิมิตต์แล้ว อยู่ในเมืองเวรัญชา บริโภคข้าวแดงตลอด ๓ เดือน

ถ้ายังมีวิภวัญญะอยู่ บางครั้งก็จะเห็นสิ่งที่ดี บางครั้งก็เห็นสิ่งที่ไม่ดี หรือบางครั้งก็ได้ยินเสียงที่ดี บางครั้งก็ได้ยินเสียงที่ไม่ดี บางครั้งก็ได้กลิ่น ลิ้มรส ได้โณรสที่ดี บางครั้งก็ได้กลิ่น ลิ้มรส ได้โณรสที่ไม่ดี

เป็นเรื่องธรรมดาซึ่งทุกคนจะต้องประสพตามความเป็นจริง แล้วขอให้พิจารณาถึงพระมหากุณยาของพระผู้มีพระภาค ซึ่งถึงแม้ว่าเวรัญชพรหมณจะไม่ได้ถวายไทยธรรมตลอดไตรมาสที่จำพรรษาอยู่ที่เมืองเวรัญชาเลย แต่เมื่อพระองค์ได้ไปบอกลาเวรัญชพรหมณนั้น ก็ยังทรงชี้แจงให้เวรัญชพรหมณเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ว่าจริง ด้วยธรรมมีกา

ข้อความใน **ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล** มีว่า

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม เพราะบริษัทมีมากหรือน้อยก็หาไม่ พระพุทธเจ้าทั้งหลายเมื่อจะทรงแสดงธรรมแก่จักรวาลหนึ่งก็ดี สองจักรวาลก็ดี

จักรวาลทั้งสี่นั้นก็ดี ย่อมทรงแสดงด้วยพระอุตสาหะเสมอกันทีเดียว ครั้นทอดพระเนตรเห็นบริษัทมีจำนวนน้อยแล้ว ทรงลดพระวิริยภาพลงก็หาไม่ ถ้าทอดพระเนตรเห็นบริษัทมีจำนวนมากแล้ว ทรงมีพระวิริยภาพมากขึ้นก็หาไม่ เพราะเหตุแห่งความไผ่พระทัยอยู่ว่า เหล่าชนผู้หนักในธรรมของเรา อย่าได้เสื่อมไป ดังนี้ จริงอยู่ พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงหนักในธรรม ทรงเคารพธรรมแล

ในเวรณชกัณฑ์ จะเห็นได้ว่า นอกจากชีวิตจริง ๆ ในครั้งนั้นจะได้ประสบกับวิบากกรรมที่บางครั้งก็ประณีต บางครั้งก็ไม่ประณีต พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายก็ยังตามเสด็จพระผู้มีพระภาค ซึ่งทรงเสด็จจาริกไปในชนบทต่าง ๆ เป็นชีวิตจริง ๆ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีปกติเจริญสติอย่าพยายามไปทำอะไรที่ผิดจากชีวิตจริง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน จะทำอะไร ก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ เพราะเหตุว่าโดยมากท่านที่ไม่ได้เจริญสติปฏิฐานตามปกติในชีวิตประจำวัน อยากประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรม แต่ท่านไม่ได้เจริญความรู้เลย มีวิธีใดที่จะทำให้ท่านได้ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปได้ บรรลุญาณต่าง ๆ ได้ ท่านก็พร้อมที่จะทำทุกอย่าง แต่ไม่ได้เจริญความรู้ เพื่อละความไม่รู้ในสิ่งที่เป็นปัจจุบันธรรม คือสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งสติจะต้องระลึกรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ปัญญาจึงจะเพิ่มความรู้ชัดในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าลักษณะที่สติกำลังระลึกรู้ นั้น เป็นนามธรรมบ้าง เป็นรูปธรรมบ้าง

สำหรับคำถามข้อ ๑ ที่ถามว่า การปลีกตัวออกไปปฏิบัติวิปัสสนาที่ว่าเป็นอิตตา มีว่าไว้ในพระสูตรไหน คัมภีร์ไหน

ซึ่งการพิจารณาธรรมนั้น จะต้องพิจารณาโดยตลอดทั้ง ๓ ปฏิภาณ ไม่ใช่เพียงขอชื่อสูตร

ขอกล่าวถึง **มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสถ์ สปัปฺริสสูตร** ที่มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัปปริสธรรม และอสัปปริสธรรมแก่พวก
เธอ เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวต่อไป

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

ขอบแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

สัปปริสธรรม คือ ธรรมของผู้สงบกิเลส อสัปปริสธรรม คือ ผู้ที่ไม่ใช่
สัตบุรุษ

๑๕๒

ข้อความต่อไปมีว่า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อสัปปริสธรรมเป็นอย่างไร คือ อสัตบุรุษในโลกนี้เป็นผู้ออกจากสกุลสูง บวชแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ออกจากสกุลสูง บวชแล้ว ส่วนภิกษุอื่นเหล่านี้มิใช่เป็นผู้ออกจากสกุลสูง บวชแล้ว อสัตบุรุษนั้นจึงยกตนข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้มีสกุลสูงนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี่คือ อสัปปริสธรรม

ส่วนสัตบุรุษแล ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรม คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ย่อมไม่ถึงความหมดสิ้นไปเพราะความเป็นผู้มีสกุลสูงเลย ถึงแม้ภิกษุไม่ใช่เป็นผู้ออกจากสกุลสูง บวชแล้ว แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบูชาสรรเสริญเธอในที่นั้น ๆ สัตบุรุษนั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้มีสกุลสูงนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี่คือ สัปปริสธรรม

ขอให้สังเกตพยัญชนะ ละอาคารบ้านเรือนแล้ว เป็นผู้ที่ศรัทธาที่จะสละกิเลส แต่เป็นอัสัปปริสธรรม หรือเป็นอัสตบุรุษ

ข้อความต่อไปมีว่า

ความโลภ ความโกรธ ความหลง ย่อมไม่ถึงความหมดสิ้นไปเพราะความเป็นผู้มีสกุลใหญ่ เพราะความเป็นผู้มีโชคมาก เพราะเป็นผู้ปรากฏมียศ เพราะเป็นผู้ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร เพราะความเป็นพหุสูต เพราะความเป็นพระวินัยธร เพราะความเป็นพระธรรมกถึก เพราะเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร เป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เทียบบิณฑบาตเป็นวัตร อยู่

โคนไม่เป็นวัตร อยู่ป่าช้าเป็นวัตร อยู่กลางแจ้งเป็นวัตร ถือการฉันในอาสนะเดียว
เป็นวัตร

ข้อความต่อไป

ความโลภ ความโกรธ ความหลง ย่อมไม่ถึงความหมดสิ้นไป เพราะได้
ปฐมฌาน เป็นต้นไป จนถึงเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน

สำหรับข้อความเรื่องการอยู่ป่า ซึ่งก็จะตรงกับปัญหาของท่านที่ข้องใจ
ข้อความโดยตรงจากพระไตรปิฎกมีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อัสตบุรุษเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ส่วนภิกษุอื่นเหล่านี้ไม่ใช่เป็นผู้
อยู่ป่าเป็นวัตร อัสตบุรุษนั้นจึงยกตนข่มผู้อื่น เพราะความเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตรนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แม้ 이것คือ อสัปปริสธรรม

ส่วนอัสตบุรุษแล ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรม คือ ความโลภ ความ
โกรธ ความหลง ย่อมไม่ถึงความหมดสิ้นไปเพราะความเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร
ถึงแม้ภิกษุไม่ใช่เป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร แต่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติ
ชอบ ประพฤติธรรมอันสมควร คนทั้งหลายก็ต้องบูชาสรรเสริญเธอในที่นั้น ๆ

อัสตบุรุษนั้นทำการปฏิบัติแต่ภายในเท่านั้น ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะ
ความเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตรนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แม้ 이것คือ สัปปริสธรรม

จะตรงกับข้อข้องใจของท่านใหม่ที่ว่า การปลีกตัวออกไปปฏิบัติวิปัสสนา
เป็นอิตถามีกล่าวไว้ในพระสูตรไหน คัมภีร์ไหน ถ้ายังไม่หมดอิตถา ก็ต้องเป็น
อิตถา ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม เพราะฉะนั้น การที่จะละการยึดถือสภาพธรรมว่า
เป็นอิตถาได้ ก็ด้วยการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนนั่นเอง และ
โดยเฉพาะในเรื่องของปฐมฌาน ข้อความในพระไตรปิฎกมีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก อสัตบุรุษสงัดจากกาม สงัดจาก
อกุศลธรรม เข้าปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติ และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ได้ปฐมฌานสมาบัติ ส่วนภิกษุอื่นเหล่านี้ไม่ใช่เป็นผู้
ได้ปฐมฌานสมาบัติ อสัตบุรุษนั้นจึงยกตนข่มผู้อื่นด้วยปฐมฌานสมาบัตินั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แม้ 이것คือ อสัปปริสธรรม

ถ้าไม่เจริญสติเป็นปกติแล้ว อยู่ป่าได้ฌาน ก็ยังเป็นเรา เป็นอสัตบุรุษ
เพื่อที่จะให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ขอกล่าวถึงข้อความอื่น ๆ

ใน ทุติยสมันตปาสาทิกาแปล สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ ๑๐
ปฐมสังฆเภท สิกขาบทวรรณ กัณโธรณปฐมบัญญัติ เรื่องพระเทวทัต

พระเทวทัตทูลขอพระวโรกาส มีความว่า

ภิกษุทั้งหมดสมาทานอรัญญิกธุตงค์แล้ว จงเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร คือ จงอยู่
แต่ในป่าเท่านั้นตลอดชีวิต

พระเทวทัตกล่าวด้วยความประสงค์ว่า ภิกษุใด คือ แม้ภิกษุรูปหนึ่งละป่า
เข้าสู่เขตบ้าน เพื่อต้องการจะอยู่ โทษพึงต้องภิกษุนั้น คือ โทษจะต้องภิกษุนั้น
ได้แก่ พระผู้มีพระภาคจงทรงปรับภิกษุนั้นด้วยอาบัติ แม้ในวัตรที่เหลือ ก็มีนัย
เหมือนกัน

ในวัตรที่เหลือ ก็ในเรื่องของโคนไม้ เป็นต้น

พระประสงค์ของพระผู้มีพระภาคในข้อนี้มีว่า

กุลบุตรควรทราบความประสงค์ของพระผู้มีพระภาคแล้ว ทราบความ
สมควรแก่ตน

จริงอยู่ความประสงค์ของพระผู้มีพระภาคในคำว่า โย อิจฺจติ เป็นต้นนี้ มี
ดังนี้

ภิกษุรูปหนึ่งมีอหยาศัยใหญ่ มีอุตสาหะมาก ย่อมสามารถเพื่องดเสนาสนะ
ใกล้แดนบ้านเสียแล้ว อยู่ในป่า กระทำที่สุดแห่งทุกขได้

ภิกษุรูปหนึ่งมีกำลังอ่อนแอ มีเรี่ยวแรงน้อย ย่อมไม่สามารถจะอยู่ในป่า กระทำที่สุดทุกข์ได้ สามารถกระทำที่สุดทุกข์ได้แต่ในคามเขตเท่านั้น

รูปหนึ่งมีกำลังมาก มีธาตุเป็นไปสม่าเสมอ สมบูรณ์ด้วยอธิวาสนันทิ มีจิตคงที่ในอิฏฐารมณและอนิฏฐารมณ ย่อมสามารถทั้งในป่า ทั้งในเขตบ้านได้ ทั้งนั้น

รูปหนึ่งไม่อาจทั้งในเขตบ้าน ทั้งในป่า คือ เป็นปทปรมบุคคล

บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุนี้ได้อริยาศัยใหญ่ มีอุตสาหะมาก ย่อมสามารถเพื่องดเสนาสนะใกล้แดนบ้านเสียแล้ว อยู่ในป่า กระทำที่สุดทุกข์ได้ ภิกษุรูปนั้นจึงอยู่ในป่าเท่านั้นเกิด การอยู่ในป่านี้สมควรแก่เธอ แม้พวกสัทธินาริกเป็นต้นของเธอ ศึกษาตามอยู่ จักสำคัญข้อที่ตนควรอยู่ในป่าด้วย

อนึ่ง ภิกษุรูปใดมีกำลังอ่อนแอ มีเรี่ยวแรงน้อย ย่อมอาจจะกระทำที่สุดทุกข์ได้ในแดนบ้านเท่านั้น ในป่าไม่อาจ ภิกษุนั้นจึงอยู่แต่ในเขตบ้านเท่านั้นก็ได้

ส่วนภิกษุรูปใดซึ่งมีกำลังแข็งแรง มีธาตุเป็นไปสม่าเสมอ สมบูรณ์ด้วยอธิวาสนันทิ มีจิตคงที่ในอิฏฐารมณและอนิฏฐารมณ ย่อมอาจทั้งในป่า ทั้งในแดนบ้านทีเดียว แม้รูปนี้จึงละเสนาสนะใกล้แดนบ้านเสียแล้ว อยู่ในป่าเกิด การอยู่ในป่านี้สมควรแก่เธอ แม้พวกสัทธินาริกเป็นต้นของเธอ เมื่อศึกษาตามอยู่ จักสำคัญข้อที่ตนควรอยู่ในป่า

ส่วนภิกษุนี้ใดซึ่งไม่อาจกระทำที่สุดทุกข์ได้ คือ ไม่อาจที่จะบรรลุมรรคผลได้ทั้งในแดนบ้าน ไม่อาจทั้งในป่า เป็นปทปรมบุคคล แม้รูปนี้ก็จะอยู่ในป่านั้น เกิด เพราะว่าการเสพหฤตคคุณ และการเจริญกัมมัฏฐานนี้ของเธอ จักเป็นอุปนิสัยเพื่อมรรคและผลต่อไปในอนาคต แม้พวกสัทธินาริกเป็นต้นของเธอ เมื่อศึกษาตามอยู่ จักสำคัญข้อที่ตนควรอยู่ป่า ฉะนี้แล

ภิกษุนี้ใดซึ่งเป็นผู้มีกำลังอ่อนแอ มีเรี่ยวแรงน้อยอย่างนี้ เมื่ออยู่ในแดนบ้านเท่านั้น จึงอาจเพื่อจะกระทำที่สุดทุกข์ได้ ในป่าไม่อาจ พระผู้มีพระภาคทรงหมายถึงบุคคลเช่นนี้ จึงตรัสว่า

ภิกษุใดปรารถนา ภิกษุนั้นจงอยู่ในแดนบ้านเกิด ดังนี้ และบุคคลนี้ได้ให้
ช่อง แม่แก่คนเหล่านี้

ก็ถ้าว่า พระผู้มีพระภาคพึงทรงรับรองวาตะของพระเทวทัตไซ้ร้ บุคคลนี้ได้
ซึ่งมีกำลังอ่อนแอ มีเรี่ยวแรงน้อยตามปกติ ถึงบุคคลใดสามารถอยู่ในป่าสำเร็จได้
แต่ในเวลายังเป็นหนุ่ม ต่อมาในเวลาแก่ตัวลง หรือในเวลาเกิดธาตุกำเริบ เพราะ
ลมและดีเป็นต้น อยู่ป่าไม่สำเร็จ แต่เมื่ออยู่ในแดนบ้านเท่านั้น จึงอาจจะทำ
ที่สุดทุกข์ได้ บุคคลเหล่านั้นจะพึงสูญเสียอริยมรรคไป ไม่พึงบรรลุอรหัตตผลได้
สัตถุศาสน์นี้จะพึงกลายเป็นนอกระบบ นอกวินัย ยุ่งเหยิง ไม่เป็นไปเพื่อนำออก
จากทุกข์ และพระศาสดาจะพึงเป็นผู้มิใช่พระสัพพัญญูของบุคคลจำพวกนั้น ทั้ง
จะพึงถูกดำเนินติเตียนว่า ทรงทิ้งวาตะของพระองค์เสีย ไปตั้งอยู่ในวาตะของพระ
เทวทัต ดังนี้

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อจะทรงสงเคราะห์บุคคลทั้งหลายผู้เห็น
ปานนี้ จึงทรงปฏิเสธวาตะของพระเทวทัตในเรื่องแห่งภิกษุผู้ถือเทววินยาศบถเป็น
วัตร ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ผู้ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร พึงทราบวินิจฉัยโดยอุบายนี้
นั่นแล

แสดงให้เห็นว่า การอยู่ป่าจริง ๆ ยากลำบากมาก เฉพาะบางท่านที่มี
อภยาศัยใหญ่ มีอุตสาหะมาก มีกำลังแข็งแรง มีเรี่ยวแรงมาก จึงจะอยู่ในป่าและ
กระทำที่สุดทุกข์ได้ แต่ส่วนบุคคลอื่นนั้นไม่สามารถที่จะอยู่ในป่า อยู่ในบ้านก็
กระทำที่สุดทุกข์ได้ เพราะฉะนั้น จึงไม่ทรงรับรองวาตะของพระเทวทัต

ขอตอบคำถามข้อ ๒ ที่ว่า ผมเคยได้ยินว่า ในสติปัฏฐานให้รู้ ว่า นั่ง ยืน
เดิน นอน ในท่าทางอาการ แต่อาจารย์สอนว่า ให้รู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง มีอยู่ใน
พระสูตรไหน

ขอกล่าวถึง **ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาสติปัฏฐานสูตร** โดยตรง

ใน **อิริยาบถบรรพ** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเมื่อเดินก็รู้ชัดว่าเราเดิน เมื่อยืนก็รู้ชัดว่าเรายืน เมื่อนั่งก็รู้ชัดว่าเรานั่ง เมื่อนอนก็รู้ชัดว่าเรานอน เมื่อเธอตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างใด ๆ ก็รู้ชัดอาการอย่างนั้น ๆ ดังพรรณนามาฉะนี้

ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกาย ในกายภายในบ้าง พิจารณาเห็นกาย ในกายภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นกาย ในกายทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้นในกายบ้าง พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเสื่อมในกายบ้าง ย่อมอยู่

อีกอย่างหนึ่ง สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กายมีอยู่ก็เพียงสักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันตนหาและทิวาไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไร ๆ ในโลก

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่า พิจารณาเห็นกายในกายอยู่

จบ อริยาบทบรรพ

สำหรับคำถามของท่านผู้ขี้สงสัยที่ถามว่า ผมเคยได้ยินว่า ในสติปัฏฐานให้รู้ ว่า นั่ง ยืน เดิน นอน ในท่าทางอาการ แต่อาจารย์สอนว่าให้รู้ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง มีอยู่ในพระสูตรไหน

ก็มีอยู่ในพระไตรปิฎก แม้ใน มหาสติปัฏฐาน นี้เอง เพราะเหตุว่าข้อความมีว่า อีกข้อหนึ่ง ภิกษุเมื่อเดินก็รู้ชัดว่าเราเดิน

พญานชนะใช้คำว่า รู้ชัด หมายความว่า รู้ตามปกติ ตามสภาพธรรมที่กำลังเป็นจริง ขณะนี้ทุกท่านกำลังนั่งอยู่ ทรงอยู่ในลักษณะอาการอย่างไร ถ้ามีความรู้ชัดในสภาพธรรมที่ทรงอยู่ ตั้งอยู่ในอาการนั้น ท่านจะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ในขณะนั้นตามความเป็นจริง

พญานชนะที่ว่า ภิกษุเมื่อเดินก็รู้ชัดว่าเราเดิน คำว่า เรา เป็นคำสมมติที่หมายความว่า ไม่ใช่บุคคลอื่น แต่เวลาที่บุคคลนั้นเองกำลังเดิน ก็มีความรู้ชัด ความรู้ชัดต้องเป็นความรู้ตามปกติ เพราะเหตุว่าที่กำลังเดินอยู่ ถ้าระลึกที่กายส่วนที่เป็นกายที่กำลังเดินมีลักษณะอย่างไร ก็มีลักษณะเย็นที่เกิดขึ้นปรากฏ หรือ

ว่าถ้ามีสภาพลักษณะที่อ่อน ที่ตึง ที่ไหวเกิดขึ้นปรากฏ เพราะฉะนั้น ที่ว่าให้รู้ ทำทางมิกถาวไว้ที่ไหน ไม่มีเลย เพราะเหตุว่าพญชณะบอกว่า ภิกษุเมื่อเดินก็รู้ ชัดว่าเราเดิน เมื่อยืนก็รู้ชัดว่าเรายืน เมื่อนั่งก็รู้ชัดว่าเรานั่ง เมื่อนอนก็รู้ชัดว่าเรานอน เมื่อเธอตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างใด ๆ ก็รู้ชัดอาการอย่างนั้น ๆ

อาการอย่างนั้น ๆ ต้องเป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะปรากฏ ไม่ใช่ไม่ปรากฏ แล้วก็ไปนึกเอา แต่จะต้องมีความรู้ชัดในอาการของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

ข้อความต่อไปเพิ่มความชัดเจนขึ้นอีกว่า

ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกาย ในกายภายในบ้าง พิจารณาเห็นกาย ในกายภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นกาย ในกายทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรม ... บังแล้วไซ้ใหม่ว่าเป็นสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นสภาพธรรมที่มีจริงที่ปรากฏ จึงได้พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้นในกายบ้าง

ถ้าไม่เกิดขึ้นจะปรากฏไหม สภาพธรรมทั้งหลายที่กำลังปรากฏ ที่ปรากฏ เพราะเหตุว่าเกิดขึ้นจึงได้ปรากฏ เพราะฉะนั้น เวลาที่พิจารณากาย ก็พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้นในกายบ้าง

พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเสื่อมในกายบ้าง ถ้ากำลังพิจารณาอยู่ สิ่งที่กำลังปรากฏก็หมดไปเป็นความเสื่อม ย่อมอยู่

อีกอย่างหนึ่ง สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กายมีอยู่ก็เพียงสักว่าความรู้

เพราะมีความรู้ในขณะนั้น กายจึงเป็นอารมณ์ จึงมีปรากฏได้ เพราะสติกำลังระลึกรู้สภาพที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

กายมีอยู่ก็เพียงสักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อัน ตัณหาและทิวฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไร ๆ ในโลก

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แลภิกษุชื่อว่า พิจารณาเห็นกายในกายอยู่

เพราะฉะนั้น ทุกท่านจะต้องเทียบเคียงสภาพธรรมตามความเป็นจริงทั้ง ๓ ปิฎก คือ ทั้งพระวินยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกด้วย ในพระอภิธรรมปิฎกได้แสดงลักษณะของรูปไว้ทั้งหมด ๒๘ รูป และใน ๒๘ รูป สิ่งที่ดีควรระลึกได้แก่รูปอะไร ถ้าเป็นกายปสาทแล้วต้องรู้สภาพที่อ่อน ที่แข็ง ที่เย็น ที่ร้อน ที่ตั้ง ที่ไหว ซึ่งมีเป็นปกติธรรมดา เมื่อลักษณะนั้นมีจริง สติควรระลึกใหม่ ควรรู้ใหม่ เพราะเป็นสภาพธรรมซึ่งมีใช้ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เกิดขึ้นแล้วก็ปรากฏ เมื่อเกิดแล้วก็หมดไป

เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านที่เข้าใจว่าจะต้องรู้ในท่าทางอาการ ตรวจสอบเทียบเคียงกับพระไตรปิฎกว่า การที่ท่านกล่าวว่าในขณะที่ยืนก็ตาม เดินก็ตาม นั่งก็ตาม นอนก็ตาม ที่ว่าให้รู้ท่าทางนั้นมีอยู่ในปิฎกไหน เพราะในรูปปรมาณูจะต้องเป็นสิ่งที่ปรากฏจริง ๆ ซึ่งสำหรับเรื่องของกายานุปัสสนาสติปัฏฐานในอิริยาบถบรรพนี้ ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดินก็ตาม ผู้ที่รู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย ก็จะไม่พ้นไปจากสภาพลักษณะเย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตั้งหรือไหว

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่ได้รู้ลักษณะของรูปและนามตามปกติ แต่ไปเข้าใจว่า มีท่านั่งจริง ๆ แต่ไม่รู้รูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ ไม่ได้รู้อะไร เพราะมันแต่ไปสร้างให้ความรู้สึกเกิดขึ้นว่าเป็นรูปเท่านั้น บังสภาพธรรมของรูปที่กำลังปรากฏชนิดเดียวแล้วก็ดับไป ไม่ว่าจะเย็น ก็ปรากฏชนิดหนึ่ง ร้อน ก็ปรากฏชนิดหนึ่ง เสียด ก็ปรากฏชนิดหนึ่ง นี่เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่จะต้องระลึก

ก็ขอให้พิจารณาเทียบเคียงข้อปฏิบัติของท่านกับความเป็นจริงว่า สิ่งที่ท่านเข้าใจว่าเป็นความจริงแล้ว เป็นการรู้แล้วนั้น ถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ใช่ความรู้ที่ถูกต้อง ควรจะทิ้งเสีย แล้วเจริญความรู้ที่ถูกต้อง

ทุติยสมันตปาสาทิกา โภจียวรรค สิกขาบทที่ ๕ มีข้อความว่า

เราทั้งหลายชื่อว่าเป็นสาวก จักไม่บัญญัติข้อที่พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบัญญัติไว้

นี่เป็นพระวินัย สำหรับเรื่องของกรรมก็เช่นเดียวกัน ถ้าข้อปฏิบัตินั้นไม่มีใน
ครั้งพุทธกาล จะกล่าวว่าสมัยนี้ต้องทำอย่างนั้น ไม่เหมือนสมัยพุทธกาล สมัยนี้
ต้องเปลี่ยน จะถูกหรือจะผิด อย่าลืม เราทั้งหลายชื่อว่าเป็นสาวก จักไม่บัญญัติ
ข้อที่พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบัญญัติไว้

ถ้าท่านยังคงต้องการพิจารณาท่าทางอาการ และให้มีความรู้สึกเกิดขึ้นว่า
เป็นรูป ท่านก็ควรจะสอบทานกับรูปปรมาตถ์ที่ได้ทรงแสดงไว้ในพระอภิธรรมปิฎก
ด้วย

๑๕๓

รูปปรมาณัตถธรรมมีทั้งหมด ๒๘ รูป จะขอกล่าวถึงโดยนัยของการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกท่านพิสูจน์ได้ทันที และก็สามารถสอบทานได้กับโดยนัยของปริยัติ

รูปที่ ๑ **รูปารมณ** หมายความว่าสิ่งที่ปรากฏทางตา โดยมากทุกท่านก็ได้ยิน คำว่านามะ หรือภาษาไทยใช้คำว่า นาม รูปะ ภาษาไทยก็ใช้คำว่า รูป

นามนั้นเป็นสภาพรู้ เป็นความรู้สึก เป็นความจำ เป็นความคิด เป็นความสุข ความทุกข์ต่าง ๆ เป็นสภาพที่รู้อารมณ์ จะจำก็จำสิ่งที่เห็น หรือได้ยิน ได้กลิ่น จะเป็นสุข เป็นทุกข์ ก็เพราะมีสิ่งที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน ปรากฏ เพราะฉะนั้น สภาพรู้เป็น นามธรรม ไม่ใช่เป็นรูปธรรม นามกับรูปไม่ได้อยู่ไกลเลย ไม่ได้อยู่ที่อื่นที่จะต้องไป ค้นคว้าแสวงหา แต่พร้อมให้พิสูจน์ทุกขณะ

สำหรับรูปธรรมที่มีปรากฏอยู่ คือ

รูปที่ ๑ ปรากฏทางตา เป็นของจริงแน่นอน ทางบาลีใช้คำว่า **วณฺณ** หรือ รูปารมณ หมายความว่าสิ่งที่ปรากฏทางตา จะใช้คำว่า **แสง** จะใช้คำว่า **สี** จะใช้คำว่า อะไรก็ตามแต่ แต่โดยปรมาณัตถธรรม โดยสภาพความเป็นจริงของรูปนั้น ก็คือ รูปนี้ เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาสำหรับผู้ที่มีจักขุปสาท ไม่ใช่มีแต่จักขุปสาทกับเห็น แต่ต้องมีสิ่งที่กำลังปรากฏด้วย นี่เป็นรูปหนึ่งใน ๒๘ รูป

รูปที่ ๒ **สัททารมณ หรือ สัททะ** ได้แก่ เสียง เวลาที่จิตกำลังรู้เสียง เสียงนั้นเป็น**สัททารมณ** คือ เป็นอารมณ์ของจิตที่ได้ยิน

ผู้ที่ไม่นั่งจ้อง สร้างท่าทางขึ้นมาว่าเป็นรูป ระลึกรู้รูปารมณ คือ สิ่งที่ปรากฏทางตาบ้างหรือเปล่า ระลึกรู้ในขณะที่เสียงปรากฏทางหูบ้างใหม่ว่า เป็นของจริงอีกชนิดหนึ่งที่ปรากฏทางหู ไม่ใช่สภาพที่รู้เรื่อง สภาพที่รู้เรื่องเป็น นามธรรม แต่เสียงเป็นสภาพที่กำลังปรากฏทางหู ต้องแยกออกจากกันได้ ถ้าแยกออกจากกันไม่ได้ ก็ปนเสียงกับได้ยิน ปนกับรู้เรื่อง ไม่ใช่ปัญญาที่รู้ชัดในสภาพของเสียงที่เกิดปรากฏทางหูแล้วก็ดับไป เป็นรูป ๆ หนึ่งในรูป ๒๘ รูปที่ถ้าผู้ใดเจริญ

สติระลึกรู้ในขณะที่เสียงปรากฏ คนอื่นไม่สามารถจะรู้ได้ว่า ผู้นั้นกำลังระลึกรู้ลักษณะของเสียงที่กำลังปรากฏ เพราะเหตุว่าเป็นปกติ ไม่ใช่จะต้องไปทำกิจหรือทำอะไรขึ้นมาเป็นพิเศษในการที่จะระลึกรู้ว่า เสียงที่กำลังปรากฏนี้เป็นของจริง ไม่ใช่สี ไม่ใช่กลิ่น ไม่ใช่รส ไม่ใช่รูปอื่น ๆ

ต่อไปรูปที่ ๓ คือ **คันธารมณ** คันธะ หมายความว่าถึงกลิ่น ซึ่งเป็นสภาพที่ปรากฏทางจมูก ในขณะที่จิตกำลังรู้กลิ่นที่ปรากฏ เรียกกลิ่นที่ปรากฏที่เป็นอารมณ์ของจิตว่า คันธารมณ

ถ้าไม่ใช่คำว่า คันธะ ไม่ใช่คำว่า กลิ่น ไม่ใช่คำว่า คันธารมณ กลิ่นก็ปรากฏได้โดยไม่ต้องใช้ชื่อ กลิ่นเป็นของจริงที่เกิดปรากฏแล้วก็หมดไป นี่เป็นรูปซึ่งผู้ที่เจริญสติปัฏฐานจะต้องระลึกรู้ในขณะที่รูปนั้นกำลังปรากฏ สิ่งใดกำลังปรากฏเป็นปกติ สติก็ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ

รูปที่ ๔ คือ **รส** รสที่ปรากฏเมื่อกระทบลิ้นก็เป็นของจริงอีก ถ้าสติระลึกรู้ลักษณะของรสในขณะนั้นจะมีท่าทางแทรกอยู่ได้ไหม นี่เป็นการกระจัดกระจายโลกที่เคยประชุมรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน แท้ที่จริงสิ่งที่หลงยึดถือนั้นก็มิใช่ลักษณะเป็นรูปต่าง ๆ ชนิดที่ปรากฏ เป็นนามลักษณะต่าง ๆ กันที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป สติจึงควรระลึกรู้เพื่อรู้ชัดในสภาพของรูปที่ละรูป สติระลึกรู้ลักษณะของรส รสเท่านั้นที่ปรากฏในขณะนั้น ท่าทางตัวตน โลกนี้ทั้งโลกไม่มีเหลือ จึงจะประจักษ์ได้ว่า ไม่ใช่สสาร ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์บุคคล

รูปที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ คือ รูปที่สามารถจะรู้ได้ทางกาย มี ๓ รูป คือ **ปฐวี เตโช วาโย**

ปฐวี ได้แก่ สภาพแข็งอ่อนที่ปรากฏเมื่อกระทบกาย **เตโช** ได้แก่ ลักษณะที่ร้อนเย็นที่ปรากฏเมื่อกระทบกายเป็นอีกรูปหนึ่ง ส่วน **วาโย** ก็เป็นธาตุ เป็นสภาพธรรมที่ตึงหรือไหว

เพราะฉะนั้น ทางกายก็มีรูปที่ปรากฏ ๓ รูป คือ **ดิน ไฟ ลม**

ในรูป ๒๘ รูปที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย รวม ๗ รูป ชื่อว่า **โคจรรูป** หรือ **วิสยรูป** หมายความว่า รูปที่เป็นอารมณ์ที่รู้ได้ แม้ใจก็รู้สี เสียง กลิ่น

รส โผฏฐัพพะ ต่อจากทางตา หู จมูก ลิ้น กายนั่นเอง เพราะฉะนั้น โคจรรูป หรือวิสยรูป ๗ นี้ จึงเป็นรูปซึ่งเป็นอารมณ์ของอินทรีย์ทั้งหลาย

คำว่า อินทรีย์ ในที่นี้หมายความว่า จักขุนทรีย์ คือ ตา โสตินทรีย์ คือ หู มานินทรีย์ คือ จมูก ชิวหินทรีย์ คือ ลิ้น กายินทรีย์ คือ กาย มนินทรีย์ คือ ใจ ทั้ง ๗ รูป สามารถเป็นอารมณ์ของอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้

ทางตาที่เห็นสี จิตเกิดขึ้นรู้สีทางตาดับแล้ว จิตเกิดขึ้นทางใจรับรู้สีต่อจากทางตา แล้วก็รู้ความหมายว่า สิ่งที่เห็นเป็นอะไร การรู้ความหมายของสิ่งที่เห็นนั้น เป็นทางใจ

เวลาที่เสียงกระทบหู มีการได้ยินเกิดขึ้น จิตรู้เสียงทางหูดับไปหมดแล้ว จิตเกิดขึ้นต่อทางใจ รู้เสียงนั้นต่อจากทางหู แล้วรู้ว่าเสียงที่ได้ยินนั้นมีความหมายว่าอะไร การที่รู้ว่าเสียงที่ได้ยินมีความหมายว่าอะไรนั้น เป็นการรู้ทางใจ

เพราะฉะนั้น ทางใจก็รู้สี เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ต่อจากทางตา หู จมูก ลิ้น กาย นั่นเอง

นี่เป็นรูป ๗ รูป ในรูป ๒๔ รูป ที่เป็นอารมณ์ของอินทรีย์ทั้งหลาย มีท่อน้ำใหม่ มีท่อนอนใหม่ ทางตาสีที่ปรากฏ คือ วัณณะ สีสังวรณะต่าง ๆ ทางหูก็มีเสียง ไม่ใช่ท่อน้ำ ท่อนอน ทำเย็น ทำเดินเลย กลิ่นก็ไม่ใช่ท่อน้ำ ท่อนอน ทำเย็น ทำเดิน รสก็ไม่ใช่ท่อน้ำ ท่อนอน ทำเย็น ทำเดิน ลักษณะที่อ่อนที่แข็งเป็นธาตุดิน ลักษณะที่เย็นร้อนเป็นธาตุไฟ ลักษณะที่ตึงไหวเป็นธาตุลม ไม่ใช่ท่อน้ำ ท่อนอน ทำเย็น ทำเดิน แต่เป็นการรู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏให้รู้ได้แต่ละรูป แต่เพราะประชุมรวมกันทำให้ยึดถือว่าเป็นตัวตน แต่พอกระจัดกระจายเป็นสภาพธรรมแต่ละชนิดแล้ว ไม่มีลักษณะใดเลยที่จะควบคุมเป็นตัวเอง เป็นทำเป็นทางต่อไปได้

รูปที่ ๘ คือ อาโปธาตุ ธาตุน้ำที่เป็นมหาภูตรูป เกิดพร้อมกับดิน ไฟ ลม แต่ว่าเป็นธาตุที่ไม่สามารถจะรู้ได้ด้วยการสัมผัสทางกาย ถ้าระลึกที่กายแล้ว ก็จะปรากฏลักษณะที่อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหวเท่านั้น ตรงกับพระพุท-

พจน์ ที่ว่า ถึงแม้ว่ามหาภูตรูปมี ๔ แต่ที่ปรากฏทางกายได้นั้นเพียง ๓ คือ ดิน ไฟ ลม และที่ปรากฏเป็นปกติที่สติควรจะระลึก ทรงแสดงไว้ด้วยจำนวนว่า คือ **โคจรรูป หรือ วิสยรูป ๗**

เพราะฉะนั้น ถ้าใครไม่รู้โคจรรูปหรือวิสยรูป ๗ ชื่อว่าการปฏิบัตินั้นถูกต้องตามพระพุทธพจน์หรือไม่

รูปที่ ๙ คือ **โอชารูป** ได้แก่ อาหารรูปที่มีอยู่ในธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ที่ทำให้เกิดรูปอื่น เป็นปัจจัยให้รูปอื่นเจริญขึ้น

มหาภูตรูปมี ๔ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม แต่เวลาที่มหาภูตรูปเกิดขึ้น ไม่ใช่มีแต่เฉพาะ ๔ รูปที่เกิดร่วมกัน ทั้งหมดมีรูปที่เกิดร่วมกันอย่างน้อยที่สุด ๘ รูป

รูปทั้งหมดมี ๒๘ รูป

มหาภูตรูป ได้แก่ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม

ชื่อว่า มหาภูตรูป เพราะเหตุว่าเป็นรูปที่เป็นใหญ่เป็นประธาน ถ้ารูปทั้ง ๔ นี้ไม่มีแล้ว รูปอื่นมีไม่ได้เลย ส่วนรูปอื่นอีก ๒๔ รูป เป็น **อุปาทายรูป** คือ รูปที่อาศัยมหาภูตรูปเป็นไปหรือเกิดขึ้น สีสันวัณณะต่าง ๆ ไม่ใช่มหาภูตรูป เป็นอุปาทายรูป

สัททะ คือ เสียง ไม่ใช่ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม สัททะจึงเป็นอุปาทายรูป ถ้าไม่มีมหาภูตรูปแล้ว สัททะ ความกังวานของปฐวีธาตุก็ไม่ได้

กลิ่น คือ คันธะ ไม่ใช่มหาภูตรูป กลิ่นจึงเป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น ถ้าไม่มีมหาภูตรูปแล้ว กลิ่นก็ไม่มี เสียงก็ไม่มี สีกก็ไม่มี

รสก็เช่นเดียวกัน

ท่านที่เข้าใจมหาภูตรูป ๔ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมแล้ว ก็ขอให้เข้าใจเพิ่มขึ้นอีกว่า เวลาที่รูปเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง ๆ นั้น ไม่ได้มีแต่เฉพาะมหาภูตรูป ๔ ที่เกิดรวมกันในกลุ่มนั้นเท่านั้น ในกลุ่มเดียวกันจะต้องมีรูปอย่างน้อยที่สุด ๘ รูปเกิดร่วมกัน คือ มหาภูตรูป ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม แล้วก็มีสี มีกลิ่น มีรส มีโอชา คือ อาหารรูปที่มี

อยู่ในมหาภูตรูป เป็นรูปที่เมื่อกลืนกินเข้าไปแล้ว เป็นปัจจัยสร้างให้รูปอื่นเกิดขึ้น เจริญขึ้น เพราะฉะนั้น ขณะใดก็ตามที่มหาภูตรูป ๔ เกิดขึ้น จะต้องมียุพาหารูป เกิดร่วมด้วยอย่างน้อยที่สุดอีก ๔ รูป ฉะนั้น ในกลุ่มนั้นจึงต้องมีรูปรวมกันอย่างน้อยที่สุด ๘ รูป

เท่าที่กล่าวมาแล้วมีทั้งหมด ๘ รูป คือ สี เสียง กลิ่น รส ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม และโอชา แต่รูปที่เกิดรวมกันทุกครั้ง ไม่เคยแยกจากกันไปได้เลย มีทั้งหมด ๘ รูป คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม และสี กลิ่น รส โอชา เว้นเสียง เพราะเสียง บางครั้งก็เกิด บางครั้งก็ไม่เกิด แต่ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ๔ รูป รวมทั้งสี กลิ่น รส โอชานั้นต้องเกิดรวมกันทุกครั้ง และรูปทั้ง ๘ ที่เกิดรวมกันไม่แยกจากกันเลยนั้น ชื่อว่า **อวินิพโครูป ๘** หมายความว่าถึงรูป ๘ รูปที่ไม่แยกจากกัน หรือแยกจากกันไม่ได้

ถ้าจะกระจัดกระจายตัวของท่านออก กระจัดกระจายได้ไหม ตัดแขนได้ไหม ตัดนิ้วได้ไหม ตัดผมได้ไหม ตัดเล็บได้ไหม ได้ เพราะว่ามีอากาศธาตุแทรก คั่นอยู่ตามกลุ่มของรูป ซึ่งมีอย่างน้อยที่สุด ๘ รูป เมื่อย่อยละเอียดออกไปแล้ว ละเอียดที่สุดจะต้องมีรูปอย่างน้อยที่สุด ๘ รูปรวมกัน คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม สี กลิ่น รส โอชา

นี่ ๘ รูปแล้ว ที่สามารถจะพอรู้ได้โดยขั้นของปริยัติ และปฏิบัติตามลำดับ

รูปที่ ๑๐ **จักขุปสาทรูป** ภาษาไทยใช้คำธรรมดาว่า ตา ประสาทตา หมายความว่าถึง รูปที่สามารถรับกระทบสี

ถ้าท่านผู้ใดเห็น หมายความว่า จะต้องมียักขุปสาทรูป ซึ่งเป็นรูปที่สามารถรับกระทบเฉพาะสีเท่านั้น ที่ผิวหนังที่กายส่วนอื่นรับกระทบสีไม่ได้ จักขุปสาทรูปจึงเป็นรูปที่มีจริงรูปหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะสามารถรับกระทบสีได้ และรูปนี้อยู่ที่ตา เป็นจักขุปสาท อยู่ที่กลางตานั่นเอง รูปนี้เป็นอีกรูปหนึ่งที่มีจริง เมื่อสีปรากฏก็หมายความว่า ปรากฏเพราะกระทบกับรูปที่สามารถรับกระทบสีได้ คือ จักขุปสาท ซึ่งเป็นรูปที่ ๑๐

รูปที่ ๑๑ คือ **โสตปสาทรูป** สามารถรับกระทบเสียง

รูปที่ ๑๒ คือ **ฆานปสาทรูป** สามารถรับกระทบกลิ่น

รูปที่ ๑๓ คือ **ชีวหาปสาทรูป** สามารถรับกระทบรส

รูปที่ ๑๔ คือ **กายปสาทรูป** สามารถรับกระทบเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว

เป็นเรื่องของตัวท่านจริง ๆ พิสูจน์ได้ สีกิพิสูจน์ได้ เสียง กลิ่น รส ไขว้รู้พะ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว ก็พิสูจน์ได้ นอกจากนั้นยังมีจักขุปสาทรูป โสตปสาทรูป ฆานปสาทรูป ชิวหาปสาทรูป กายปสาทรูป

ในอวินิพโกรูป ๘ มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม มีสี มีกลิ่น มีรส มีอาหาร รวม ๘ รูป แต่เวลาที่จิตแต่ละชนิดจะรู้รูปแต่ละรูป ก็ต้องรู้แต่ละทาง ถึงแม้ว่ารูปทั้ง ๘ นั้นอยู่รวมกันในกลุ่มเดียวกันก็ตาม

ในกลุ่มของสี ก็มีธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม มีรส มีกลิ่น แต่เวลาที่กระทบกับจักขุปสาท จักขุปสาทรับกระทบเฉพาะรูปสี รูปเดียวใน ๘ รูปที่รวมกันอยู่

เช่นเดียวกับหู โสตปสาทสามารถรับกระทบกับรูปเสียง รูปเดียวที่รวมอยู่ในรูป ๘ รูปนั้น เพราะที่จะมีเสียงได้ ต้องหมายความว่ามียุข ๘ รูปนั้นด้วย เสียงจึงจะปรากฏ มีอีกรูปหนึ่งเพิ่มขึ้นได้

เวลาที่กลิ่นปรากฏ ต้องมีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม มีสี มีรส มีโอชา รวมอยู่กับกลิ่นที่ปรากฏที่กระทบจมูก แต่ฆานปสาทรูปนั้นสามารถรับกระทบเฉพาะกลิ่นเท่านั้น เวลาที่ฆานปสาทรูปรับกระทบกลิ่น จิตที่รู้กลิ่นจึงเกิดขึ้นรู้เฉพาะกลิ่น ไม่ใช่รู้ร้อน แข็ง เย็น ร้อน สี รส โอชาที่รวมอยู่ในที่นั้นเลย

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่ารูปจะรวมกันอยู่หลาย ๆ รูป แต่การที่จะปรากฏลักษณะของแต่ละรูปได้นั้น ต้องเป็นแต่ละทางด้วย ซึ่งก็เป็นชีวิตจริง ๆ เป็นชีวิตประจำวันนี่เอง แต่ให้ทราบว่า ในรูป ๒๔ รูปนั้น ท่านสามารถเข้าใจ สามารถรู้ลักษณะของรูปอะไรได้บ้าง

ทั้งหมดก็ ๑๔ รูป ใน ๒๔ รูป คือ

รูปที่ ๑ รูปารมณฺ์ รูปที่ ๒ สัททารมณฺ์ รูปที่ ๓ คันถารมณฺ์ รูปที่ ๔
รสารมณฺ์ รูปที่ ๕, ๖, ๗ คือ ปฐวี เตโช วาโย รูปที่ ๘ อาโปธาตุ รูปที่ ๙ โอชา
รูป รูปที่ ๑๐ จักขุปสาทรูป รูปที่ ๑๑ โสตปสาทรูป รูปที่ ๑๒ ฆานปสาทรูป
รูปที่ ๑๓ ชิวหาปสาทรูป รูปที่ ๑๔ กายปสาทรูป รวม ๑๔ รูป

รูปอื่นท่านสามารถที่จะศึกษาต่อไป ซึ่งถึงแม้จะไม่กระทบ ไม่ปรากฏทาง
ตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่ก็รู้ได้ว่ามีแน่นอน ก็แล้วแต่ความสามารถของผู้เจริญ
สติปัฏฐานที่ได้อบรมมา ที่จะรู้รูปใดละเอียดมากน้อยอย่างไร

สำหรับจักขุปสาทรูปที่อยู่กลางตา นอกจากสามารถรับกระทบสีแล้ว ยัง
เป็นที่เกิดของจักขุวิญญาณ จักขุวิญญาณหมายความว่าความถึงนามธรรมที่เห็นสี ที่ตัว
ของทุกท่านมีทั้งรูปและนาม นามไม่ได้เกิดนอกรูป ต้องอาศัยรูปนี้เองเป็นปัจจัยทำ
ให้นามแต่ละชนิดเกิดขึ้น (สำหรับในภูมิที่มีขั้น ๕)

อย่างการเห็น ถ้าไม่มีจักขุปสาทรูป การเห็นมีไม่ได้เลย จักขุปสาทรูปเป็น
ปัจจัยให้เกิดการเห็นขึ้นที่จักขุปสาทรูปนั่นเอง เพราะฉะนั้น ทัวทั้งตัวนี้มีรูปซึ่งเป็น
ที่เกิดของจิตแต่ละประเภท เพราะจิตไม่ได้เกิดนอกรูป เวลาจิตจะเกิดก็เกิดที่รูป
เช่น จิตเห็นเกิดที่จักขุปสาทรูป จิต เจตสิกที่เห็น ที่รู้ารมณฺ์ ไม่ใช่ไปเกิดนอกรูป
นอกร่างกาย ต้องมีที่เกิด และที่จักขุปสาทก็เลื่อนกล่นไปด้วยจิตและเจตสิกที่เห็น
รูป เวลาที่จิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นเห็นรูป ก็มีเจตสิก ๗ ดวงเกิดร่วมด้วย เพราะสีจะ
ปรากฏได้ต้องกระทบกับจักขุปสาท และจะเห็นสีได้ก็ต้องมีจักขุวิญญาณ และ
เจตสิกเกิดร่วมกันที่จักขุปสาท

เพราะฉะนั้น ที่จักขุปสาทรูป เล็ก ๆ นิดเดียว เลื่อนกล่นไปด้วยจิตและ
เจตสิกที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ไม่มีตัวตน ไม่มีทำนอง ท่านอน ทำย่น ทำเดินอะไร
รวมอยู่ในขณะที่ระลึกถึงสภาพที่เห็นเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป รูปารมณฺ์ที่กระทบเกิดขึ้น
แล้วก็ดับไป

จักขุวิญญาณ ๒ ดวง เกิดที่จักขุปสาทรูป โสตวิญญาณ ๒ ดวง
เกิดขึ้นที่โสตปสาทรูป ฆานวิญญาณที่รู้กลิ่น ๒ ดวง เกิดขึ้นที่ฆานปสาทรูป ชิวหา-

วิญญาณ ๒ ดวง เกิดขึ้นที่ชีวหาปสาทรูป กายวิญญาณ รู้เย็นตรงไหน มีสภาพรู้
เกิดแล้วก็ดับไปตรงนั้น

มีท่า มีทาง มีตัว มีตนอะไรไหม ก็ไม่มีกิริยาท่าทางที่จะไปควบคุมยึดโยง
ไว้ เพราะเหตุว่าระลึกรูปที่ปรากฏที่เป็นรูป สภาพที่ปรากฏที่เป็นนาม ในขณะที่
นั้นมีลักษณะของรูปเท่านั้นที่ปรากฏ ในขณะที่นั้นมีลักษณะของนามเท่านั้นที่ปรากฏ
แต่จะลักษณะตามความเป็นจริง ส่วนอื่นไม่มาเชื่อม ไม่มาโยง มาควบคุมประชุม
รวมกันให้เกิดความเห็นผิดได้

แต่จิตในวันหนึ่ง ๆ นั้นไม่ใช่มีแต่จักขุวิญญาณ ๒ ดวง โสตวิญาณ ๒ ดวง
สมานวิญาณ ๒ ดวง ชิวหาวิญาณ ๒ ดวง กายวิญาณ ๒ ดวง ท่านที่ศึกษา
เรื่องของจิต จะทราบว่าจิตทั้งหมดมี ๘๘ ประเภท หรือว่า ๘๘ ดวง ส่วนทางตา หู
จมูก ลิ้น กาย ที่เห็นสี ได้ยินเสียง รู้กลิ่น รู้รส รู้โผฏฐัพพะนั้น มีเพียง ๑๐ ดวง
จิตที่เหลือจะเกิดที่ไหน นั่นเป็นรูปอีกูปหนึ่ง

๑๕๔

รูปต่อไป คือ

รูปที่ ๑๕ **หทยรูป** รูปซึ่งเป็นที่เกิดของจิตอื่น ๆ ทั้งหมด เว้นทวิปัญจ-
วิญญูญาณ ๑๐ ดวง ซึ่งรูปนี้อยู่ที่กลางหัวใจ ถ้าเป็นสภาพปกติ

กล่าวคือ ในภุมมีที่มีชั้น ๕ เวลาที่ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นมีรูปเกิดร่วมด้วย ๓
กลุ่ม ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีหัวใจเลย คือมี **วัตตทสกะ** ที่เกิดของปฏิสนธิจิต มี
กายทสกะ ที่เป็นส่วนของกาย มี **ภาวทสกะ** ที่เป็นส่วนของรูปที่เป็นหญิงหรือเป็น
ชาย รูปหนึ่งรูปใดสำหรับบุคคลหนึ่ง

คำว่า **วัตตทสกะ** หรือ **หทยรูป** ตามปกติหมายความว่ารูปที่อยู่กลาง
หัวใจขณะที่มีหัวใจแล้ว แต่ความจริงรูปนี้เกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิตซึ่งยังไม่มีหัวใจ
เลย และเป็นที่เกิดของจิตอื่นทุกดวง เว้นทวิปัญจวิญญูญาณ ๑๐ ดวง จึงเป็นรูปหนึ่ง
ใน ๒๔ รูป เป็นรูปที่ ๑๕

เมื่อศึกษาลักษณะของรูปทั้ง ๒๔ รูปแล้ว จะหารูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูป
เดินไม่ได้เลย ไม่มีกล่าวไว้ เพราะเหตุว่าเป็นแต่เพียงลักษณะอาการของรูป
หลาย ๆ รูปที่ประชุมรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งทรงอยู่ ตั้งอยู่ในลักษณะหนึ่ง
ลักษณะใดเท่านั้น

นอกจากจะระลึกฐานามทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย รูปทาง
ตา หู จมูก ลิ้น กาย บางท่านที่ได้ฌาน ท่านก็ระลึกรู้รูปที่เป็นที่ที่เกิดของฌานจิต
แต่ไม่ใช่โคจรรูป ไม่ใช่วิสยรูป

เพราะฉะนั้น รูปที่ควรเป็นที่ระลึกของสติก็ควรเป็นโคจรรูป หรือวิสยรูป
ซึ่งเป็นปกติธรรมดา และปรากฏความเป็นอนัตตา

รูปที่ ๑๖ **อิตถิภาวรูป** ได้แก่ ภาวะแห่งหญิง ซึ่งซึมซาบอยู่ทั่วทั้งกาย

ในภุมมีที่ไม่ใช่พรหมโลก ไม่ใช่ผู้ที่ละความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ กรรมทำให้ภาวรูปเกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิต อิตถิภาวรูปเป็นรูปที่แสดง

ภาวะของความเป็นหญิงซึ่งซึมซาบอยู่ทั่วทั้งกาย ไม่ว่าจะเป็นสัณฐาน ที่มีมือ ที่เท้า ก็ปรากฏเป็นมือ เป็นเท้า ที่เป็นภาวะของหญิง หรือจะเป็นกิริยาอาการ การยิ้ม การหัวเราะ ก็ปรากฏเป็นภาวะของหญิง ตามอิตถิภาวะรูปซึ่งเกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิต หรือไม่ว่าจะเป็นการยืน การเดิน การเล่นต่าง ๆ ก็แสดงความเป็นภาวะของหญิง เพราะอิตถิภาวะรูปนี้เป็นรูปที่เกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิต

เรื่องของรูปเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก ซึ่งจะขอกล่าวถึงรูปเป็นประเภท ๆ เพื่อให้ท่านพิสูจน์ว่า เวลาที่เจริญสตินั้นจะระลึกถึงลักษณะของรูปใดเท่านั้น

รูปที่ ๑๗ **ปฐิสภาวรูป** เป็นภาวะแห่งชาย ซึ่งก็โดยนัยเดียวกัน เป็นรูปที่ซึมซาบอยู่ทั่วทั้งตัว ทำให้สัณฐานมือเท้า เป็นต้น ก็เป็นภาวะของเพศชาย ทำให้กิริยา การยิ้มแย้ม หรืออิริยาบถนั่ง นอน ยืน เดิน หรือการเล่น ก็เป็นลักษณะของเพศชาย เป็นภาวะของชาย นั่นก็เป็นรูปที่ซึมซาบอยู่ทั่วทั้งตัว

รูปที่ ๑๘ **ชีวิตินทรียรูป** เป็นรูปที่เกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐาน ที่ทำให้คนสัตว์ ต่างกับต้นไม้ใบหญ้าซึ่งเกิดเพราะธาตุ คือ ความเย็น ความร้อน

เมื่อกรรมเป็นปัจจัยให้จักขุสัทธาทรูปเกิดกับธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม สี กลิ่น รส โอชาแล้ว กรรมก็ยังเป็นปัจจัยให้ชีวิตินทรียรูปเกิดร่วมด้วยในกลุ่มนั้น เพื่ออุปถัมภ์รูปที่เกิดจากกรรมให้เป็นรูปที่ทรงชีวิต หรือว่าดำรงชีวิตอยู่ตามควรแก่รูปนั้น ๆ แล้วแต่กรรมของใครจะสร้างรูปที่ผ่องใสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย นั่นก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ได้สร้างสมมา และนอกจากกรรมจะเป็นปัจจัยให้ตา หู จมูก ลิ้น กายเป็นอย่างนั้น ๆ ก็ยังมีชีวิตินทรียรูปที่เกิดร่วมด้วยอุปถัมภ์รูปนั้นให้เป็นรูปที่ดำรงชีวิตอยู่ เป็นรูปซึ่งไม่เหมือนกับต้นไม้ใบหญ้าต่าง ๆ เพราะเป็นรูปซึ่งเกิดจากกรรม

ถ้าไม่ได้ทรงแสดงไว้ จะทราบไหมว่ามีรูปนี้ แต่ก็พอที่จะอนุมานเห็นความต่างกันของรูปที่เกิดเพราะกรรมกับรูปที่เกิดเพราะธาตุ เช่นต้นไม้ใบหญ้าได้ว่า มีความต่างกัน เพราะไม่สามารถที่จะเอาธาตุมาสร้างรูปที่เกิดเพราะกรรมได้เลย

ทั้ง ๑๘ รูปนี้ คือ รูปารมณฺ์ สัททารมณฺ์ คันธารมณฺ์ รสารมณฺ์ โผฏฐัพพารมณฺ์ ซึ่งกล่าวโดยนัยของารมณฺ์ แต่ถ้าวกล่าวโดยความเป็นรูปก็ได้แก่ วรรณะ สัททะ คันธะ รสะ ปฐวี เตโช วาโย อาโป โอชา จักขุปสาทรูป โสตปสาทรูป ฆานปสาทรูป ชิวหาปสาทรูป กายปสาทรูป หทยรูป อิตถีภาวรูป บุริสภารูป ชีวิตินทรียรูป ทั้งหมด ๑๘ รูป ชื่อว่า **สภาวะรูป**

สภาวะรูป หมายความว่า เป็นรูปที่มีสภาพของตน ๆ เช่น สภาพที่แข็ง ก็มีลักษณะที่แข็งที่เป็นสภาพของตนจริง ๆ นอกจากนั้นทั้ง ๑๘ รูปนี้ยังชื่อว่า **สลักขณรูป** เพราะประกอบด้วยลักษณะทั้งหลาย มีความเกิด เป็นต้น หรือมีความไม่เที่ยง เป็นต้น คือ มีความเกิดขึ้นและมีความดับไป ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นไตรลักษณ์

นอกจากนั้นรูปทั้ง ๑๘ รูปนี้ยังชื่อว่า **นิปผันนรูป** เพราะเป็นสิ่งที่สำเร็จเกิดขึ้นจากปัจจัย มีกรรม เป็นต้น และยังชื่อว่า **สัมมสนรูป** เพราะควรเพื่อพิจารณาให้ประจักษ์ในสภาพที่เป็นไตรลักษณ์ เพื่อประจักษ์ในความไม่เที่ยง

มีท่านั่ง ท่านอน ทำยืน ทำเดินใหม่

เพราะฉะนั้น ท่านที่กล่าวว่าท่านรู้รูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน เป็นต้น ท่านั่ง ท่านอน ทำยืน ทำเดิน เป็นรูปอะไรในสัมมสนรูป ๑๘ รูปบ้าง ไม่มีเลยแล้วยังหลงเข้าใจว่า ท่านได้รู้รูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูปเดินแล้ว นั่นเป็นการรู้ผิด หรือว่ารู้ถูก ถ้าไม่มีการรู้ผิดเลย ในพระไตรปิฎกจะไม่มีคำว่า **มิจจานุญณะ** หรือ **มิจจาวิมุตติ** แต่เพราะธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียด แล้วอาจจะเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนได้ ถ้าท่านไม่ตรวจสอบเทียบเคียงกับพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง ก็ย่อมจะเป็น **มิจจานุญณะ** และ **มิจจาวิมุตติ** ได้

ท่านสอบถามเทียบเคียงได้ ถ้าท่านแน่ใจจริง ๆ ท่านต้องหาได้ ท่านต้องแสดงได้ว่า ใน ๑๘ รูปนี้ ท่านั่ง ท่านอน ทำยืน ทำเดิน เป็นรูปอะไรใน ๑๘ รูป

รูปที่ ๑๙ **กายวิญญูติรูป** คือ อากาโรของกายที่ทำให้มีความหมายในอาการนั้น ๆ ตามเจตนาของจิตที่เป็นสมุฏฐาน กายนี้สามารถที่จะแสดงให้คนอื่นรู้

ในความหมายนั้นได้ ในขณะนั้น รูปนั้นเกิดขึ้นเพราะมีจิตเป็นสมุฏฐาน ชื่อว่า กายวิญญูติรูป เป็นอสภาวรูป คือ ไม่ใช่เป็นรูปที่มีลักษณะเฉพาะของตนแยกออกไปอีกต่างหาก แต่เป็นลักษณะของสัมมสนรูป เป็นลักษณะของนิปผันนรูป เป็นลักษณะของสภาวรูปตามสมควรแก่กลุ่มนั้น กลาปนัสนั่นเอง แต่เพราะเหตุว่ามีจิตที่ต้องการให้เกิดความหมายตามเจตนาของจิต จิตจึงเป็นสมุฏฐานให้รูปนั้นมีความหมายในอาการของรูปที่เกิดขึ้นด้วย เป็นกายวิญญูติรูป แต่ไม่ใช่มีสภาวะแยกออกไปต่างหากที่เป็นของตน เพียงแต่ว่า รูปนั้นมีความหมายให้รู้ได้ตามเจตนาของจิตที่เป็นสมุฏฐานให้เกิดรูปนั้น

รูปต่อไปในอสภาวรูป อสम्मสนรูป ที่มี ๑๐ รูป คือ **วจิวิญญูติรูป** ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงเป็นลำดับ ก็เป็นลำดับที่ ๒๐

วจิวิญญูติรูป คือ รูปที่ทำให้เกิดเสียงขึ้น ในฐานเกิดแห่งคำพูด โดยมีจิตเป็นสมุฏฐาน ที่กำลังพูดอยู่เดี๋ยวนี้เป็นวจิวิญญูติรูป มีวจิวิญญูติทำให้เสียงเกิดขึ้นในฐานแห่งคำพูด โดยมีจิตเป็นสมุฏฐาน จะพูดว่าอะไรก็แล้วแต่ มีจิตเป็นสมุฏฐานให้รูปนั้นทำให้เกิดเสียงขึ้นในฐานแห่งอักษร หรือว่าในฐานเกิดแห่งคำพูด ไม่ใช่เสียงลม ไม่ใช่เสียงใบไม้ แต่ว่าเป็นเสียงที่เกิดขึ้นเพราะมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นรูปที่ ๒๐ ในรูป ๒๔ รูป และเป็นรูปที่ ๒ ของอสภาวรูป อสम्मสนรูป ๑๐ รูป

รูปที่ ๒๑ **ลหุตารูป** ได้แก่ สภาพที่เบา ไม่หนักของรูป อุปมาว่า ดุจคนไม่มีโรค

รูปที่ ๒๒ **มุตารูป** ได้แก่ ความอ่อนละมุนของรูป อุปมาว่า ดุจหนังที่เขาฟอกดีแล้ว หนังที่ยังไม่ได้ฟอก แข็ง หนังที่ฟอกแล้ว อ่อน แต่ก็ยังคงเป็นหนังนั่นเอง ไม่ใช่ว่ามีลักษณะอ่อนละมุนต่างหากออกไปจากตัวหนัง

รูปที่ ๒๓ **กัมมัญญุตารูป** ได้แก่ สภาวะ สภาพลักษณะของรูปที่ควรแก่การงาน อุปมาว่า ดุจทองที่เขาหลอมดีแล้ว ทองที่ยังไม่ได้หลอมกับทองที่หลอมแล้ว ลักษณะผิดกัน แต่ไม่ใช่ว่าลักษณะที่ควรแก่การงานที่หลอมแล้ว เป็นลักษณะ

ที่แยกออกไปจากทอง เป็นลักษณะของทองนั่นเอง แต่ว่าควรแก่การงาน เพราะเหตุว่าหลอมแล้ว

๓ รูปนี้รวมเป็น**วิการรูป ๓** ได้แก่ ลหุตารูป ๑ มุทุตารูป ๑ กัมมัณฺณตารูป ๑

สำหรับอสังมสนรูปมี ๑๐ รูป มีกายวิญญูติรูป ๑ วจีวิญญูติรูป ๑ ลหุตารูป ๑ มุทุตารูป ๑ กัมมัณฺณตารูป ๑

มีทำนัง ทำนอน ทำยืน ทำเดินใหม่ ไม่มี

จะไปรู้ทำ รู้ทางทำไม่ ที่ไปรู้เป็นทำ เป็นทางปิดบังสภาพของรูปที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ ไม่ได้รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่เป็นรูปตามปกติเลย

เพราะฉะนั้น กายวิญญูติรูป ๑ วจีวิญญูติรูป ๑ ที่เป็นวิญญูติรูป ๒ และ ลหุตารูป ๑ มุทุตารูป ๑ กัมมัณฺณตารูป ๑ ซึ่งเป็นวิการรูป ๓ นี้ ไม่ใช่รูปที่ควรแก่การพิจารณาเพื่อจะประจักษ์ไตรลักษณ์

ที่เคยยึดถือว่าเป็นกาย จะต้องรู้ความอ่อนแข็ง ความเย็นร้อน ความตึงไหว ไม่ใช่ไปรู้ความเบา ความอ่อนละมุน ความควรแก่การงาน ของธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เพราะว่าเป็นแต่เพียงสภาพลักษณะอาการของธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมเท่านั้น ไม่ใช่เป็นรูปอีกรูปหนึ่งซึ่งแยกต่างหากออกไปได้ เอาอะไรมาจากไหนที่จะมาเป็นทำทางลอย ๆ ขึ้นมาได้ โดยที่ไม่ใช่ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม

อีก ๕ รูปที่เหลือ คือ **ลักษณรูป ๔** และ **อากาศรูป** หรือ **ปริจเฉทรูป ๑**

สำหรับลักษณรูป ๔ มี **อุปจยะ** ลักษณะแรกเกิดของรูป **สันตติ** ลักษณะที่รูปเจริญขึ้น **ขรตา** ลักษณะเสื่อมของรูป **อนิจจตา** ลักษณะที่แตกสลายของรูป ทั้ง ๔ รูปนี้ ไม่ได้มีลักษณะต่างหากแยกออกไปจากรูปที่เป็นสภาวะรูป

มีใครที่จะพิจารณาความเกิดขึ้นที่เป็นอุปจยะ สันตติ ขรตา และอนิจจตา โดยที่ไม่รู้รูปที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายบ้างไหม จะพิจารณาลักษณะเกิดของอะไร ก็ไม่มีลักษณะที่จะให้รู้ได้เลย

สำหรับอากาศรูปนั้น เป็นรูปที่คั่นอยู่ระหว่างกลาปทั้งหลาย เป็นความว่าง เป็นสภาพที่ไม่ใช่นามธรรม ถ้าจะกล่าวว่ารูปนี้ไม่มี กลาปทั้งหลายก็ต้องติดกันไปหมด

เพราะฉะนั้น ทั้ง ๑๐ รูป

กายวิญญูติรูป ๑ วจีวิญญูติรูป ๑ เป็น วิญญูติรูป ๒

ลหุตารูป ๑ มหุตารูป ๑ กัมมัณฺณตารูป ๑ เป็น วิจารณ์รูป ๓

อุปจยรูป ๑ สันตติรูป ๑ ชรตารูป ๑ อนิจจตารูป ๑ เป็น ลักษณะรูป ๔

และปริจเฉทรูป

รวม ๑๐ รูปนี้ ไม่ใช่รูปที่ชื่อว่าสัมมสนรูป ไม่ใช่รูปที่ควรพิจารณา เพราะเหตุว่าไม่มีลักษณะต่างหากของตน ที่จะให้ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปได้

ในรูป ๒๔ รูปนั้น วรรณะ คือ สี สัททะ คือ เสียง คันธะ คือ กลิ่น รส คือ รส ปฐวี อ่อนแข็ง เตโช เย็นร้อน วาโย ตึงไหว รวมทั้งหมดเป็นโคจรรูป ๗ กับ ปสาทรูป ๕ คือ จักขุปสาทรูป ๑ โสตปสาทรูป ๑ ฆานปสาทรูป ๑ ชิวหาปสาทรูป ๑ กายปสาทรูป ๑ รวม ๑๒ รูปนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ๑๒ รูปหยาบนี้เป็นรูปใกล้ คือ เป็นสันติเกรูป เพราะว่าเป็นรูปซึ่งแทงตลอดได้ง่าย โดยลักษณะหมายความว่า พิจารณาได้ง่าย

สำหรับรูปอีก ๑๖ รูป ชื่อว่า รูปละเอียด หรือ สุขุมรูป ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นรูปไกล คือ ทุเรรูป เพราะเหตุว่าเป็นรูปที่แทงตลอดได้ยากโดยลักษณะ

ขอกล่าวถึง มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั โลมสกังคิยภัทเทกัรัตตสูตร ที่จะให้ท่านผู้ฟังได้เข้าใจชัดเจนถึงจุดประสงค์ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมโดยละเอียด มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นท่านพระโลมสกังคิยะอยู่ที่พระวิหารนิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ ในสักกชนบท

ครั้งนั้นแล ล่วงปฐมยามไปแล้ว จันทนเทวบุตรมีรัศมีงามยิ่ง ส่องพระวิหารนิโครธารามให้สว่างทั่ว เข้าไปหาท่านพระโสมสกังคิยะยังที่อยู่ แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จันทนเทวบุตรพวยนเรียบร้อยแล้ว จึงกล่าวกะท่านพระโสมสกังคิยะ ดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุ ท่านทรงจำอุเทศและวิภังค์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญได้ไหม
ท่านพระโสมสกังคิยะกล่าวว่า

ดูกร ท่านผู้มีอายุ เราทรงจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ

จันทนเทวบุตรกล่าวว่า

ดูกร ภิกษุ แม้ข้าพเจ้าก็ทรงจำไม่ได้ และท่านทรงจำคาถาแสดงราตรีหนึ่ง
เจริญได้ไหม

ท่านพระโสมสกังคิยะกล่าวว่า

ดูกร ท่านผู้มีอายุ เราทรงจำไม่ได้ ก็ท่านทรงจำได้หรือ

จันทนเทวบุตรกล่าวว่า

ดูกร ภิกษุ ข้าพเจ้าทรงจำได้ ดูกร ภิกษุ สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาค
ประทับอยู่ ณ ปันตูกัมพลศิลาอาสน์ ที่ควงไม้ปาริฉัตตกะ ในหมู่เทวดาชั้น
ดาวดึงส์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอุเทศและวิภังค์ของบุคคลผู้มีราตรี
หนึ่งเจริญแก่เทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยัง未来ถึง สิ่งใดล่วง
ไปแล้ว สิ่งนั้นก็พ้นอันละไปแล้ว และสิ่งที่ยัง未来ถึง ก็เป็นอันยังไม่ถึง

ก็บุคคลใดเห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน ไม่ถอนแน่น ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้น ๆ
ได้ บุคคลนั้นพึงเจริญธรรมนั้นเนื่อง ๆ ให้ปรุโปร่งเถิด

พึงทำความเพียรเสียในวันนี้แหละ ใครเล่าจะพึงรู้ความตายในวันพรุ่ง
เพราะว่าความผัดเพี้ยนกับมัจจุราชมุขมีเสนาใหญ่นั้นย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย พระ
มุณีผู้สงบย่อมเรียกบุคคลผู้มีปกติเป็นอยู่อย่างนี้ มีความเพียร ไม่เกียจคร้านทั้ง
กลางวันและกลางคืนนั้นแลว่า ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ

จันทนเทวบุตรได้กล่าวต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุ ข้าพเจ้าทรงจำคาถาแสดงราตรีหนึ่งเจริญได้อย่างนี้แล ขอท่าน
จงรำเรียน และทรงจำอุเทศและวิภังค์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญเกิด เพราะ
อุเทศและวิภังค์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์

จันทนเทวบุตรกล่าวดังนี้แล้ว จึงหายไป ณ ที่นั่นเอง

ข้อความต่อไปในพระสูตรนี้มีว่า

วันรุ่งขึ้น ท่านพระโสมสกังคิยะก็เก็บเสนาสนะ ถือบาตร จีวร มุ่งจาริกไป
ยังพระนครสาวัตถี ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ
และพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงอุเทศและวิภังค์ของบุคคลผู้มีราตรีหนึ่งเจริญแก่
ท่านพระโสมสกังคิยะ

๑๕๕

ใน **ปปัญจสูทนี อรรถกถาโลมสกังคิยภัทเทกัรตตสูตร** มีข้อความว่า

นับแต่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรู้ในปีที่ ๗ ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ในวันเพ็ญเดือน ๘ ที่เมืองสาวัตถี และธรรมดาของพระผู้มีพระภาคทั้งหลายนั้น ทำยมกปาฏิหาริย์แล้ว ย่อมไม่อยู่ในถิ่นของมนุษย์ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงก้าวพระบาทเสด็จขึ้นสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เสด็จจำพรรษาที่ปัทมกัมพลศิลาอาสน์ โคนไม้ปาริฉัตตกะ ทรงกระทำพระพุทธรูปเป็นกายสักขี เมื่อทรงแสดงพระอภิธรรมแก่พระพุทธรูปพร้อมด้วยเทวดาทั้งหลายในชั้นดาวดึงส์แล้ว จึงตรัสอุเทศและวิงวาทของภัทเทกัรตตสูตรลับเป็นระยะ ๆ ไป เพื่อให้เกิดความสังเวชแก่เทวดาทั้งหลาย

แสดงให้เห็นความสำคัญของ **ภัทเทกัรตตสูตร** ผู้มีราตรีหนึ่งเจริญ คือ ผู้มีชีวิตอยู่ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ด้วยการเจริญวิปัสสนา เพราะเหตุว่าผู้ที่เจริญสติปัฏฐานนั้น ย่อมไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้วด้วยตัณหาและทิฏฐิ ไม่มุ่งหวัง คือไม่ปรารถนาสิ่งที่ยังไม่มาถึง การที่บุคคลใดเห็นแจ้งธรรมปัจจุบัน ไม่ม่งอนแง่น ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้น ๆ ก็ด้วยวิปัสสนานั้นเอง

เพราะฉะนั้น ขอให้ทราบถึงจุดประสงค์ที่พระผู้มีพระภาคเอง แม้ว่าจะได้ทรงแสดงอภิธรรมแก่พระพุทธรูปและเทวดาทั้งหลายในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ก็ได้ทรงแสดง **ภัทเทกัรตตสูตร** ผู้ที่มีราตรีหนึ่งเจริญ สลับกับที่ทรงแสดงพระอภิธรรมเป็นระยะ ๆ ไป เพื่อที่จะให้บุคคลที่ได้ฟังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นเอง ไม่ต้องรอไว้เลย เพราะการที่ระลึกถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเป็นปัจจุบันนั้น จะทำให้ไม่ม่งอนแง่น ไม่คลอนแคลน และเห็นแจ้งในธรรมปัจจุบันได้

ขอตอบคำถามข้อ ๓ ที่ว่า พระโสดาบันรู้แต่กายอย่างเดียว ไม่รู้เวทนา ไม่รู้จิต ไม่รู้ธรรม จะต้องมาเจริญเวทนา จิต ธรรมอีก มีว่าไว้ในสูตรไหน

ที่ถูกต้องแล้วคำถามนี้ ควรจะเป็นว่า ที่ว่า พระโสดาบันรู้แต่กายอย่างเดียว นั้น มีว่าไว้ในสูตรไหน หรือว่าในอรรถกถาฎีกาเล่มใด เพราะว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่พระโสดาบันจะรู้แต่กายอย่างเดียว แม้แต่ในวิปัสสนาญาณที่ ๑ คือ นามรูปปริจเฉทญาณ คือ ปัญญาที่รู้ลักษณะอย่างถ่องแท้ของนามและรูป ไม่ใช่กายอย่างเดียว

เพราะฉะนั้น คำถามของท่านผู้ข้องใจที่ว่า พระโสดาบันรู้แต่กายอย่างเดียว ไม่รู้เวทนา ไม่รู้จิต ไม่รู้ธรรม จะต้องมาเจริญเวทนา จิต ธรรมอีก มีว่าไว้ในสูตรไหน ก็เป็นความเข้าใจของท่านผู้ข้องใจท่านนั้นที่เข้าใจว่า พระโสดาบันนั้นรู้แต่กายอย่างเดียว

สืบเนื่องจากคำถามข้อ ๒ ท่านเข้าใจว่า พระโสดาบันนั้นรู้กายอย่างเดียว คือ รู้ในท่าทางที่เป็นท่านั่ง หรือท่านอน หรือท่านยืน หรือท่านเดิน แต่ว่าถ้าสอบถามกับพระธรรมวินัยแล้ว ในขณะที่นั่ง นอน ยืน เดิน พุด นั่ง คิด ถ้าผู้ใดจะระลึกถึงลักษณะของรูป ก็จะต้องเป็นรูปที่ปรากฏทางตา หรือหู จมูก ลิ้น กาย ตามที่ได้ทรงแสดงไว้ว่า ในรูป ๒๘ รูป รูปอะไรเป็นวิสัยรูป และรูปอะไรเป็นรูปหยาบ คือ รูปที่มีลักษณะที่สามารถจะปรากฏให้แทงตลอดในลักษณะนั้นได้

สำหรับรูปที่เป็นรูปหยาบมี ๑๒ รูป คือ นอกจากสี เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว) แล้ว ก็ยังรวมปสาทรูป ๕ คือ จักขุปสาทรูป โสตปสาทรูป ฆานปสาทรูป ชิวหาปสาทรูป กายปสาทรูป

แต่การที่จะรู้ลักษณะของปสาทรูปได้ ก็ต่อเมื่อระลึกสิ่งที่ปรากฏทางตา จึงจะรู้ได้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาที่ปรากฏได้นั้นต้องมีรูปที่สามารถรับกระทบสีทางตาได้ ในขณะที่ได้ยินเสียง ผู้ที่เจริญสติระลึกถึงลักษณะของเสียงว่า เป็นรูปชนิดหนึ่ง แล้วก็รู้ว่ารูปเสียงที่ปรากฏนั้นก็จะต้องกระทบกับรูปอีกรูปหนึ่งซึ่งสามารถรับกระทบเสียงได้ เพราะเหตุว่าเสียงไม่กระทบกับตา เสียงไม่กระทบกับจมูก

เสียงไม่กระทบกับลิ้น เสียงไม่กระทบกับกาย แต่รูปเสียงนั้นจะกระทบแต่เฉพาะกับโสตปสาทรูป ซึ่งเป็นรูปที่สามารถรับกระทบเสียงได้เท่านั้น

ถ. มีผู้ที่สงสัยว่า พิจารณารูปนามให้กระจัดกระจาย แตกอย่างนี้เป็นไปไม่ได้ ไม่ถูกกับหลักฐานด้วย เพราะกระจัดกระจายนามรูปออกไป ส่วนใหญ่เป็นส่วนย่อย ส่วนย่อยขนาดเล็กเท่าเมล็ดทรายหรือปรมาณูก็ตาม ที่เป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่นั้นต้องมี คือ อวินิพโกรูป ๘ จะย่อยอย่างไรก็ยังมีความเป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่นั่นเอง อย่างรูปนั่งคน จะดูอย่างไร ไม่ให้รูปเป็นกลุ่มก้อน เพราะรูปทุกรูปต้องมีอวินิพโกรูป ๘ เป็นกลุ่มเป็นก้อน ที่อาจารย์อธิบายเขาไม่เห็นด้วยเลย

สุ. สำหรับการรู้ลักษณะของนามและรูป มีสิ่งที่ให้พิสูจน์อยู่ทุกขณะ ขอให้พิสูจน์เป็นทาง ๆ ไป เป็นต้นว่าทางตา อะไรกำลังปรากฏ สีสันวรรณะต่าง ๆ ที่เราใช้คำว่าสี หรือวรรณะ รูปารมณฺ์ ก็ตามแต่ หมายความว่าถึงสิ่งที่กำลังปรากฏเวลาที่ลืมตาขึ้น มีสิ่งที่กำลังปรากฏให้รู้ได้ทางตา เป็นของจริงแน่นอน มีท่านผู้ใดที่กำลังเห็นแล้วปฏิเสธว่า ไม่มีสิ่งใดปรากฏทางตาเลย เพราะทันทีที่ท่านลืมตาก็มีสิ่งต่าง ๆ ปรากฏให้เห็นทางตา หลับตาจะเห็นสิ่งต่าง ๆ ทางหูได้ไหม ไม่ได้ มีแต่เสียงปรากฏทางหู

เพราะฉะนั้น การประจักษ์สภาพของรูป ทั้ง ๆ ที่รูปยังไม่แตกย่อยกระจัดกระจาย แต่ปัญญาระลึกรู้ลักษณะของรูปแต่ละรูปตามความเป็นจริง ถ้ามีลักษณะเย็นที่ปรากฏกระทบกาย ไม่ใช่จุดเล็ก ๆ จุดเดียวจนกระทั่งมองไม่เห็นหรือกระทบไม่ได้ แต่หมายความว่า จะเป็นก็กลาปก็ตาม จะมากจะน้อยก็ตาม แต่ลักษณะนั้นปรากฏทางตาท่านก็รู้ว่าลักษณะหนึ่ง ปรากฏทางหูรู้ว่าลักษณะหนึ่ง ปรากฏทางจมูกรู้ว่าลักษณะหนึ่ง ปรากฏทางลิ้นรู้ว่าลักษณะหนึ่ง ปรากฏทางกายเย็นก็ไม่ใช่ร้อน อ่อนก็ไม่ใช่แข็ง ตึงก็ไม่ใช่ไหว เพราะถ้าขณะที่กำลังระลึกลักษณะที่แข็งที่ปรากฏ โดยที่ไม่เอาความจำมาเชื่อมมาโยงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ก็จะมีแต่เฉพาะลักษณะที่แข็งเท่านั้นที่กำลังปรากฏ ไม่ต้องเอาทางตามารวมด้วย หลับตาเสีย แข็งส่วนใดที่ปรากฏ ลืมตา แข็งก็ยังปรากฏที่ส่วนนั้น แต่เวลา

ที่ไม่พิจารณาลักษณะของรูปทีละรูป ก็เอารูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายมาเชื่อมมาโยงทำให้ยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน จะละได้ก็ เพราะสติระลึกแล้วรู้ในลักษณะที่ปรากฏแต่ละลักษณะ

พณัสถูญา ความประชุมรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน จะแตกย่อยหมดสิ้นไป ได้ด้วยการระลึกรู้ในลักษณะที่เป็นนามที่เป็นรูป

ถ. ผมก็เคยถามท่านผู้หนึ่งว่า พณัสถูญาหมายความว่าอะไร ท่านบอกว่า เปลี่ยนจากรูปนั้งไปเป็นรูปยืน เปลี่ยนจากยืนไปเป็นนอน เปลี่ยนจากนอนไปเป็นเดินนี้ คือ แตกเป็นอย่างนี้ ผมก็ไม่เข้าใจ แต่ถ้าพูดถึงความหมาย คำว่า แตกย่อยซึ่งเป็นพณัสถูญานี้ แตกย่อยด้วยปัญญาที่สามารถพิจารณารู้ได้ แต่จะเอาความหมายแตกย่อยธรรมดาที่ว่าแก้วแตก หรืออะไรแตกอย่างนี้ ๆ ไม่สามารถจะรู้ได้ ผมเข้าใจว่าอย่างนี้

ส. ถ้ารูปนั้งมี ปรากฏเป็นกลุ่มเป็นก้อน แล้วดับลงไป นั้นอะไรแตกย่อย ก็ยังรวมกันทั้งหมด ในเมื่อท่านศึกษาแล้วว่า ในขณะที่ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นดวงแรกมีรูปที่รูปที่เกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิตในอุปาทาขณะของปฏิสนธิจิต เพราะเหตุว่าจิตดวงหนึ่งมี ๓ ขณะ คือ อุปาทาขณะ ขณะเกิดขึ้น จิตขณะ ขณะที่ยังตั้งอยู่ ยังไม่ดับไป ภังคขณะ คือ ขณะที่ดับไป

ในอุปาทาขณะของปฏิสนธิจิต มีกัมมชรูปเกิดร่วมด้วยก็กลาป ทรงแสดงไว้โดยละเอียด ในจิตขณะ ในภังคขณะก็มีกัมมชรูปเกิดร่วมด้วย เมื่อปฏิสนธิจิตดับ ปฐมภวังค์เกิดต่อเป็นจิตดวงที่ ๒ ซึ่งในขณะนั้นมีจิตตชรูปเกิดพร้อมกับอุปาทาขณะของปฐมภวังค์ และรูปทุกรูปที่เป็นสภาวะรูปมีอายุเท่ากับการเกิดดับของจิต ๑๗ ดวง คือ หายยกกันเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ถ้ารูปที่เกิดพร้อมอุปาทาขณะของปฏิสนธิจิตก็ต้องมีอายุต่อไปจนถึงจิตเกิดดับ ๑๗ ดวง จึงจะดับ

ที่กาย ที่ปรากฏให้เห็นว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ยังไม่แตกย่อยสลายไป ก็ เพราะเหตุว่ารูปทยอยกันเกิด และทยอยกันดับตามประเภทของรูปที่เกิดขึ้นว่า จะเกิดขึ้นพร้อมกับอุปาทาขณะของจิตดวงใด หรือจะเกิดในจิตขณะ หรือในภังค-

ขณะอย่างไร นี่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า ไม่ใช่มีท่าทางอันหนึ่งกำลังนั่งอยู่ แล้วก็ดับไปทั้งหมดพร้อมกัน นั่นไม่ได้แตกย่อย กระจายกระจายรูปอะไรออกไปเลยสักรูปเดียว

มีรูปอะไรที่ผู้เจริญสติกำลังรู้ในขณะที่นั่ง เป็นรูปอะไรในรูป ๒๔ รูป และเป็นรูปอะไรใน ๑๔ รูปที่เป็นสัมมสนรูป และในรูปที่เป็นสภาวะรูป ๑๔ รูปนั้น เป็นรูปอะไรที่เป็นวิสัยรูปที่เป็นรูปที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

ถ. ใน *วิสุทธิมรรค* ท่านได้กล่าวไว้ชัดเจนเหมือนกันในเรื่องรูปกลาป แต่ละกลาปมีรูปอยู่ ๔ รูป คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม สี กลิ่น รส โอชา แต่ความปรากฏของรูปที่มาประชุมรวมกัน รูปเดียวเท่านั้นที่จะปรากฏได้ทางตา คือ สี เย็นจะปรากฏได้ทางกาย และอย่างอื่นก็ปรากฏอย่างละรูป ๆ แต่รูปทั้งหมดนี้มาทั้งกลุ่มจริง ๆ ทั้ง ๔ รูปจริง ๆ แต่จะปรากฏได้ที่ละหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ปรากฏหมดทั้ง ๔ อย่าง และท่านยังสรุปอีกว่า เมื่อถึงคราวที่ทวิญญูจะวิสุทธิได้ ต้องมี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะหนึ่งจะต้องรู้สามัญลักษณะ อีกลักษณะหนึ่งจะต้องรู้สภาวะลักษณะ

สามัญลักษณะ คือ รู้ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของรูป

สภาวะลักษณะ ท่านแสดงไว้ว่า ผัสสะมีหน้าที่ทำอะไร เวทนาเป็นอย่างไร เสวยอารมณ์อย่างไร ปฐวีลักษณะเป็นอย่างไร คือ ความแข็ง ความกระด้าง ถ้าไม่รู้สภาวะหรือสามัญลักษณะอย่างนี้ ทวิญญูนั้นจะถึงความวิสุทธิไม่ได้ ท่านกล่าวไว้อย่างนี้ ไม่ว่าคัมภีร์ไหน ๆ ถ้าอ่านแล้วจะเป็นอย่างนี้เหมือนกันหมด

สุ. การที่ทวิญญู ความเห็นจะวิสุทธิได้นั้น ก็เพราะความเห็นถูกต้องอย่างถ่องแท้ในสภาพ ๒ อย่าง คือ สามัญลักษณะอย่าง ๑ สภาวะลักษณะอย่าง ๑

คำว่า สามัญลักษณะ หมายความว่าถึงลักษณะของสังขารธรรมทั้งหลายไม่เว้น เป็นสามัญ ทั่วไปแก่สังขารธรรมทั้งหลาย คือ ลักษณะที่ไม่เพียง ความไม่เที่ยงเกิดขึ้นและดับไปนั้นเป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตถ์ ไม่ใช่บุคคล เป็นอนัตตา ที่เคยได้ยินได้ฟังกันบ่อยว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสามัญลักษณะของสังขารธรรมทั้งปวง

อีกอย่างหนึ่งที่ว่า ทิฏฐิจะวิสุทธิตได้เพราะรู้ในสามัญลักษณ์ะ และสภาพลักษณ์ะ หมายความว่า ลักษณะนั้นเป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะของตนปรากฏจริง ๆ อย่างเสียงเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง มีจริง เพราะว่าปรากฏทางหู สภาพที่รู้เสียงมีเป็นปกติ ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานนอกจากจะรู้สามัญลักษณ์ะ ยังรู้สภาพลักษณ์ะของสภาพธรรม จึงจะสามารถมีทิฏฐิวิสุทธิต

ถ. การเจริญสติปัฏฐานอยู่ที่บ้าน ไม่ไปเที่ยวเตร่ ไม่ออกจากบ้านโดยไม่จำเป็น อย่างนี้จะเป็นการปิดกั้นตัวเองเอาไว้กับบ้านหรือไม่

ส. ความจริงการเจริญสติปัฏฐานนั้นไม่จำกัดสถานที่ เจริญสติเพื่อรู้สภาพธรรมที่เกิดกับตนตามความเป็นจริง การที่ท่านผู้หนึ่งผู้ใดอยู่บ้าน จะไม่ไปไหน หรือจะไปที่ไหน ก็เป็นเรื่องซึ่งแต่ละท่านสะสมมาที่จะกระทำอย่างนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่มีท่านผู้หนึ่งผู้ใดจะสั่งจะบังคับได้ และผู้ที่เจริญสติจะทราบได้ว่า ตัวของท่านเองนั้นเพิ่มความสนใจในธรรมมากขึ้น ทำให้คลายความสนใจในเรื่องอื่น และท่านที่ไม่ออกจากบ้าน ก็เป็นปกติธรรมดาของท่านอยู่แล้วก็ได้ แล้วแต่อัธยาศัย บางท่านก็ออกจากบ้านบ่อย ๆ แต่บางท่านก็ไม่ชอบไปไหนเลย ถ้าไม่มีธุระจำเป็นก็ไม่ไป

การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่ตามบุคคลอื่นโดยที่ไม่ใช่อัธยาศัยจริง ๆ ของท่าน เพราะฉะนั้น การเจริญสติเป็นปกติ ทำให้ท่านได้รู้จักสภาพธรรมที่เกิดกับท่านละเอียดขึ้น ตรงตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น

ถ. การเจริญสติตามที่อาจารย์อธิบายนี้ ผมได้ยินมาจากบางแห่งอธิบายว่า เปรียบเหมือนสอนว่ายน้ำบนบก ไม่ทราบว่า จะสงเคราะห์กับธรรมได้อย่างไร

ส. หมายความว่า ท่านที่กล่าวว่าการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันเป็นการสอนให้ว่ายน้ำบนบกใช่ไหม ถ้าจะให้ว่ายน้ำเป็นจริง ๆ ก็จะต้องสอนกันในน้ำ เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่สามารถที่จะว่ายน้ำได้ใช่ไหม

การฟังธรรม อย่าเพิ่งเชื่อทันที ต้องพิจารณาไตร่ตรอง สอบทาน เทียบเคียงกับพระธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาค ไม่ใช่ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ที่ว่า การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่ได้ผล เหมือนกับการสอนให้ รวยน้ำบนบก คำพูดเช่นนี้ ไม่มีในพระไตรปิฎกเลย ท่านจะค้นทั้งในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ก็จะไม่มีความหมายว่า การเจริญสติปัฏฐาน เป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่ได้ผล เพราะเหตุว่าเป็นการสอนให้รวยน้ำบนบก

ในพระไตรปิฎก เรื่องของโอชะ ๔ คำว่า โอชะ คือ ห้วงน้ำ ได้แก่ อกุศล ธรรม ๔ ประเภท คือ

๑. กาโมชะ (กาม-โอชะ) ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นห้วงน้ำที่ทำให้สัตว์โลกจมอยู่ในวัฏฏะ

เป็นปกติในชีวิตประจำวันใหม่ มีความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ หรือว่าใครไม่มี ทุกวัน ๆ นี้อยู่ในห้วงน้ำ หรืออยู่บนบก เพราะฉะนั้น ในปกติประจำวันนั้นทุกคนไม่ได้อยู่บนบก ซึ่งขณะใดที่สติระลึก รู้ ลักษณะของนามและรูป ในขณะนั้นเป็นการรวยเพื่อจะให้ถึงฝั่ง คือ การพ้นจาก โอชะทั้ง ๔

๒. ภโวชะ (ภพ-โอชะ) ความยินดีพอใจในภพ ในชาติ ในขันธ

๓. ทิฏฐิชะ (ทิฏฐิ-โอชะ) ห้วงน้ำ คือ ความเห็นผิด ยึดถือนามรูปว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล จมอยู่อีกแล้วในห้วงน้ำของทิฏฐิ เพราะว่ามีสติ ไม่ได้ระลึก รู้ลักษณะของนามและรูปตามความเป็นจริง ในขณะใดที่สติไม่ได้ระลึก รู้ ลักษณะของนามและรูป ในขณะนั้นไม่ได้รวย ยังไม่สามารถไปถึงฝั่งได้เลย คงจม อยู่ในห้วงของโอชะ

๔. อวิชชะ (อวิชา-โอชะ) ถ้าสติไม่ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็ ยังมีอวิชาอยู่

เพราะฉะนั้น ทุก ๆ วัน ทุก ๆ ขณะที่มีชีวิตอยู่ ไม่ได้อยู่บนบก อยู่ในน้ำ อยู่ในห้วงน้ำ อยู่ในห้วงของกามโอชะ ภโวชะ ทิฏฐิชะ อวิชาโอชะ ซึ่งการ

เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่ใช่การว่ายน้ำบนบก การเจริญสติแต่
ลักษณะจะทำให้สามารถไปถึงฝั่งบนบกได้

๑๕๖

สำหรับการเจริญสติเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ใน **จตุตถสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย จุลลวรรค วรรคณา** เป็นเรื่องการถือเสนาสนะในคราวจำพรรษา

เทียบพระวินัยบ้าง พระสูตรบ้าง พระอภิธรรมบ้าง เพื่อให้ท่านได้สอบทาน ข้อความทั้ง ๓ ปีกกว่า เป็นข้อความที่สอดคล้องกัน ไม่ขัดกัน ถ้าไม่ศึกษาตอนนี้ อาจเข้าใจการเจริญสติพื้นฐานผิดคลาดเคลื่อนไปจาก **จตุตถสมันตปาสาทิกา** นี้ เพราะเหตุว่าใน **จตุตถสมันตปาสาทิกา** ซึ่งเป็นอรรถกถาพระวินัย มีข้อความเรื่องการถือเสนาสนะในคราวจำพรรษา ซึ่งแสดงถึงข้อวัตรปฏิบัติในระยะเวลาของพรรษา

ถ้าท่านผู้หนึ่งผู้ใดตั้งวัตรข้อประพฤติขึ้นว่า อย่าเรียนเอง อย่าให้ผู้อื่นเรียน อย่าทำการสาธยาย อย่าให้บรรพชา อย่าให้อุปสมบท อย่าให้หนีภัย อย่าทำธัมมสวณะ เพราะพวกเราทั้งหมดยังเป็นผู้ที่มีธรรมเครื่องเน้นซ้ำ จักเป็นผู้ไม่มีธรรมเครื่องเน้นซ้ำ ทำสมณธรรมเท่านั้น

หรือ ภิกษุทุกรูปจงสมาทานอุตงศ์ ๑๓ อย่าสำเร็จการนอน จงให้คืนและวันล่วงไปด้วยการยืนและจงกรม จงถือมุควัตร มุควัตร คือ การนั่งไม่พูดกันคล้ายคนใบ้ แม้ต้องไปด้วยสัตตาหกรณียะ อย่าได้ภักทะที่สงฆ์ควรแจก

ทั้งหมดนี้เป็นวัตรข้อปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

หลายท่านที่เข้าใจว่า การเจริญสติพื้นฐาน คือ การไม่ทำอะไรเป็นปกติ คิดว่าไม่ควรเรียน และคนอื่นก็ไม่ควรเรียนด้วย ไม่ควรฟังธรรม เพราะเข้าใจว่าพวกเราทั้งหมดนี้ยังมีธรรมเครื่องเน้นซ้ำ จักเป็นผู้ไม่มีธรรมเครื่องเน้นซ้ำ ทำสมณธรรมเท่านั้น นั่นเป็นวัตรข้อปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเห็นปานนี้

บางท่านเข้าใจผิดคิดว่า กำลังพูด กำลังฟัง เจริญสติพื้นฐานไม่ได้ แล้วอีกหลายอย่างหลายประการที่ท่านคิดว่าจะเจริญสติพื้นฐานไม่ได้ แต่ควรจะได้สอบ

ทานกับพระธรรมวินัย เพราะถ้าเป็นปกติในชีวิตประจำวัน และสติเริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง จะพบว่า สติสามารถระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปได้โดยไม่เว้นอะไร

บางท่านเข้าใจว่า ท่านต้องสงบ เมื่อสงบแล้วปัญญาที่รู้ชัดในสภาพของนามและรูป แต่ตามความเป็นจริง ถ้ารู้ชัด ก็ต้องรู้ชัดในนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ปัญญาที่รู้ได้อย่างนี้จึงจะชื่อว่า เป็นปัญญาที่รู้ชัด

อีกประการหนึ่ง เรื่องของการศึกษาธรรมและการปฏิบัติธรรม ต้องเป็นผู้ที่ละเอียด และสอบทานกับสภาพธรรมตามความเป็นจริง เช่น นามรูปปริเฉทญาณ ปัญญาที่รู้ชัดพร้อมกับสติทางมโนทวารที่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดปรากฏในขณะนั้น เป็นสิ่งที่เลือกเจาะจงไม่ได้ มีใครเจาะจงได้ไหมว่า จะให้ญาณนั้นรู้นามนั้น รู้อรูปนั้น เพราะเวลาที่ความสมบูรณ์ของปัญญาที่เป็นวิปัสสนาญาณจะเกิดขึ้นก็เป็นอนัตตา เลือกไม่ได้ว่า จะเป็น ณ สถานที่ใด ในขณะใด นามใดเกิดขึ้นปรากฏ รูปใดเกิดขึ้นปรากฏในขณะนั้น

ตอนที่ท่านเพิ่งเริ่มเจริญสติปัฏฐานยังมีความสงสัยว่า นื่อนาม หรือนี้รูป ทางตาในขณะที่เพิ่งเริ่มระลึกรู้ ก็เกิดความสงสัยว่า สภาพที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เป็นลักษณะของนาม หรือเป็นลักษณะของรูป ในขณะที่กำลังเริ่มเจริญสติระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย จะยังไม่หมดความสงสัยในลักษณะของนามและรูป แต่อาศัยสติระลึกรู้ลักษณะที่กำลังปรากฏแล้วก็เริ่มรู้ทีละเล็กทีละน้อย ส่วนที่จะสมบูรณ์ถึงขั้นวิปัสสนาญาณเป็นนามรูปปริเฉทญาณนั้น ไม่มีใครสามารถที่จะไปกำหนดได้ว่า เมื่อไร ณ สถานที่ใด แล้วก็นามใด รู้อรูปใด แต่ญาณก็เกิดอย่างรวดเร็วตามวิถีจิตซึ่งเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น แล้วแต่ว่าในขณะนั้นญาณนั้นรู้ลักษณะของนามใด ก็นาม รูปใดก็รูป ปัญญาที่เป็นวิปัสสนาญาณในขณะนั้นไม่สงสัยในลักษณะที่ต่างกันของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมกับสภาพธรรมที่เป็นรูปธรรม

ก็เลศหมดหรือยัง ยังไม่หมด

ญาณดับไหม้ ดับแล้ว แต่การยึดถือนามและรูปว่า เป็นตัวตนยังคงหนาแน่นเหนียวแน่น ซึ่งจะต้องอบรมเจริญสติเจริญปัญญาเพิ่มขึ้น มากขึ้น เพื่อญาณขั้นต่อไป เพราะฉะนั้น ถึงแม้ในขณะที่เจริญสติอบรมปัญญา นามรูป-ปริจเฉทญาณเกิดแล้ว ปัจจัยปริคคหญาณก็เกิดรู้ปัจจัยของนามและรูปในขณะที่เกิดปรากฏในขณะนั้น เพราะเหตุว่าระลึกถึงตรึงลักษณะของนามและรูปตามความเป็นจริง ไม่มีอะไรจะมาปิดกั้นที่เกิดของนามนั้นของรูปนั้นได้ เมื่อรู้ลักษณะแล้ว ก็ยังรู้ตรงสภาพที่เกิดของนามนั้นของรูปนั้น เป็นปัจจัยของนามแต่ละชนิด รูปแต่ละชนิดที่ต่างกัน เมื่อระลึกถึงลักษณะของนามชนิดหนึ่งเกิดที่ใด นามอีกชนิดหนึ่งมีลักษณะอย่างไร เกิดที่ใด เพราะมีอะไรเป็นปัจจัย ปัญญาก็สามารถประจักษ์ชัดในสภาพธรรมที่ไม่ใช่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดสร้างขึ้น แต่เพราะมีปัจจัยทำให้เกิดขึ้นซึ่งวิปัสสนาญาณก็ต้องสอดคล้องกับขั้นของความรู้แต่ละขั้นด้วย

อย่างนามรูปปริจเฉทญาณ หมดความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเป็นลักษณะที่ต่างกัน และปัจจัยปริคคหญาณ ก็รู้ชัดถึงสภาพที่เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัย เมื่อยังไม่หมดโลกะ ยังไม่ใช่พระอรหันต์ ยังไม่เป็นพระโสดาบันบุคคล ความยินดีพอใจยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตนก็ยังมี แต่จะค่อย ๆ หมดไปได้ เพราะเหตุว่าสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมมากขึ้น แล้วก็ละลายมากขึ้น การเจริญสติปัญญาต้องเจริญนาน เป็นปกติ

**ตติยสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย มหาวรรค วรรคนา
บรรพชาวินิจจย** มีข้อความว่า

ผู้ที่เป็นผู้ปฏิบัติที่จะให้กุลบุตรบวชนั้น จะต้องรู้จักที่ควรกระทำในการให้
กุลบุตรบวช

ถ้าฟังอย่างนี้ เหมือนไม่เกี่ยวข้องกับการเจริญสติปัญญาเลย บางท่านก็แยกพระวินัยไปปฏิบัติหนึ่งเลย แต่ท่านไม่ทราบเลยว่า ชีวิตของบรรพชิตนั้นเป็นเรื่องของการเจริญสติปัญญาในเพศของบรรพชิต เพราะฉะนั้น มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ได้ทรงแสดงไว้ในพระวินัย ก็จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลให้ท่านเข้าใจในการเจริญสติปัญญา

ชัดเจนยิ่งขึ้น แม้ในการบรรพชาอุปสมบทนั้น ผู้ที่เป็นอุปัชฌาย์ที่จะให้กุลบุตรบวช ก็จะต้องรู้จักที่ควรกระทำในการให้กุลบุตรบวช

ข้อความใน **ตติยสมันตปาสาทิกา** มีว่า

เพราะว่าอุตสาหะของผู้ที่ใคร่จะบวชเป็นของรุนแรงก่อน แต่ภายหลังได้เห็น ผ้ากาสายะและมิดโกนผมเข้า จะตกใจและหนีไปเสียจากที่นั่นก็ได้ เพราะเหตุนี้ อุปัชฌาย์เองนั้นแล ควรนำไปยังท่าสำหรับอาบ ถ้ากุลบุตรนั้นไม่เป็นเด็กนก ฟัง บอกว่า จงอาบเสีย ส่วนผมของเขาฟังถือเอาดินเหนียวสระให้เองทีเดียว ฝ่าย กุลบุตรที่ยังเป็นเด็กย่อม อุปัชฌาย์ฟังลงน้ำ ชัดสีด้วยไค้มัย และดินเหนียว อาบ ให้เอง ถ้าว่าเขาเป็นหิดด้าน หรือผิอยู่บ้าง มารดาไม่เกลียดบุตรฉันใด อุปัชฌาย์ ไม่ฟังเกลียดฉันนั้นทีเดียว ฟังให้อาบชัดสี ตั้งแต่มือและเท้าจนถึงศีรษะเป็นอันดี

นี่เป็นชีวิตปกติหรือเปล่า

ถามว่า เพราะเหตุไร คือ ทำไมจึงต้องทำอย่างนั้นด้วย

ตอบว่า เพราะว่าการอุปการะเพียงเท่านี้ กุลบุตรทั้งหลายจะเป็นผู้มีความ รักแรงกล้า มีความเคารพมากในอาจารย์และอุปัชฌาย์ และในพระศาสนา จะเป็นผู้ไม่หวนกลับเป็นธรรมดา จะบรรเทาความเบื่อหน่ายที่เกิดขึ้นเสีย อยู่ไปจน พระเถระ จะเป็นผู้กตัญญูกตเวที

พยัญชนะมีว่า จะบรรเทาความเบื่อหน่ายที่เกิดขึ้นเสีย แม้แต่เป็นบรรพชิต มีศรัทธาที่แรงกล้าที่จะบวช แต่อาจจะเบื่อหน่ายได้

ข้อความต่อไปมีว่า

ในเวลาที่ให้อาบน้ำ หรือในเวลาปลงผมและหนวด ควรฟังสอน ตจบัญญัติ กัมมฐานให้

ตจบัญญัติกัมมฐาน คือ ให้ระลึกถึงผม ขน เล็บ ฟัน หนัง

และเมื่อบอก ฟังชี้แจงให้ชัดเจนถึงข้อที่ส่วนทั้ง ๕ นั้น เป็นของไม่สะอาด น่าเกลียด ปฏิกุศลด้วยอำนาจสี่ สันฐาน กลิ่น ที่อาศัย และโอกาส หรือข้อที่

ส่วนทั้ง ๕ นั้น ไม่ใช่ผู้เป็นอยู่ ไม่ใช่สัตว์ ก็ถ้าในกาลก่อน เขาเป็นผู้เคยพิจารณาสังขาร เจริญภาวนามา เป็นเหมือนผีที่แก่เต็มที คอยรอการบ่งด้วยหนาม และเหมือนดอกปทุมที่แก่คอยรอพระอาทิตย์ขึ้น ที่นั่นเมื่อการพิจารณาก็มีพื้นฐานสักว่าเขาปรารภแล้ว ญาณที่จะบดกิเลสให้แหลกไปเพียวดังภูเขานั้นแล ย่อมเป็นไปราวกะอาวุธของพระอินทร์ แล่งภูเขายให้แหลกละเอียดไปฉะนั้น เขาย่อมบรรลุพระอรหัตในเวลาปลงผมเสร็จทีเดียว จริงอยู่แต่แรกทีเดียว กุลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่งได้สำเร็จพระอรหัตในขณะที่ปลงผมเสร็จ กุลบุตรเหล่านั้นทั้งหมดได้การพึงเห็นปานนี้ อาศัยนัยซึ่งอาจารย์ผู้เป็นกัลยาณมิตรให้ จึงได้สำเร็จ ไม่ได้อาศัยแล้ว หาสำเร็จไม่ เพราะเหตุที่อุปัทมาภยจึงควรกล่าวถ้อยคำเช่นนั้นแก่เขา

เป็นชีวิตปกติหรือเปล่า ไม่ได้สอนให้ทำอย่างอื่นที่คลาดเคลื่อนจากการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงเลย ไม่ได้จำกัดสถานที่ ไม่ได้จำกัดเวลาว่า การรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้นต้องที่ไหนและขณะใด ขึ้นอยู่กับเหตุ คือ การเจริญสติ การพิจารณาสังขาร การอบรมภาวนามากแล้ว ท่านเคยได้ยินคำว่าบารมีบ่อย ๆ ท่านผู้นั้นบรรลุเพราะได้เจริญอบรมบารมีมามากแล้ว ตราบใดที่ยังไม่ถึงฝั่ง สติที่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของนามและรูปแต่ละขณะ ก็คือ บารมีที่จะให้ถึงฝั่งนั่นเอง

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ท่านท้อถอย ถ้าท่านเข้าใจแล้ว อวิชชาและตัณหาก็จะไม่พาให้ท่านคลาดเคลื่อนไปจากการที่สติจะระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่เกิดปรากฏในขณะนี้

๓. การเจริญสติปัฏฐานตามปกตินี้ ต้องเป็นมหากุศลจิตที่ประกอบด้วยญาณสัมปยุตต์อย่างใดอย่างหนึ่ง บางที่ท่านก็บอกว่า กุศลจิตที่ไม่ประกอบด้วยญาณสัมปยุตต์นั้นจะเป็นการเจริญสติได้หรือไม่ น่าจะเป็นไปได้ ถ้าจะเจริญสติให้มีปัญญาเกิดขึ้นก็ต้องเป็นญาณสัมปยุตต์ ส่วนญาณวิปยุตต์ไม่น่าจะเป็นการเจริญสติ แยกกันเป็น ๒ นัยอย่างนี้ หมายความว่าอย่างไร

ส. นี่เป็นเรื่องของปริยัติ เพราะเหตุว่ากุศลแยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ กุศลที่ประกอบด้วยปัญญา ชื่อว่า ญาณสัมปยุตต์ ถ้าขณะนั้นเป็นกุศลจิตแต่ไม่มีปัญญาเกิดร่วมด้วย ก็เป็นญาณวิปยุตต์ เพราะกุศลจิตไม่จำเป็นต้องมีปัญญาเกิดร่วมด้วยทุกครั้ง

แต่การเจริญสติปัฏฐานนั้น สติเป็นสภาพที่ระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ และปัญญากู้ในสภาวะลักษณะที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่ในตอนที่เริ่มเจริญสติ การเติบโตหรือการเจริญขึ้นของปัญญา จะไม่ทำให้ปรากฏว่า เป็นปัญญาที่รู้แจ้งหรือรู้ชัด แต่ปัญญาต้องอาศัยการพิจารณา แล้วก็แยกสภาพที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

สิ่งที่เกื้อกูลการเจริญสติปัฏฐานที่เป็นปกติในชีวิตประจำวันมาก คือ พระธรรม ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมโดยที่ไม่อาศัยการฟังธรรมมีบุคคลเพียง ๒ บุคคลเท่านั้น คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระปัจเจกพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทั้ง ๒ ประเภทนี้ไม่อุบัติในสมัยเดียวกัน ในสมัยที่เป็นสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จะมีพระปัจเจกพุทธเจ้าไม่ได้ แต่ผู้ที่ได้สะสมอบรมบารมี อินทรีย์แก่กล้า ถึงกาลสมัยที่ว่างจากพระธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว การเจริญอินทรีย์ที่ได้อบรมมามากนั้น ก็ทำให้ผู้นั้นสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าได้ โดยที่ไม่ได้อาศัยการฟังธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

การเจริญสติปัฏฐาน เจริญเป็นปกติ แล้วปกติของปุณฺณที่ยังไม่ได้เป็นพระอริยบุคคลนั้น มีใครยับยั้งโลกะ โทสะ โมหะ ได้ไหม ถ้าเป็นการเจริญสมาธิที่เป็นสมถภาวนา ผู้นั้นก็จะจับไว้ ยับยั้งไว้ด้วยนัยวิธีต่าง ๆ แต่ความเป็นตัวตนที่ยับยั้งที่ระงับที่สงบนั้น ไม่รู้เลยว่า เป็นสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยของความสงบ ทำให้สงบระงับกิเลสอกุศลต่าง ๆ ไว้เพียงชั่วคราว แต่ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่เจริญอย่างสมถภาวนา สติเป็นสภาพที่ระลึก เมื่ออาศัยการฟังเข้าใจแล้ว สติก็เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของรูปบ้าง ระลึกถึงลักษณะของนามบ้าง

ทีละเล็กทีละน้อยตามปกติที่ท่านได้สะสมมาแต่ละบุคคล เมื่อมีปัจจัยของโทสะ โทสะก็เกิด โลภะประเภทใดอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น สติระลึกรู้ได้ขณะใด สติก็เกิดขึ้นระลึกได้ในขณะนั้น

ถ้าท่านศึกษาในพระสูตร จะเห็นว่า ผู้ที่บรรลุนิพพานในขณะที่ได้ฟังธรรม และพระธรรมที่ทรงแสดง ไม่ใช่เรื่องของมหาสติปัฏฐานก็มี เป็นเรื่องภัยของวิภูฏะ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ท่านจะไม่สงสัยว่า การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติเจริญอย่างไร ผล คือ รู้ชัดในสภาพธรรมตามปกติละเอียดขึ้น ชัดเจนขึ้นตามความเป็นจริง และการฟังธรรมนั้นจะมีประโยชน์มากสักเพียงใด ท่านก็สามารถที่จะรู้ได้

มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ นันทโกวาทสูตร มีข้อความบางประการในตอนท้ายว่า

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสให้ท่านพระนันทกะแสดงธรรมกถาแก่พวกภิกษุณี ท่านพระนันทกะก็ได้แสดงธรรมเรื่องตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่เที่ยง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณเฑาะว์ ไม่เที่ยง จักขุวิญญาน โสตวิญญาน ฆานวิญญาน ชิวหาวิญญาน กายวิญญาน มโนวิญญาน ไม่เที่ยง พร้อมด้วยอุปมาที่ไพเราะซึ่งเป็นอุปมาเรื่องของอายตนะภายใน อายตนะภายนอก ไม่เที่ยง เวทนาที่อาศัยปัจจัยเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง

ท่านพระนันทกะจะแสดงธรรมกถาเรื่องอื่นที่ไม่ใช่เรื่องตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณเฑาะว์ ได้ใหม่ มีธรรมอื่นใหม่ พ้นไปได้ใหม่ และใครบ้างที่ชีวิตปกติประจำวันไม่ใช่เรื่องตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณเฑาะว์ เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่สัมผัสและคิดนึก สุข ทุกข์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องปกติ

เพราะฉะนั้น พระธรรมเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน และสาวกที่รู้แจ้งก็
แทงตลอดในสภาพธรรมที่เป็นปกติในชีวิตประจำวันได้ คนที่คิดว่า รู้ไม่ได้นั้น
ไม่ใช่พระอริยบุคคลแน่นอน

๑๕๗

ข้อความในพระสูตรมีว่า

เมื่อภิกษุณีพึงธรรมจากท่านพระนันทกะแล้ว ก็ยินดีอนุโมทนาภาสิตของท่านพระนันทกะ แล้วก็ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค และเมื่อภิกษุณีเหล่านั้นกลับไปแล้วไม่นาน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในทุกวันอุโบสถ ๑๔ ค่ำนั้น ชนเป็นอันมากไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยว่า ดวงจันทร์พร่องหรือเต็มหนอ แต่แท้ที่จริงดวงจันทร์ก็ยังพร่องอยู่ที่เดียว ฉะนั้น ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ชื่นชมธรรมเทศนาของท่านนันทกะทั้ง ๆ ที่ยังไม่ถึงความดำริบริบูรณ์เลย ฉะนั้นเหมือนกันแล

ในลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระนันทกะว่า

ดูกร นันทกะ ถ้าเช่นนั้นวันพรุ่งนี้ เธอก็พึงกล่าวสอนภิกษุณีเหล่านั้นด้วยโอวาทนั้นเหมือนกัน

ท่านพระนันทกะทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

ขอบแล้วพระพุทธเจ้าข้า

ในวันรุ่งขึ้น ครั้นกลับจากบิณฑบาต ภายหลังเวลาภัตตาหารแล้ว ท่านพระนันทกะก็ได้ไปยังวิหารราชการาม แล้วแสดงธรรมแก่พวกพระภิกษุณีเหล่านั้น มีข้อความและอุปมาเหมือนกับที่ได้แสดงแล้วในวันก่อนทุกประการ ไม่ผิดไปเลยจากวันก่อน

ครั้นท่านพระนันทกะกล่าวสอนภิกษุณีเหล่านั้นด้วยโอวาทนี้แล้ว จึงส่งไปด้วยคำว่า

ดูกร น้องหญิงทั้งหลาย พวกท่านจงไปเถิด สมควรแก่เวลาแล้ว

ลำดับนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นยินดี อนุโมทนาภาสิตของท่านพระนันทกะแล้ว ลุกจากอาสนะ อภิวัตน์ท่านพระนันทกะ กระทำประทักษิณ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ-

ภาคยังที่ประทับ แล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอ
ยืนเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงไปเกิด สมควรแก่เวลาแล้ว

ต่อนั้น ภิกษุเหล่านั้นก็ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณ
แล้วหลีกไป

ซึ่งข้อความตอนนี้เหมือนกับวันก่อน คือ วันก่อนได้ฟังธรรมจากท่าน
พระนันทกะแล้ว ได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค และพระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า พวกเธอ
จงไปเกิด สมควรแก่เวลาแล้ว ภิกษุเหล่านั้นก็ถวายอภิวาท กระทำประทักษิณ
แล้วหลีกไป การกระทำทั้ง ๒ วันเหมือนกัน ธรรมที่ได้ฟังจากท่านพระนันทกะทั้ง ๒
วันก็เหมือนกัน

ข้อความต่อไปตอนจบของพระสูตรนี้ มีว่า

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค เมื่อภิกษุเหล่านั้นหลีกไปแล้วไม่นาน ได้ตรัส
กับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในทุกวันอุโบสถ ๑๕ คำนั้น ชนเป็นอันมากไม่มีความ
เคลือบแคลงหรือสงสัยว่า ดวงจันทร์พร่องหรือเต็มหนอ แต่แท้ที่จริงดวงจันทร์ก็เต็ม
แล้วทีเดียว ฉนฺได ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น ย่อมเป็นผู้ขึ้นชมธรรม
เทศนาของนันทกะทั้ง ๆ ที่มีความดำริบริบูรณ์แล้ว ฉนนฺนั้นเหมือนกันแล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุทั้งหลายทั้ง ๕๐๐ รูปนั้น รูปสุดท้ายยังเป็นถึง
พระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา แน่นอนที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาสิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดีพระ
ภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล

ข้อความเหมือนกันแต่วันแรกที่ได้ฟัง ภิกษุเหล่านั้นยังมีความดำริไม่บริบูรณ์ ใน
วันรุ่งขึ้นท่านพระนันทกะก็ได้แสดงธรรมกล่าวซ้ำข้อความเดียวกัน แต่ในวันที่ ๒ นั้น
บรรดาภิกษุทั้งหลายทั้ง ๕๐๐ รูปนั้น รูปสุดท้ายยังเป็นถึงพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำ
เป็นธรรมดา แน่นอนที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานเป็นการอบรมอินทรีย์ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ละคลายความไม่รู้ลักษณะของนามและรูปมากขึ้น เหมือนกับการจับด้ามมีด ไม่ใช่พองจับด้ามมีดที่หนึ่งก็ปรากฏให้รู้ว่าสึกไปมาก ๆ ทันทัน ซึ่งการที่สติระลึกถึงลักษณะของนามและรูปแต่ละครั้ง ๆ ก็เหมือนกับการจับด้ามมีด เพราะไม่ใช่ปรากฏว่าสึกไปทีเดียวได้มาก ๆ แต่ว่าต้องค่อย ๆ สึกไป

นี่เป็นการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ซึ่งเป็นเรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โภคะ โทสะ โมหะ เวทนาความรู้สึกที่เกิดจากตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่เที่ยง เป็นปกติในชีวิตประจำวัน

ทำไมพระภิกษุณีเหล่านั้นขึ้นชมนินิตี ก็เพราะเป็นเรื่องจริง เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดแสดงลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง เป็นของจริง ก็ควรที่จะขึ้นชมนินิตี ไม่ใช่ให้ไปทำอะไรที่ผิดปกติธรรมดา โดยมากท่านผู้ฟังที่คิดว่าได้อะไร ท่านก็ได้ความผิดปกติทั้งนั้น อัจฉรย์มากกับสิ่งที่ผิดปกติ แต่การรู้ในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังรู้รส กำลังรู้สิ่งที่กระทบปรากฏทางกาย กำลังคิดนึก เป็นสุข เป็นทุกข์ ตามธรรมดาทุกอย่าง ท่านไม่เคยคิดว่า จะนำอัจฉรย์สักเพียงไร หากท่านสามารถแทงตลอดในสภาพธรรมนั้น ๆ ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมนั้น ๆ จะนำอัจฉรย์ยิ่งกว่าไหม เพราะปัญญาสามารถแทงตลอดสภาพธรรมที่เกิดปรากฏตามปกติได้จริง ๆ

ท่านคิดว่า เป็นเรื่องสุดวิสัยที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมตามปกติหรือเปล่า ไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัดเวลา ตัวอย่างของท่านที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมมีปรากฏในพระไตรปิฎก ที่ไม่ได้จำกัดสถานที่เลย แต่ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้เป็นพระโสดาบัน บุคคล เป็นพระอริยบุคคลได้

การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งบุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้ แม้แต่พระภิกษุณีเหล่านั้นที่ได้ฟังธรรมของท่านพระนันทกะ ขณะที่ฟังธรรมเป็นปกติ เวลาที่ท่านพระนันทกะแสดงธรรมกถาจบแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นก็ยินดีอนุโมทนา ลุกจากอาสนะ อภิวัชท่านพระนันทกะ กระทำประทักษิณ แล้วก็เข้า

ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายอภิวาท ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เป็นปกติ แต่ใครสามารถที่จะรู้ได้ว่า ในวันแรกที่ได้ฟังธรรมกถาของท่านพระนันทกะนั้น จิตของภิกษุณีเหล่านั้นมีความดำริยังไม่บริบูรณ์ แต่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งถึงจิตของภิกษุณีเหล่านั้นว่า ขณะนั้นยังไม่ได้บรรลุ อริยสัจธรรม

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานที่ถูกต้อง คือ เป็นปกติ ที่บุคคลอื่นไม่รู้ ผู้ใดกำลังเจริญสติปัฏฐาน บางท่านไม่เข้าใจการเจริญสติปัฏฐาน พอพูดถึงตา หู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณฺ์ ท่านก็บอกว่าเป็นอายตนะ คล้าย ๆ กับว่า เจริญสติปัฏฐานคนละบรรพ แต่ความจริงแล้ว การเจริญสติปัฏฐานที่จะไม่รู้เหมือนกันนั้น เป็นไปได้ไหม พระอริยบุคคลรูปนี้รู้ชั้น รูปนั้นรู้ธาตุ ไม่รู้ชั้น เป็นไปได้ไหม

อย่างเวลาที่พูดถึงตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณฺ์ ใครบ้างที่เจริญสติแล้วไม่รู้สิ่งเหล่านี้ มีใครที่เจริญสติแล้วไม่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตาว่า ไม่ใช่สภาพรู้ เมื่อรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ สิ่งที่ปรากฏมีอะไรบ้างที่เที่ยง ที่ไม่ดับ เกิดแล้วก็ดับไป เป็นอดีต เป็นปัจจุบัน เป็นอนาคต เพราะฉะนั้น ผู้เจริญสติปัฏฐานที่จะไม่รู้ลักษณะของชั้น มีไหม ก็ไม่มี ที่ได้ยินกำลังมี ก็เพราะมีสภาพลักษณะของสิ่งที่ประชุม ต่อ เกิดปรากฏที่โสทปสาท เพราะฉะนั้น ผู้เจริญสติปัฏฐานที่จะไม่รู้อายตนะ มีไหม ก็ไม่มี

สัมโมหวิโนทนี อรรถกถาพระวิภังคปกรณ์ อายตนวังคณิทเทศ ข้อความตอนท้ายมีว่า

วาระแห่งสัมมสนญาณ ฟังทราบว่า ตรัสไว้แล้วในอายตนะทั้งหมด

เพราะฉะนั้น คนที่ถึงสัมมสนญาณแล้วไม่รู้อายตนะมีไหม ก็ไม่มี ธาตุไม่รู้ ได้ไหม กำลังเห็น ไม่ใช่ตัวตน เป็นสภาพรู้ เป็นนามธรรม เป็นจักขุวิญญาณธาตุ สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง เมื่อตามความเป็นจริงไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ก็จะมีลักษณะที่ต่างกัน เป็นสภาพที่ปรากฏทางตา หู

จมูก ลิ่น กาย เป็นรูปแต่ละลักษณะ และสภาพที่รู้ดี รู้เสีย รู้กลืน รู้รส รู้
โผฏฐัพพะ นั่นก็เป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ สุข ทุกข์ จำได้ เป็นสภาพรู้ทั้งหมด
ถ้ารู้ลักษณะของนามและรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ในตอนแรกยังไม่ชัด จะกล่าวว่า
ในขณะที่ระลึกอุปาย ๆ เนือง ๆ แล้วก็เป็นามรูปปริเฉทญาณไม่ได้เลย ความรู้ชนิด
เดียวเป็นพระโสดาบันบุคคลไม่ได้ ที่จะเป็นพระโสดาบันบุคคลได้ ความรู้ชัดเจน
ถ่องแท้ สามารถแทงตลอดสภาวะลักษณะได้ เมื่อใดก็แล้วแต่เหตุ การเจริญสติปัฏ-
ฐานตามปกติต้องเจริญทั้ง ๔ สติปัฏฐาน

ขอกล่าวถึงใน **สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค กิมิลสูตร**

ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้เมืองกิมิลลา
พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องสมาธิอันสัมปยุตต์ด้วยอานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้ว
อย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ซึ่งพระผู้มีพระ-
ภาคได้ตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เปรียบเหมือนมิกองดินใหญ่อยู่ที่หนทางใหญ่ ๔ แพร่ง ถ้า
เกวียนหรือรถผ่านมาในทิศบูรพา ก็ย่อมกระทบกองดินนั้น ถ้าผ่านมาในทิศประจิม
ทิศอุดร ทิศทักษิณ ก็ย่อมกระทบกองดินนั้นเหมือนกัน ฉนั้นใด ภิกษุก็ฉนั้น
เหมือนกัน เมื่อพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่
พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ ย่อมจะกำจัดอกุศลธรรม
อันลามกนั้นเสียได้

อรรถกถาสารัตถปกาสินี มีข้อความว่า

ในข้อนี้พึงเห็นอายตนะ ๖ ว่าเหมือนทางใหญ่ ๔ แพร่ง (ตา หู จมูก ลิ่น กาย
ใจ ไม่ได้เว้น) ก็เลศทั้งหลายมาทางอายตนะทั้ง ๖ เหมือนกองดิน

เวลานี้ก็เลศของใครจะกองใหญ่สักเท่าไรก็มาทางตา หู จมูก ลิ่น กาย ใจ

สติปัฏฐาน ๔ ที่เป็นไปในอารมณ์ทั้งหลาย ๔ เปรียบเหมือนเกวียนและรถ
ที่มาจากทางทั้ง ๔ แพร่ง การกำจัดอกุศลบาปธรรมทั้งหลายด้วยกายานุปัสสนา

เป็นต้น เหมือนเกวียนและรถนั้นเหยียบย่ำ กำจัด ทำลายกองดินนั้น พิจารณา เห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม จึงจะทำลายกองดิน คือ กิเลสได้

ถ. อาจารย์ท่านหนึ่งยืนยันหนักแน่นว่า เจริญสมาธิจนได้ฌานจึงจะสามารถเจริญอานาปานสติได้ มีผู้ถามว่า อานานี้จะรู้อะไร ถ้าจะนำมาเจริญสติปัฏฐาน ท่านก็บอกว่ารู้กระทบ ผู้ถามก็บอกว่า เมื่อรู้กระทบอย่างนี้ จำเป็นหรือที่จะต้องได้ฌานเสียก่อน ก็ชักจะวนเวียน ผมได้ฟังมาอย่างนี้

ส. เรื่องของอานาปานบรรพ จะต้องสอบถามพิจารณาด้วยตัวของท่านเองให้ได้เหตุผลที่ถูกต้องว่า ลมหายใจเป็นสิ่งที่จริงหรือไม่จริง ปรากฏหรือไม่ปรากฏ บางครั้งก็ปรากฏ บางครั้งก็ไม่ปรากฏ ไม่ใช่เรื่องที่ว่าจะต้องไปบังคับให้สติจดจ้องระลึกอยู่ที่ลมหายใจอย่างสมถภาวนา ถ้าเป็นการบังคับจดจ้องให้ระลึกอยู่ที่เดียว ไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งการเจริญสมถภาวนานั้น ไม่ได้ละคลายการยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตน ถึงแม้ว่าจะได้อุปปจารสมาธิ อภิปนาสมาธิ ฌานจิตก็ไม่ได้ละคลายการยึดถือนามและรูปว่าเป็นตัวตน

เพราะฉะนั้น การเจริญอานาปานบรรพที่เป็นสติปัฏฐานนั้น เป็นการที่สติระลึกรู้ลมหายใจขณะที่ลมหายใจปรากฏ และไม่มีการบังคับสติว่า จะต้องไประลึกรู้ แล้วแต่สติ อาจจะระลึกรู้รูปทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรืออาจจะระลึกรู้นามทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจก็ได้ เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานอย่าให้เป็นอัตตาภาวนาที่ว่า จะมีผู้หนึ่งผู้ใดมาสั่งหรือมาบังคับ ไม่ให้สติเกิดขึ้นในขณะนั้น ในขณะนี้

ในอานาปานบรรพที่เป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมายความว่า เมื่อลมหายใจเป็นสิ่งที่จริง และขณะใดที่ลมหายใจปรากฏ ขณะใดที่สติระลึกที่ลมหายใจ ก็รู้ว่า ลักษณะสภาวะที่ปรากฏนั้น ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ความจริงแล้วก็เป็นโณภูมิจิตที่กระทบกายปสาท เป็นลักษณะที่อ่อน เบา ร้อน เย็น ตึง ไหว นั่นเป็นลักษณะของลมหายใจที่เป็นของปกติธรรมดาที่สติระลึก แล้วก็รู้ว่า เป็นแต่เพียงรูปธรรม สภาวะลักษณะชนิดหนึ่ง

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่ให้สติไประลึกที่ลมหายใจจนกว่าจะได้มานิจิตเสียก่อน แต่การเจริญสติปัฏฐานนั้น คือ รู้ว่าขณะใดหลงลืมสติ ขณะใดมีสติ

ขณะที่มีสติ ก็คือ กำลังระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏโดยไม่เลือก จะเป็นลมหายใจก็ได้ แต่ไม่ใช่ว่า จะต้องไปเจริญสมถภาวนาจนกระทั่งได้มานิจิตเสียก่อนแล้วถึงจะระลึกถึงลมหายใจซึ่งกระทบปรากฏ ปกติธรรมดาในขณะนี้ ถ้าสติของใครจะระลึกถึงลักษณะของลมหายใจก็ได้ หรือถ้าไม่ระลึกถึงลักษณะของลมหายใจ ลมที่กำลังกระทบสัมผัสในขณะนี้ สติก็อาจจะระลึกถึงลักษณะที่กำลังปรากฏในขณะนั้นก็ได้

ท่านผู้ฟังบางท่านถามว่า การที่สติระลึกถึงลักษณะของรูป สิ่งที่ปรากฏทางตา หรือเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และการที่สติระลึกถึงว่า ที่กำลังเห็นก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง ระลึกถึงลักษณะของนามได้ยินในขณะที่ได้ยินเสียง หรือในขณะที่กำลังรู้สึกถึง รส รส โผฏฐัพพะ คตินึก เป็นสุข เป็นทุกข์ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นปกติธรรมดาจริง ๆ อย่างนี้ จะมีอานิสงส์อย่างไร มีผลอย่างไร คือ ท่านผู้ถามท่านมีความรู้สึกว่าเป็นของธรรมดาเสียเหลือเกิน ไม่เห็นเป็นเรื่องที่จะต้องอัศจรรย์ หรือว่าทำให้เกิดอะไรขึ้นเลย ท่านผู้นั้นไม่เข้าใจเลยว่า การที่สติระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏเป็นปกติธรรมดาอย่างนี้จะมีประโยชน์อะไร จะมีอานิสงส์อะไร บางท่านก็กล่าวว่า รู้แล้ว กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ทางตา ผู้นั้นบอกว่ารู้แล้ว ได้ยินขณะนี้ ก็เป็นแต่เพียงนามธรรม เป็นสภาพรู้ทางหู ผู้นั้นก็บอกว่ารู้แล้ว ท่านเพียงแต่รู้ในขณะที่ฟังว่า สภาพที่เป็นสภาพรู้เป็นนามธรรม และสิ่งที่ไม่ใช่สภาพรู้เป็นรูปธรรม แต่สติไม่ได้ระลึกตามปกติแต่ละนามแต่ละรูปละเอียดขึ้น ชัดขึ้น ขึ้นขึ้น เพื่อละคลายความไม่รู้

เพราะฉะนั้น อานิสงส์ของการที่สติเกิดขึ้นรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ คือ เพิ่มความรู้ในสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดปรากฏเป็นปกติมากขึ้น รู้ชัดขึ้น ขึ้นขึ้น แล้วก็ละคลายได้

อีกท่านบอกว่า ถ้าสามารถประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรม และรูปธรรม คนนั้นก็ต้องเป็นพระอรหันต์ เป็นความคิดเดาของแต่ละท่านซึ่งไม่ได้ เจริญสติรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏเป็นปกติ จึงทำให้คิดว่า ไม่สามารถจะประจักษ์ การเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมในชีวิตประจำวันเป็นปกติได้ แล้วยัง เข้าใจผิดคิดว่า ถ้าผู้ใดรู้ได้ ผู้นั้นก็เป็นพระอรหันต์เลย

แต่ความจริง ผู้ที่จะเป็นพระอรหันต์บุคคล ปัญญาจะต้องเจริญขึ้น และความ เป็นพระอรหันต์บุคคลนั้น คือ การรู้แจ้งอริยสัจธรรม การรู้แจ้งอริยสัจธรรมครั้งที่ ๑ เป็นพระโสดาบันบุคคล ครั้งที่ ๒ เป็นพระสกทาคามีบุคคล อริยสัจธรรมก็ไม่ใช่ว่า เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น เวลาที่ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล อริยสัจ ธรรมก็ไม่ได้เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น จนกระทั่งถึงเป็นพระอรหันต์ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรม แต่ปัญญาที่บรรลุคุณธรรมแต่ละขั้นนั้นต่างกันที่ว่า ดับกิเลสได้เป็นขั้น ๆ

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ที่ท่านผู้ใดเจริญสติ ปัญญารู้ชัดในสภาพของนามและ รูปแล้ว ก็จะเป็นพระอรหันต์ทันที

๑๕๘

ถ. ที่จิตเห็นภาพ ภาพที่เห็นนั้นถ่ายรูปรูปได้ไหม อยากจะให้ถ่ายรูป เราเห็นแล้ว เราอยากจะให้คนอื่นถ่ายรูป ได้หรือไม่ได้

สุ. การเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องละเอียด การยึดถือนามและรูปว่าเป็นตัวตนในขณะนั้น ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นปรากฏทางใจ จะคิดถึงการถ่ายภาพ นั้นเป็นเรื่องของตัวตนทั้งหมด ถ้าเป็นสติปัฏฐานแล้ว ระลึกทันที แล้วก็ละ เพราะมีนามมีรูปเกิดปรากฏสลับต่อไป มีเหตุปัจจัยที่จะให้นามธรรมและรูปธรรมเกิดเป็นปกติอยู่แล้ว โดยไม่ต้องทำอะไรเลย แม้แต่ขณะที่นอนหลับ มีจิตทำภวังคกิจ ขณะนั้นไม่รู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อตื่นขึ้น มีการเห็น การได้ยิน ก็จะต้องมีโลหะ ไทสะ โมหะ นี่เป็นเหตุปัจจัยที่สะสมมา ไม่ใช่ว่ามีผู้หนึ่งผู้ใดสามารถไปบังคับ ไปยับยั้งได้

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องที่ต้องฟังให้เข้าใจ แล้วก็ฟังปัจจัยให้สติที่เป็นสัมมาสติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเป็นปกติ

อริยสัจธรรม ๔ นั้น มี ๓ รอบ คือ

๑. สัจจญาณ

๒. กิจจญาณ

๓. กตญาณ

สัจจญาณ คือ การพิจารณา ใคร่ครวญเหตุผลของอริยสัจธรรมให้ถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน ทุกขอริยสัจจะ ได้แก่ นามธรรมและรูปธรรมที่เกิดปรากฏ ที่ว่าเป็นทุกข์ ก็เพราะเหตุว่าไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปทุกอย่าง จึงไม่ใช่การบังคับสติให้รู้เพียงบางอย่าง ถ้าไม่มีสัจจญาณ ปัญญาที่รู้ในเหตุในผล กิจจญาณก็มีไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะปฏิบัติถูก เจริญสติปัฏฐานถูกจริง ๆ จะต้องเป็นผู้ที่มีสัจจญาณ ซึ่งอาศัยการฟัง การพิจารณาเหตุผลในอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ให้ถูกต้อง

เสียก่อน จึงจะเป็นปัจจัยให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นกิจญาณ และการปฏิบัติที่ถูกต้องจะทำให้ทางตลอดสภาพลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้ เป็นกตญาณ คือ ต้องเป็นขั้น ๆ ไป

ข้อความตอนท้ายของ **สพายนวิภังคสูตร** มีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ก็ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ศาสดานั้นเราเรียกว่าสารถิ ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกทั้งหลายนั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ช้างที่ควรฝึก อันอาจารย์ฝึกช้างไล่ให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปได้ทิศเดียวเท่านั้น คือ ทิศตะวันออก หรือทิศตะวันตก หรือทิศเหนือ หรือทิศใต้ ม้าที่ควรฝึก อันอาจารย์ฝึกม้าขับให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปได้ทิศเดียวเหมือนกัน คือ ทิศตะวันออก หรือทิศตะวันตก หรือทิศเหนือ หรือทิศใต้ โคที่ควรฝึก อันอาจารย์ฝึกโคขับให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปได้ทิศเดียวเหมือนกัน คือ ทิศตะวันออก หรือทิศตะวันตก หรือทิศเหนือ หรือทิศใต้ แต่บุรุษที่ควรฝึก อันตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปได้ทั่วทั้ง ๔ ทิศ

ข้อความต่อไปแสดงว่า ๔ ทิศคืออะไร

และข้อความตอนท้ายมีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุรุษที่ควรฝึก อันตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปได้ทั่วทั้ง ๔ ทิศ ดังนี้ ข้อที่เรากล่าวดังนี้ว่า ศาสดานั้นเราเรียกว่าสารถิฝึกบุรุษที่ควรฝึก ยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกทั้งหลายนั้น เราอาศัยเหตุดังนี้กล่าวแล้ว

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล

ข้อความอธิบายใน **ปปัญจสูทนี** มีว่า

อาจารย์ช้างฝึกช้าง อาจารย์ม้าฝึกม้า ก็ย่อมฝึกให้วิ่งไปได้ทิศเดียวเท่านั้น แล้วก็ต้องวิ่งกลับมาเสียก่อน ถึงจะวิ่งกลับไปสู่ทิศอื่นได้ แต่พระผู้มีพระภาคไม่ต้องให้วิ่ง นั่งอยู่ก็ไปได้ทั้ง ๔ ทิศ คือ นั่งโดยบัลลังก์เดียว ไม่เอี้ยวกลับด้วยกาย ก็วิ่งไปได้ตลอด ๔ ทิศ โดยคราวเดียวเท่านั้น

ความจริงเรื่องนี้เป็นเรื่องของฉานสมาบัติที่ทรงแสดงไว้ว่า การที่จะฝึกจิตอบรมจิตที่จะให้ถึงขั้นปฐมฉาน ทุติยฉาน ตติยฉาน จตุตถฉาน รูปฉาน อรูปฉาน ผู้นั้นสามารถจะกระทำได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนอิริยาบถเลย แต่นั่นเป็นสมาธิส่วนเรื่องของสติปัฏฐาน เวลาที่สติซึ่งเป็นอนัตตาเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ไม่ใช่ให้จิตต้องอยู่เฉพาะที่อารมณ์เดียว เพราะฉะนั้น ในขณะที่นั่งสามารถรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั้งปวงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ละคลายการยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล สามารถเป็นพระอริยสาวก คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี แม้พระอรหันต์ โดยที่ไม่ต้องผลัดเปลี่ยนอิริยาบถเลย

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ฟังสูตรนี้แล้วเข้าใจผิดว่า ผู้นั่งผู้นอนที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ในขณะที่กำลังเดิน ท่านก็คิดว่าเขาคงจะดูท่าทางที่เดินก็สามารถที่จะเป็นพระอรหันต์ได้ หรือถ้าผู้นั่งผู้นอนกำลังนั่งฟังธรรมแล้วรู้แจ้งอริยสัจธรรม ท่านก็จะเข้าใจผิดว่า เขาคงจะพิจารณาท่าทาง และรู้ว่า ท่าที่กำลังนั่งนั้นเป็นรูป แล้วก็เป็นพระโสดาบันได้ ซึ่งไม่ใช่อย่างนั้นเลย

นั่ง นอน ยืน เดินเป็นปกติ แต่สติจะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม รู้ชัด รู้ทั่ว แล้วก็ชิน ละคลายเหยื่อใยที่เคยเห็นผิดยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน แต่ไม่ใช่ว่า รู้ท่าทาง แล้วจะเป็นพระโสดาบัน

ท่านอาจจะเคยเข้าใจผิดอย่างนั้นได้ โดยเข้าใจว่า การเจริญสติปัฏฐานนั้นเป็นการรู้ท่าทาง ซึ่งความจริงไม่ใช่ แต่ต้องเป็นการรู้สภาวลักษณะที่ปรากฏ

ถ. ไม่ต้องใช้สมาธิหรือ

ส. การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่การเจริญสมถภาวนา ขณะใดที่สติระลึกรู้ มีสมาธิเกิดร่วมด้วย เป็นมรรคหนึ่งในมรรคมีองค์ ๘ ถึงแม้ว่ายังไม่ครบทั้ง ๘ องค์ แต่ว่าสัมมาสมาธิ เอกัคคตาที่เกิดขึ้นพร้อมกับสติในขณะนั้นก็เป็นสัมมาสมาธิแล้ว ไม่ใช่ว่าไม่มีสมาธิ แต่ไม่ใช่สมาธิอย่างการเจริญสมถภาวนาที่จดจ้องอยู่ที่อารมณ์เดียว

ถ. เรากำลังพิจารณากาย เกิดเวทนาขึ้นมา ชัดส่ายแล้ว สักประเดี๋ยว จิตพลุ่งพล่าน พิจารณาจิตเกิดธรรม คิดในอารมณ์ขึ้นมาอีก กาย เวทนา จิต ธรรม ที่เราภาวนานึกไป ใช้สติปัฏฐานใหม่ เดี่ยวกาย เดี่ยวเวทนา เดี่ยวจิต เดี่ยวธรรม จะทำอะไรไม่ให้ชัดส่าย หรือว่าไม่เป็นไร พิจารณาไปเรื่อย สมมติว่า กลืนหมดแล้ว ได้ยินเสียง ได้ยินเสียงหมดแล้ว พิจารณาไปอย่างนี้ หรือ พิจารณาเท่าที่จะเกิดขึ้น

ส. มีหลายท่านที่ถามว่า ขณะที่กำลังทำงานจะเจริญสติปัฏฐานอย่างไร คำถามนี้ไม่ถูก เพราะว่าการเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นตัวตนจะเจริญสติปัฏฐาน แต่เป็นสติ สภาพที่ระลึกรู้ เกิดขึ้นในขณะนั้นทันที ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ แต่ไม่ใช่เป็นตัวตนที่จะเจริญสติปัฏฐาน

อีกท่านหนึ่งถามว่า ขณะที่กำลังทำงาน ถ้าเราจะเจริญอิริยาบถบรรพ คำถามนั้นถูกหรือผิด ถ้าเราจะเจริญอิริยาบถบรรพ เลือกลแล้ว ไม่ใช่เป็นการรู้ว่าสติเป็นสภาพที่ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่เป็นเราจะเจริญอิริยาบถบรรพ เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจสภาพของสัมมาสติ อย่างแข็งที่กำลังกระทบที่ส่วนหนึ่งส่วนใดแล้วปรากฏ สติระลึกรู้ตรงนั้น ขณะนั้นมีนามธรรมมีรูปธรรม แต่ว่าในตอนแรกเฝ้าโยความเป็นตัวตนเหนียวแน่นหนาแน่นเหลือเกิน มีแต่ความไม่พอใจ มีแต่การคิดที่จะบังคับ มีแต่การคิดที่จะเลือกว่า จะทำอย่างไรให้จิตอยู่ที่เดียวไม่ไปที่ไหน

การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ เมื่อสติระลึกรู้ลักษณะ ตรงลักษณะของสิ่งที่ปรากฏแล้วก็ดับ แล้วก็หลงลืมสติอีก เป็นของธรรมดาแน่นอนสำหรับปุถุชนผู้ที่มี

ปัจจัยให้หลงลืมสติ การหลงลืมสติก็มี แล้วสติก็ระลึกถึงรู้ลักษณะ ตรงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ แต่โดยมากผู้ที่ยังไม่เข้าใจการเจริญสติปัฏฐาน มีความคิดแอบแฝงที่จะทำต่อไปอีก แม้ว่าสติระลึกถึงรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏแล้ว ก็มีตัวตนจะทำต่อไปอีก เช่น จะให้สติระลึกล้าน ๆ บ้าง หรือให้ระลึกตรงนั้นตรงนี่บ้าง แต่แท้ที่จริงแล้ว เวลาที่สติระลึกตรงลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ พิจารณารู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทีละเล็กทีละน้อยเท่านั้นเอง แต่โดยมากจะไปบังคับ ไม่พอใจแล้วใช้ใหม่ เดียวจิตเป็นอย่างนี้เกิดขึ้น เดียวจิตเป็นอย่างนั้นเกิดขึ้น ซึ่งโดยลักษณะที่ไม่เป็นปกติอย่างนั้นก็ยิ่งวุ่น ไม่มีความพอใจ กลายเป็นสติซัดส่าย สติไม่ระลึกอยู่ตรงนั้นทีเดียว ตรงนี้ทีเดียว นั่นเป็นการพยายามที่จะไปจัดสรรสติให้เป็นอย่างนั้นให้เป็นอย่างนี้ แต่ความจริงเป็นการระลึกจนทั่วจนละเอียดจริง ๆ แต่ในขั้นแรกความรู้จะยังไม่ชัด จึงต้องอาศัยการเจริญสติเนื่อง ๆ บ่อย ๆ

ถ. ดิฉันเป็นข้าราชการอยู่ต่างจังหวัด ฟังการเจริญสติปัฏฐานของอาจารย์มานาน พยายามนึกและคิดตาม ปฏิบัติตาม สมมติว่าดิฉันไปทานเลี้ยง ดิฉันก็มองเห็นว่า มีทั้งสี ทั้งเสียง คือ มีทั้ง ๖ ทางเกิดขึ้น ไม่นานก็ดับไป เป็นรูปเป็นนาม อย่างนี้เป็นการคิดผิดหรือคิดถูก

ส. ขณะนั้นเป็นปัญญาขั้นคิด แต่ยังเป็นตัวตนที่คิด

ถ. อย่างดิฉันขี่จักรยานไปโรงเรียน มองดูล้อหมุนไปเรื่อย ๆ ก็นึกว่าเกิดดับ ๆ สีที่มากกระทบตาก็หมุนไปเรื่อย ๆ แล้วก็เกิดดับ ๆ ก็คิดอีกเหมือนกัน

ส. ที่กำลังคิดในขณะนั้น เป็นตัวตนที่คิดใช้ใหม่ ไม่ได้ระลึกว่า ขณะที่คิดก็เป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง และก็มีนามอื่นรูปอื่นที่มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ แยกออกเป็นทางตาอย่างหนึ่ง ทางหูอย่างหนึ่ง นี่เป็นแต่เพียงการพิจารณา นึกไป คิดไป แต่ขณะที่คิดอย่างนั้น นึกอย่างนั้น ก็ยังเป็นตัวตนที่คิดอยู่

ถ. ทำอย่างไรจึงจะไม่ใช้ตัวตน เรามองเห็นแสงอะไรสวय ๆ บอกว่า นี่ก็เป็นนามชนิดหนึ่ง รูปชนิดหนึ่ง อีกหน่อยก็ดับไปอย่างนี้

ส. ต้องรู้ว่า ขณะที่คิดอย่างนั้นก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง คิดอย่างนั้นแล้วก็หมด เวลานี้เห็น ถึงไม่คิดก็ยังเห็น เพราะฉะนั้น ต้องแยกกัน คิดก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง เห็นก็เป็นนามธรรมอีกชนิดหนึ่ง

ถ. ปกติเราเจริญสติปัฏฐานอยู่แล้ว ถ้าเราจะเข้าห้องปฏิบัติด้วย จะเป็นอะไรไหม รู้สึกว่าอาจารย์ไม่ค่อยส่งเสริมการเข้าห้องปฏิบัติ

ส. ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ ไม่ว่าจะอยู่ที่นี้ จะไปที่นั่น จะพบใคร จะเห็นอะไร ก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ และที่ไปห้องปฏิบัตินี้ ไปแล้วทำอะไรบ้าง ผิดจากชีวิตปกติประจำวันจริง ๆ อย่างไรบ้าง จึงใช้คำว่า ห้องปฏิบัติ

ถ. ตามธรรมดา กิเลสเราแสนจะหนาแน่น มองเห็นนามเห็นรูปก็แยกไม่ค่อยออก ไม่เห็นสภาวะของทุกข์ ที่นี้เวลาเข้าห้องปฏิบัติ ไม่มีอะไรมารบกวน เราพยายามเพ่ง เวลาเรานั่งก็เป็นรูปนั่ง นั่งแล้วไม่ใช่เป็นความสุขหรืออก จะต้องเป็นทุกข์ จะเกิดความเมื่อย ก็ปล่อยให้ความเมื่อยเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ก็นึกว่า นั่นเป็นความทุกข์ แล้วเมื่อไรจะดับ คือ อยากจะไปนั่งเพื่อให้เห็นสภาวะอย่างนี้ จะเป็นการผิดหรือถูก

ส. เวลาขณะนี้จะมีสภาวะให้เห็นหรือเปล่า

ถ. มี แต่อยากรู้ว่า เวลาเข้าห้องปฏิบัติเป็นอย่างไร ต่างกับชีวิตธรรมดาอย่างไร

ส. อยากรู้สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น กับระลึกสิ่งที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ตรงกันที่อย่างไรจะดีกว่ากัน เพราะว่าความรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง ทุกสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมทุกชนิด ทุกประเภทที่เกิดปรากฏแล้วไม่เที่ยงทั้งนั้น ถ้ารู้จริงต้องรู้อย่างนี้ ไม่ใช่ไปรบกวนสถานที่ บางนาม บางรูป หรือบางโอกาส

เพราะฉะนั้น การเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้ง รู้ชัดจริง ๆ คือ สามารถที่จะแทงตลอดสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดดับในขณะนี้ได้ การรู้แจ้งสภาพธรรมที่เป็นของจริงจะต้องรู้ที่เป็นชีวิตปกติธรรมดาอย่างนี้ ทำไมจึงไม่เริ่มระลึกรู้ลักษณะของจริงที่สะสมมาที่จะเป็นบุคคลนี้ แล้วแต่นามอะไรรูปอะไรจะเกิดปรากฏ สติเริ่ม

ระลึกตรงลักษณะที่ปรากฏจริง ๆ เพื่อวันหนึ่งจะได้ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรม เพราะว่าชีวิตจริง ๆ ของทุกท่านอยู่ที่ไหน ชีวิตจริง ๆ ไม่ใช่ชีวิตที่สร้างขึ้น หรือทำขึ้นชั่วคราวชั่วครา

ถ. แปลว่า การเข้าห้องปฏิบัติไม่ได้ประโยชน์อย่างนั้นหรือ การเข้าห้องปฏิบัติจะช่วยอะไรได้บ้าง

ส. สติที่ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏขณะนี้ที่ละขณะ สองขณะเรื่อยไป จะช่วยให้ปัญญารู้แจ้ง และแทงตลอดในสภาพธรรมในชีวิตจริง ๆ ได้ ไม่มีอะไรมาชักจูงให้คลาดเคลื่อนไขว้เขวไป และไม่มีอะไรมาพาให้ข้ามจากขณะที่กำลังปรากฏเป็นปกติในขณะนี้ จะไปรู้อย่างอื่นที่ไม่ใช่ปกติในขณะนี้ หรือว่าควรจะมีของจริงที่กำลังปรากฏเป็นปกติในขณะนี้

นี่เป็นปัญหาที่จะต้องเทียบเคียง ถ้าเข้าใจการเจริญสติถูกต้องแล้ว เป็นปัจจัยให้สัมมาสติเกิด ระลึกทันที บ่อย ๆ เนือง ๆ ที่ละเล็กทีละน้อย จะไปมีสติมากมายอย่างพระอรหันต์ โดยที่ไม่หลงลืมสติเลยสักวันหนึ่งก็ได้

ที่จะพิสูจน์ว่า ละคลายการยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตน ความเห็นผิดที่ยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตนได้มากแล้ว คือ แม้หลงลืมสติ ก็ไม่กังวลเดือดร้อน เพราะว่าเป็นนามธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น และเวลาที่สติระลึกก็รู้ว่า เป็นแต่เพียงนามธรรม

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า การเข้าห้องกัมมัฏฐานไม่จำเป็นและไม่ได้อยู่ในพระไตรปิฎก ดิฉันคิดว่า ไม่ใช่ทุกคนจะเข้าใจว่า สติมีลักษณะอย่างไร เช่น สมมติว่า ดิฉันคิดว่า อยากจะไปฆ่าคน หรือไปลักทรัพย์ จะถือว่าเป็นสติได้ไหม เพราะความระลึกนี้ก็เกิดขึ้นแล้วในใจ

ส. ไม่ใช่สติ เพราะว่าสติเป็นโสภณธรรม ระลึกในทางที่เป็นกุศล เช่น ระลึกเป็นไปในทาน หรือในการวิริตฤจิริต ในการทำให้จิตสงบ หรือในการเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง และที่ว่า อยู่ ๆ ตอนแรกก็ไม่ว่า สติมีลักษณะอย่างไร ก็มีความหวังว่า ถ้าไปถึงสำนักปฏิบัติแล้วก็จะรู้

ลักษณะของสติ ทำอย่างไร มีข้อปฏิบัติอะไรที่จะทำให้คิดว่า เมื่อไปแล้ว ข้อปฏิบัติของสำนักนั้นจะทำให้รู้ลักษณะของสติได้

ถ. เปรียบเทียบว่า ถ้านักเรียนไม่เข้ามาศึกษาในห้องเรียน หรือไม่มาพร้อมเพรียงตามเวลาเพื่อที่จะมาศึกษาลักษณะของการเรียนตัวหนังสือแล้ว ความเข้าใจหรือความรู้ของนักเรียนก็คงจะไม่ได้ประโยชน์อะไร หรือถึงแม้จะได้ประโยชน์ ก็คงน้อยมาก

ส. เมื่อไปแล้วหวังจะได้รู้ลักษณะของสติ เพราะข้อปฏิบัติอย่างใด ดิฉันสนใจเรื่องข้อปฏิบัติ คือ เหตุที่จะทำให้เกิดปัญญา เมื่อเป็นปกติฟังธรรม แต่ยังไม่เข้าใจเรื่องลักษณะของสติ แล้วหวังว่า พอไปถึงสำนักหนึ่งสำนักใดที่เป็นห้องกัมมัฏฐานซึ่งจำกัดสถานที่อย่างนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ลักษณะของสติขึ้นนั้น ขอถามว่า เพราะเจริญอย่างไร

ถ. บุคคลที่ยังไม่รู้จักนามรูปหรือสติสัมปชัญญะ ก็ย่อมไม่เข้าใจนามรูป เพราะฉะนั้น ดิฉันคิดว่าการเข้าห้องกัมมัฏฐานเป็นประโยชน์ในการจะไปสร้างสติขึ้น

ส. เวลาไปสู่สำนักปฏิบัติ มีข้อปฏิบัติอย่างไรที่จะทำให้รู้ลักษณะของสติ

ถ. ที่ดิฉันถามอาจารย์เพราะดิฉันเองก็ไม่ค่อยมีความเข้าใจ จัดว่าอยู่ในประเภทเป็นนักศึกษา หรือยังไม่ได้ศึกษาเลย อาศัยการได้ยินได้ฟังเป็นประจำวันนี้ก็อาจจะผิดพลาดได้ ที่กล่าวว่าเจริญสตินั้น เจริญอย่างไร ขอถามอาจารย์ว่า เจริญอย่างไร

๑๕๙

ส. ถ้าถามดิฉัน ดิฉันเรียนให้ทราบที่นี่ ไม่ต้องไปสำนักปฏิบัติก็เข้าใจได้ ถ้าจะไป ข้อปฏิบัติของสถานที่นั้นสอนให้ทำอย่างไรจึงทำให้รู้ลักษณะของสติ เพราะเหตุว่าที่นี่ไม่ใช่สำนักปฏิบัติ สำนักวิปัสสนา แต่ท่านผู้ฟังอาศัยการฟัง การพิจารณาธรรม และถ้าสามารถเข้าใจลักษณะของสติได้ ท่านก็เจริญสติปัฏฐานได้

ถ. อาจารย์บอกว่าไม่จำเป็นต้องเข้าห้องกัมมัฏฐาน ดิฉันคิดว่าการเข้าห้องกัมมัฏฐานก็ต้องไปอาศัยอาจารย์ที่จะให้ความรู้ต่อไปเหมือนกัน เพราะดิฉันเองก็มีความรู้ความเข้าใจน้อย ขอลาอาจารย์ช่วยตอบให้ผู้ที่เข้าห้องกัมมัฏฐานฟังด้วย

ส. ไม่ใช่ตอบให้ผู้เข้าห้องกัมมัฏฐาน ท่านที่เข้าใจลักษณะของสติ ท่านก็เจริญสติปัฏฐานกันเป็นปกติ ไม่ใช่ว่าจะชี้แจงสำหรับผู้ที่จะไปเข้าห้อง เพราะเหตุว่าในพระไตรปิฎกไม่มีเรื่องของการไปสู่นักปฏิบัติที่เป็นห้องเล็ก ๆ พระภิกษุท่านจะไปที่ไหนก็ได้ แล้วท่านก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ ถ้าสติไม่เริ่มระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ เมื่อไรจะรู้ชัดได้

ถ. ที่อาจารย์พูดก็ถูก สำหรับคนที่พอเข้าใจบ้าง คนที่อ่านหนังสือพอเป็นมาบ้าง แต่สำหรับผู้ที่ไม่อ่านหนังสือไม่เป็น คิดว่ายังคงยาก เพราะฉะนั้นดิฉันอยากจะพูดในฐานะที่เคยไปเข้าห้องกัมมัฏฐาน เข้าห้องกัมมัฏฐานกับไม่เข้าห้องกัมมัฏฐาน ความรู้สึกในการมีสตินั้นต่างกันมาก เมื่อเราอยู่ข้างนอกเราก็รู้เหมือนกัน แต่ไม่ใช่รู้ภายในห้องกัมมัฏฐาน จึงเห็นคุณประโยชน์ในการเข้าห้องกัมมัฏฐานว่า นอกห้องกัมมัฏฐาน มีอารมณ์ภายนอกมากมายเหลือเกิน จนเราไม่สามารถจะย้อนกลับไปดูอารมณ์ภายในใจของเราได้ เป็นเหตุให้จิตออกไปข้างนอกไปดูอารมณ์ข้างนอกหมด ไม่ได้ย้อนกลับมาดูในจิตของตัวเอง สมัยที่เข้าห้องกัมมัฏฐาน จิตถูกปิดบังเหลืออยู่แต่ภายใน อารมณ์ภายนอกไม่เข้ามากระทบเลย

เหลือแต่อารมณ์ภายใน ขณะนั้นจิตก็ไปจับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งได้ชัดเจน ฉะนั้น การไม่เข้าห้องกัมมัฏฐาน คงไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยในชีวิต

นี่เป็นความคิดที่ดิฉันได้มาจากการเข้าห้องกัมมัฏฐาน และระลึกนึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าว่า การที่พระองค์ให้อยู่ตามเคหะสถานหรือบ้านเรือนร้างนี้ เพราะเป็นอารมณ์โดดเดี่ยว ไม่กัณฑ์ หรือยุ่งต่ออารมณ์ใด ๆ ภายนอก จึงสามารถรู้อารมณ์ปัจจุบันได้ชัดเจน ก็เป็นความจริงสำหรับผู้ปฏิบัติหรือเข้าถึงความจริง แล้วก็เข้าใจถูกต้อง แต่สำหรับผู้ที่ยังไม่ปฏิบัติเลย ทันทันทิดจะให้อะไรเลย ดิฉันว่ายาก แม้ในขณะนี้ เป็นปัจจุบันอารมณ์ สติสัมปชัญญะอะไรจะเกิด ดิฉันก็พอจะจับได้ เดี่ยวนี้อกุศลหรือกุศลกำลังเกิดขึ้น สติระลึกได้ ความรู้สึกก็เคยจับอยู่เสมอเหมือนกัน ก็เป็นนัยหนึ่งตามที่ได้เคยเข้าห้องปฏิบัติมา

สำหรับผู้ที่อยู่ข้างนอก และไม่ได้ปฏิบัตินั้น ยิ่งอีกมากมาย จะว่าเขาไม่รู้ เขาก็ว่าเขาไม่รู้ จะว่าเขาไม่รู้ เขาก็ยังไม่ค่อยเข้าใจชัดเจน ด้วยเหตุนี้แหละดิฉันจึงเห็นว่า การไม่เข้าห้องกัมมัฏฐานจะรู้ได้ก็สำหรับบุคคลที่เป็นอุคฆฏิตัญญู หรือบุคคลที่มีปัญญาใกล้เคียงจะหลุดพ้น หรือบารมีเปี่ยมแล้ว แต่สำหรับดิฉันเป็นปทปรมบุคคล มีความเข้าใจว่า จำเป็นต้องเข้าห้องกัมมัฏฐาน

ส. แล้วเจริญอย่างไร จึงได้รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้

ถ. ยังไม่ได้กล่าวถึงขณะนี้ แต่กล่าวถึง ขณะที่เคยได้ปัจจุบันอารมณ์ชัดเจนเป็นสันตติชาติ การเห็นโดยลักษณะสันตติชาตินี้จึงรู้เจือต้นและเจือปลาย แห่งสังสารวัฏที่เราได้เวียนว่ายตายเกิด นี่เป็นหลักหนึ่ง

บุคคลผู้ไม่เคยเจริญสติ ย่อมไม่เข้าใจชัดเจนในอารมณ์ปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น ก็ไม่สามารถมีสติระลึกตามทันได้ เหมือนใจผู้ร้ายเข้ามาในบ้านมาดิงเอาเราไปด้วย นี่เรียกว่าเราขาดสติสัมปชัญญะ แต่ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ ผู้ร้ายเข้ามา ผู้เฝ้าประตูก็ย่อมรักษาประตู หรือรู้ว่าขณะนี้ผู้ร้ายเข้าบ้านแล้ว นายประตูคือสตินั่นเอง เมื่อสติดี นายประตูเฝ้า ใจจะเข้ามา สติสัมปชัญญะก็ไม่ยอมให้เข้า มี

หน้าที่คอยประหารอย่างเดียว นี่เรียกว่าเป็นผู้รู้แล้ว แต่ผู้ที่ไม่รู้ ก็คงไม่มีโอกาสที่จะไปฆ่า จะไปเผาผลาญให้พวกผู้ร้ายออกไปได้ นี่ก็เป็นนัยของพวกกิเลส

พวกที่ไม่เข้ากัมมัฏฐาน ดิฉันว่ายาก ดิฉันเห็นว่า การเข้าห้องกัมมัฏฐานนี้มีประโยชน์มากเท่าที่ดิฉันได้ผ่านมา นี่เอาความรู้สึกจากจิตใจมาพูดให้ฟัง เพราะฉะนั้น ดิฉันคัดค้านที่อาจารย์พูดที่ว่าไม่ต้องเข้าห้องกัมมัฏฐาน เปรียบห้องกัมมัฏฐานก็เหมือนกับโรงเรียน ถ้าการสร้างโรงเรียนแล้วไม่มีประโยชน์ คนทั้งหลายก็ยอมไม่สร้างโรงเรียน หรือไม่สร้างห้องกัมมัฏฐาน ถ้าไม่ได้เป็นประโยชน์อะไร เพราะคนหนึ่ง ๆ สร้างสำนักหมุดทุนเป็นแสน สามถึงสี่แสน หกแสนก็มีเท่าที่ดิฉันรู้มา เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เป็นประโยชน์ ผู้สร้างก็คงไม่มีมหากุศลจิตอะไรมากมาย แต่ผู้สร้างเห็นประโยชน์อย่างยิ่งจึงสร้าง

ส. ในพระไตรปิฎก มีท่านผู้ใดสร้างสำนักปฏิบัติสำหรับฆราวาสบ้าง ครั้งโน้นพระธรรมไม่คลาดเคลื่อนเลย ถ้าการเจริญสติปัฏฐานจะต้องทำอย่างนั้น ทำไมไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ฆราวาสจะต้องไปจำกัดสถานที่หรืออะไร ๆ หรือแม้ภิกษุ พระผู้มีพระภาคก็มีได้ทรงมีข้อบังคับกฎเกณฑ์ว่า จะต้องเจริญอยู่ในห้อง ขอคำอธิบายตอนนี้ด้วย

ถ. ถ้าในครั้งพุทธกาลไม่มีการเข้าห้องกัมมัฏฐาน แต่ดิฉันเคยศึกษาในพระสูตร หรือเคยดูในพระสูตร เช่น พระนางอุบลวรรณาเถรี สมัยที่ออกไปกลางป่านั่น ทำไมจึงต้องออกไปอยู่ป่าคนเดียวจนกระทั่งถูกนายมานพทำกรรมหนักให้เกิดขึ้น นี่ถือว่าการปฏิบัติต้องให้ห่างจากหมู่คณะใช่ไหม เพราะการออกจากหมู่คณะจะสร้างปรมัตตประโยชน์ หรือได้ปัจจุบันอารมณ์นั่นเอง ถ้าเราอยู่ในหมู่คณะ การที่จะได้ปรมัตตประโยชน์ หรือปัจจุบันอารมณ์นี้เป็นของยาก จะได้แต่บัญญัติอารมณ์เป็นพื้นฐาน เพราะปัจจุบันอารมณ์จะต้องมีสติสัมปชัญญะ แต่การที่เราอยู่กับหมู่คณะหรือคุยสังสรรค์กันตลอดเวลา ส่วนใหญ่เป็นบัญญัติอารมณ์ทั้งนั้น สำหรับดิฉันคิดว่า การเข้าห้องกัมมัฏฐานนี้มีประโยชน์มาก ดิฉันส่งเสริม เพราะเคยไปเข้ามาแล้วก็เห็นคุณประโยชน์ หรือการไปจับปัจจุบันอารมณ์ได้ จนกระทั่ง

สติสัมปชัญญะมีกำลังแข็งแรง รู้ช้า รู้เร็ว สติสัมปชัญญะเขาก็มีกำลังในตัวของเขาเอง จนกระทั่งจับปัจจุบันอารมณ์ได้

คนที่เริ่มทำใหม่ ๆ จะคล้าย ๆ ขึ้นบนเส้นลวด ตอนขึ้นบนเส้นลวดจะต้องประคับประคองจิตให้ตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวตลอดเวลา ย่อมเป็นของยาก แต่ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานมีกำลังดีแล้ว รู้สึกไม่ยาก พอขึ้นบนลวดก็ขึ้นได้เลย เดินได้เลยอะไรเกิด อกุศลจิตเกิด ก็มีหน้าที่กำหนดดูปัจจุบันอารมณ์นั่นเอง นี่สำหรับผู้ที่จะเข้าใจแล้วก็รู้สึกว่าไม่ยาก แต่สำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจก็รู้สึกว่ายากมาก เพราะการที่จะเข้าถึงปัจจุบันอารมณ์ต้องเห็นถึงไตรสรณคมน์ คือ เห็นลักษณะอารมณ์เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป คือ เห็นในขณะสันตติอารมณ์นั้นขาดลงไป

สุ. ท่านสรรเสริญสำนักปฏิบัติว่า ได้ผล ท่านรู้สภาวะ ประจักษ์สันตติขาด ประจักษ์สันตติขาดนั้นเป็นวิปัสสนาญาณชั้นอุทยัพพญาณ และที่ท่านรู้สภาวะประจักษ์สันตติขาดนั้นก็เพราะข้อปฏิบัติ คือ ท่านเดิน หรือยืน หรือนั่ง หรือนอนจนเมื่อย แล้วก็เปลี่ยนอิริยาบถเพราะรู้ว่าเป็นทุกข์ ท่านกล่าวว่า ถ้าสำนักปฏิบัติไม่ได้ผลก็คงจะไม่มีใครสร้างเงินเป็นแสน ๆ ล้าน ๆ ท่านกล่าวว่า การเข้าห้องกัมมัฏฐานหรือเข้าห้องปฏิบัติ เหมือนกับการที่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าโรงเรียนจึงจะรู้สภาวะธรรมได้ ซึ่งจะขอให้ท่านพิจารณาเป็นข้อ ๆ ดังนี้

สำหรับข้อคิดที่ ๑ คือ คำกล่าวที่ว่า ถ้าสำนักปฏิบัติไม่ได้ผล ก็คงจะไม่มีใครมีศรัทธาเสียเงินสร้าง

การที่มีคนหนึ่งคนใดมีศรัทธา มีความคิด มีความเชื่ออย่างหนึ่งอย่างใด แล้วก็เสียเงินเสียทองกันเป็นล้าน ๆ เป็นแสน ๆ นั้น ควรจะยึดถือเงินทองที่เสียไป เพราะความคิด ความเห็นความเข้าใจนั้น ๆ เป็นเครื่องวัดข้อปฏิบัติว่า เป็นข้อปฏิบัติที่ถูกได้ไหม ซึ่งในพระไตรปิฎก พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยยกเงินทองขึ้นเป็นเครื่องตัดสินข้อปฏิบัติเลย เพราะเหตุว่าไม่มีใครที่มีความคิดความเชื่อถูกต้องเหมือนกันหมด แม้ว่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจะได้ประสูติ ตรัสรู้

และได้ทรงแสดงธรรมแล้ว แต่แม้กระนั้นความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของคน ก็ยังแตกแยกออกมากมาย ไม่จำกัดแต่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ในพระไตรปิฎกจึงไม่มีพยานชนที่ว่า ให้สาวกพิจารณาว่าบุคคลใดมีศรัทธา มีความเชื่อ เสียเงินที่จะทำนุบำรุง หรือจัดสร้างที่หนึ่งที่ได้ขึ้น ก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ได้ผล หรือมีประโยชน์ ประเด็นนี้จึงตัดออกไปได้ เพราะว่าถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว ธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเหตุและผล แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นเป็นเครื่องวัด

สำหรับข้อคิดประการที่ ๒ ที่ท่านผู้นั้นใช้คำว่า ห้องกัมมัฏฐาน ห้องปฏิบัติ หรือสำนักปฏิบัติ หรือโรงเรียน

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน มีสำนักของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สำนักสงฆ์ ใช้คำว่า สำนักปฏิบัติหรือเปล่า ใช้คำว่า สำนักปฏิบัติของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือว่าสำนักปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์หรือเปล่า หรือใช้แต่คำว่า สำนักพระผู้มีพระภาค สำนักพระสงฆ์ อย่างพระวิหารเวฬุวัน พระวิหารเชตวัน พระวิหารนิโครธาราม สำนักของพระผู้มีพระภาค สำนักสงฆ์ แม้ว่าจะไม่ได้ใช้คำว่าปฏิบัติ แต่ท่านปฏิบัติธรรมหรือไม่ได้ปฏิบัติ หรือต้องมีสำนักพิเศษต่างหากที่เป็นเฉพาะสำนักปฏิบัติ เป็นห้องปฏิบัติ เป็นห้องกัมมัฏฐาน แต่ปกติของท่านเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน

สำนัก ก็คือ ที่อยู่นั่นเอง ท่านจะอยู่ที่ไหนก็ได้ ที่นั่นก็เป็นสำนักของท่าน เป็นที่อยู่ของท่าน แล้วท่านก็ประพฤติปฏิบัติธรรม คือ การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตของท่าน

เพราะฉะนั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปใช้คำว่า สำนักปฏิบัติ เพราะเหตุว่าถ้าใช้อย่างนั้น จะทำให้แยกความหมายว่า สำนักเฉย ๆ ไม่ได้มีการปฏิบัติ แต่เฉพาะบางแห่ง บางสถานที่ จึงจะเป็นสำนักปฏิบัติ นี่เป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไป

และข้อคิดประการที่ ๓ ข้ออ้างของท่านที่ว่า มีความจำเป็นที่จะต้องไปสู่สำนักปฏิบัติ เหมือนกับทางโลก การที่จะรู้อะไรก็จะต้องเข้าโรงเรียน ต้องไปเรียนที่โรงเรียน

ขอให้ทราบว่า วิชาทงโลกที่ต้องมีโรงเรียนนั้น เพราะเหตุว่าเป็นวิชาที่จำกัดแต่ละวิชาไปว่าเป็นสถาบัน หรือเป็นสถานที่สำหรับศึกษาวิชาอะไร แต่ว่าการศึกษาในพระพุทธศาสนากว้างกว่านั้นมาก โลกทั้งโลก ทุกโลก เป็นโรงเรียน ไม่ว่าท่านจะอยู่ในมนุษยโลก ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือว่าสวรรค์ชั้นอื่น ๆ จนกระทั่งถึงพรหมโลก ท่านก็ต้องเป็นผู้ศึกษา จึงจะสามารถรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

โรงเรียนของพระพุทธศาสนาที่จะทำให้ผู้ศึกษาเป็นพระอริยบุคคลนั้น ไม่ใช่จำกัดสถานที่หนึ่งใด แต่ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ใดก็ตาม ท่านก็เป็นผู้ศึกษาโลก คือโลกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพื่อการรู้แจ้ง เพื่อการละความไม่รู้ซึ่งมีเป็นปกติ ถ้าสติไม่เกิดขึ้น สติไม่ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปตามความเป็นจริง ขณะนั้นท่านไม่ใช่ผู้ศึกษา ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหนก็ตาม

และถ้าท่านรู้แจ้งแล้ว ท่านก็แจ้งตลอดทั้งโลก รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง โดยไม่จำกัดว่าท่านจะรู้แคบ ๆ เพียงที่เดียว หรือว่าเพียงโลกเดียว แต่ท่านจะรู้โลกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น จึงไม่มีข้อความในพระไตรปิฎกที่ว่า การที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะศึกษาโลก เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติเจริญสติแล้วจะต้องไปเข้าโรงเรียน หรือจะต้องไปสู่สำนักปฏิบัติ ในครั้งพุทธกาล ผู้ที่เจริญสติปฏิฐานเป็นพระอริยบุคคลมีทั้งผู้ที่เป็นฆราวาสและบรรพชิต

แม้ผู้ใดที่เห็นว่า ชีวิตของฆราวาสนั้นยากแก่การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ยากแก่การที่สติจะระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปบ่อย ๆ เนือง ๆ ท่านผู้นั้นมีศรัทธาที่จะเจริญสติปฏิฐานดำเนินมรรคมงคล ๘ ในเพศของบรรพชิต ท่านละอาคารบ้านเรือน แล้วไปสู่สำนักของพระผู้มีพระภาคหรือสำนักสงฆ์ ซึ่งสำนักของ

พระผู้มีพระภาคและสำนักสงฆ์นั้น ไม่มีข้อปฏิบัติที่ให้จำกัดอยู่เฉพาะสถานที่ที่เป็นห้องปฏิบัติ โดยที่ไม่ให้ออกไปที่ไหนเลย เพราะเหตุว่าสำนักของพระผู้มีพระภาคนั้นต้องเป็นสำนักที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ซึ่งพระวินัยปิฎกยังครบถ้วนสมบูรณ์ที่ทุกท่านจะตรวจสอบได้ พระธรรมวินัยไม่เคยจำกัดเลยว่า ไม่ให้บุคคลไหนไปที่ไหน ให้อยู่แต่เฉพาะในห้อง จึงจะเป็นการประพฤติปฏิบัติธรรม

เพราะฉะนั้น ธรรมของพระผู้มีพระภาคนั้นไม่ได้จำกัดบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ได้ฟังธรรม ตั้งแต่พระราชา มหาอำมาตย์ ไปจนกระทั่งถึงทาสกรรมกร ธรรมอุปมาดุจแสงสว่างที่ส่องไปทั่วถึง ผู้ใดที่มีความเข้าใจธรรม ก็ประพฤติปฏิบัติธรรมได้โดยที่ไม่จำเป็นต้องสละเพศฆราวาส และถึงแม้จะสละ แล้วไปสู่เพศบรรพชิต ก็ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ไม่จำกัดสถานที่หรือไม่ให้ประกอบกิจการงานใด ๆ เลย

๑๖๐

ท่านผู้ฟังท่านนั้นได้ยกตัวอย่างพระอุบลวรรณาเถรีเป็นข้ออ้างว่า ในครั้งพุทธกาลก็มีสำนักปฏิบัติเหมือนกัน

จะขอกล่าวถึงเรื่องพระอุบลวรรณาเถรีตามข้อความใน **พระธัมมปทัฏฐกถา** ซึ่งเป็น **อรรถกถาขุททกนิกาย คาถาพระธรรมบท** ให้ท่านได้พิจารณาชีวิตของบุคคลในครั้งพุทธกาลตั้งแต่ต้นทีเดียว ก่อนที่จะได้เป็นพระอรหันต์ จนกระทั่งได้เป็นพระอรหันต์ เพื่อท่านจะได้พิจารณาว่า ท่านประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร

เรื่องของพระอุบลวรรณาเถรี ตามข้อความใน **พระธัมมปทัฏฐกถา** มีข้อความว่า

ดังได้สดับมา พระเถรีนั้นตั้งความปรารถนาไว้แทบบาทมูลของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ กระทำบุญทั้งหลายสิ้นแสนกับป่องเทียวอยู่ในเทวดาและมนุษย์ จุตติจากเทวโลก ถือบปฏิสนธิในสกุลเศรษฐี ในกรุงสาวัตถี ในพุทธรูปาทกาลนี้ คือ ในสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้ ก็มารดาบิดาได้ตั้งชื่อท่านว่า อุบลวรรณา เพราะท่านมีผิวพรรณเหมือนกลีบอุบลเขียว ต่อมาในกาลแห่งท่านเจริญวัยแล้ว พระราชาและเศรษฐีทั้งหลายในสกลชมพูทวีป ส่งบรรณาการไปสู่สำนักของเศรษฐีว่า ขอเศรษฐีจงให้ธิดาแก่เรา ชื่อว่าคนผู้ไม่ส่งบรรณาการไป มิได้มี

ลำดับนั้น เศรษฐีคิดว่า เราจักไม่สามารถเอาใจของคนทั้งหมดได้ แต่เราจักทำอุบายสักอย่างหนึ่ง เศรษฐีนั้นเรียกธิดามา แล้วกล่าวว่า

แม่เจ้าจักอาจเพื่อบวชไหม

คำกล่าวของบิดาได้เป็นเหมือนน้ำมันที่หุงแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้ง ดังเขารดลงบนศีรษะ เพราะความที่ท่านมีภพมีในที่สุด เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวกับบิดาว่า

พ่อ ฉันจักบวช

เศรษฐกิจนั้นทำสักการะเป็นอันมากแก่ท่านแล้ว นำท่านไปสู่สำนักพระภิกษุณีให้บวชแล้ว

เป็นเรื่องที่แต่ละท่านจะมาสู่พระธรรมวินัยในลักษณะต่าง ๆ กัน แม้ในครั้งพุทธกาล และในครั้งนี้ ไม่ว่าท่านจะอยู่ในวัยไหน ถ้าท่านเริ่มหันมาสู่พระธรรมวินัย ท่านจะได้เห็นว่า การมาสู่พระธรรมวินัยของแต่ละท่านนั้น มาด้วยการสะสมของจิตของแต่ละบุคคล

ข้อความต่อไปเป็นเรื่องชีวิตของพระภิกษุณีว่า ท่านประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างไร แล้วท่านเจริญสติปัฏฐาน จึงได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อท่านบวชแล้ว ไม่นานนัก วาระรักษาลูกदानในโรงอุโบสถถึงแล้ว (เป็นกิจหน้าที่ของพระภิกษุณี) ท่านตามประทีป กวาดโรงอุโบสถ ยืนถือณิมิตแห่งเปลวประทีป พิจารณาแล้ว ๆ เล่า ๆ ยังฉาน มีเตโชกสิณเป็นอารมณ์ให้เกิดขึ้นแล้ว กระทำฌานนั้นแลให้เป็นบาท บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิบัติ และอภิญญาทั้งหลายแล้ว

ซึ่งพระอุบลวรรณาเถรี ท่านเป็นเอตทัคคะ คือ เป็นเลิศกว่าพวกภิกษุณีสาวิกาทั้งหลายผู้มีฤทธิ์

ชีวิตเป็นปกติประจำวัน แม้แต่หน้าที่ของท่าน คือ วาระรักษาลูกदानในโรงอุโบสถ ท่านตามประทีป กวาดโรงอุโบสถ นี่เป็นกิจวัตรของภิกษุณีซึ่งเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ทำกิจการงานเป็นปกติ

ข้อความที่ว่า ท่านถือณิมิตแห่งเปลวประทีป พิจารณาแล้ว ๆ เล่า ๆ ยังฉาน มีเตโชกสิณเป็นอารมณ์ให้เกิดขึ้นแล้ว กระทำฌานนั้นแลให้เป็นบาท บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิบัติ และอภิญญาทั้งหลายแล้ว ถ้าท่านไม่เคยเจริญสติเป็นปกติ เวลาที่ฌานจิตเกิด ท่านจะระลึกว่า เป็นนามเป็นรูป ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนได้ไหม เพราะฉะนั้น พญานะที่ว่า กระทำฌานนั้นแลให้เป็น

บาท จะต้องเข้าใจด้วยว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติเท่านั้นจึงสามารถที่จะระลึกได้เวลาที่มานจิตเกิดขึ้นว่า แม้มานจิตนั้นก็ไม่ใช่เที่ยง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

นี่เป็นสำนักพระผู้มีพระภาค ซึ่งมีการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ถ้าสำนักใดเป็นอย่างนี้ ท่านจะไปสู่สำนักนั้นบ่อย ๆ เนื่อง ๆ สักเท่าไรก็ยิ่งเป็นการดี ถึงแม้ท่านยังไม่อาจหรือไม่สามารถที่จะละเพศฆราวาสได้ แต่การไปสู่สำนักเพื่อได้ฟังธรรม เพื่อที่จะได้อุปการะเกื้อกูลต่อการกระทำกิจของพระภิกษุพระภิกษุณี เหล่านั้นในครั้งนั้น ก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสกุบาสิกาที่เป็นอริยสาวกก็ได้กระทำในครั้งพุทธกาล

ข้อความต่อไปมีว่า

โดยสมัยอื่น พระเถรนั้นเที่ยวจาริกไปในชนบท กลับมาแล้วเข้าไปสู่อันธวัช ในกาลนั้น พระศาสดายังไม่ได้ทรงห้ามการอยู่ป่าของพวกพระภิกษุณี ครั้งนั้น มนุษย์ทำกระท่อม ตั้งเตี้ย กั้นม่านไว้ในป่านั้น แก่พระเถรนั้น (กระท่อมนั้น มีผู้สร้างให้เป็นที่พักของท่าน) พระเถรนั้น เข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถีเป็นปกติ เป็นกิจวัตรธรรมดา

ธรรมดาใหม่ บางท่านเข้าใจว่า การเจริญสติปัฏฐาน บิณฑบาตไม่ได้ ไปไหนไม่ได้ แต่ถึงแม้ว่ายังไม่ได้เป็นพระอริยบุคคล ท่านก็ประพฤติปฏิบัติธรรมตามพระธรรมวินัยเป็นปกติ และแม้เป็นพระอรหันต์แล้ว ก็มีชีวิตตามปกติ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ไม่มีอะไรที่ผิดปกติ ทำให้คนอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า ท่านผู้นั้นเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี หรือว่าเป็นพระอรหันต์ หรือแม้ว่าญาณหนึ่งญาณใดจะเกิดกับบุคคลใดที่กำลังพูด กำลังเดิน ก็ไม่สามารถที่จะมีผู้หนึ่งผู้ใดทราบได้ว่า ญาณนั้นหรือว่าญาณนี้ได้เกิดกับบุคคลนั้นบุคคลนี้ เพราะว่าไม่มีอะไรที่ผิดปกติเลย

เมื่อพระเถรนั้นเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ออกมาจากพระนครสาวัตถี กลับไปสู่กระท่อมนั้น เป็นโอกาสให้นันทมาณพประทุษร้ายต่อท่าน ด้วยการ

กระทำที่ไม่สมควร และผลของการกระทำของนันทมาณพนั้น แผ่นดินก็ได้แยกออกเป็น ๒ ฝ่าย นันทมาณพถูกสูบลงไป จุตีแล้ว เกิดในเวจีมหานรกแล้ว

ฝ่ายพระเถรีบอกเนื้อความนั้นแก่พระภิกษุทั้งหลายแล้ว พวกพระภิกษุนี้แจ้งเนื้อความนั้นแก่พระภิกษุทั้งหลาย พวกพระภิกษุกราบทูลแด่พระผู้มีพระภาค ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงห้ามการอยู่ป่าของพวกพระภิกษุนี้ จำเดิมแต่นั้นมา

จะยกเป็นข้ออ้างว่า ในครั้งนั้นมีห้องปฏิบัติได้ใหม่ มีห้องกัมมัฏฐานได้ใหม่ เป็นชีวิตปกติธรรมดาของท่าน ที่ในครั้งนั้นกุลธิดามีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ท่านก็อยู่ป่าเหมือนกุลบุตรผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต แต่ว่าเมื่อเป็นความไม่เหมาะสมสำหรับเพศพระภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงห้ามการอยู่ป่าของพระภิกษุนี้ จำเดิมแต่นั้นมา

ถ. ผมสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติ ท่านสอนไว้ว่า ไม่บอดก็ทำเหมือนคนบอด ไม่ไ้ก็ทำเหมือนคนไ้ ไม่หนวกก็ทำให้เหมือนคนหนวก ซึ่งตามนี้ก็เข้าในลักษณะที่ถือว่า จะต้องเข้าไปอยู่ในที่เฉพาะในที่จำกัด เพราะในที่เช่นนั้นไม่ต้องพูดกับใคร ไม่ต้องเห็นอะไร ไม่ต้องได้ยินอะไร เพราะเป็นที่จำกัดเฉพาะ ที่ท่านพูดไว้เช่นนั้นกับความหมายที่แท้จริงจะค้านกันหรือเปล่า

ส. ผู้ที่เจริญสติ มีตาก็มองไม่เห็นนิมิตอนุพยัญชนะ หมายความว่า สติระลึกถึงลักษณะของนามและรูปที่ปรากฏในขณะนั้น มีหูก็เหมือนกัน ไม่ได้เพลิดเพลिनไปกับเสียงที่ได้ยินด้วยความยึดถือว่าเป็นตัวตน แต่สติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น ถึงเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงก็ไม่ใช้ความแข็งแรงของร่างกายนั้นไปกระทำทุจริต แต่สติก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ เหมือนกับคนที่ไม่มีกำลัง เพราะว่าไม่ได้ใช้กำลังไปในการต่อสู้ หรือในทางทุจริต

เรื่องของพระธรรมวินัย เป็นเรื่องที่ทำให้เจริญกุศลทุกทางที่จะเป็นไปได้ พระธรรมเทศนาทั้งหมดก็เพื่อให้เกิดกุศล

ข้อ ๑ ที่ท่านผู้ฟังก็อาจจะยังข้องใจอยู่ คือ ในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการไม่คลุกคลี ซึ่งถ้าท่านผู้ฟังไม่พิจารณาจะทำให้เข้าใจว่า การไม่คลุกคลีนั่นจะต้องไม่พบปะ มีชีวิตที่ไม่ใช่ปกติ เข้าใจว่า นั่นเป็นการไม่คลุกคลี

พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการไม่คลุกคลี เพราะเหตุว่าการไม่คลุกคลีนั่นเป็นเครื่องหมาย เป็นการแสดงถึงอสังขยของบุคคลนั้นที่ไม่เกาะเกี่ยว ไม่ยึดมั่นในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงพละ ในอัมมารมณ แต่ผู้นั้นจะไม่คลุกคลีได้โดยสถานใด ไม่ใช่ว่าโดยการไปผืน ไปบังคับไว้ชั่วคราว แต่ความจริงเยื่อใยยังคลุกคลี ยังเกี่ยวข้อง ถ้าเป็นโดยลักษณะนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ทรงสรรเสริญทรงสรรเสริญการไม่คลุกคลี ซึ่งจะจริงได้ ก็โดยการค่อย ๆ ละ ค่อย ๆ คลายกิเลสให้หมดไป จึงจะไม่คลุกคลีได้จริง ๆ

จะเห็นได้ว่า หนทางดับกิเลสเป็นสมุจเฉทที่ได้ทรงแสดงไว้ ถึงแม้ว่าพระผู้มีพระภาคจะทรงสรรเสริญการไม่คลุกคลี แต่ก็ไม่มีการปฏิบัติในครั้งพุทธกาล เพราะฉะนั้น อย่าเข้าใจผิดว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการไม่คลุกคลี ก็จะต้องมีห้องสำหรับปฏิบัติ และก็มีชื่อว่าห้องปฏิบัติ รวบรวมว่าอยู่ที่อื่นปฏิบัติไม่ได้ อยู่ในห้องนั้นจึงจะปฏิบัติได้ ซึ่งในพระไตรปิฎกจะไม่เป็นเช่นนั้น

ในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการไม่คลุกคลี ไม่ใช่เป็นการบังคับ ไม่ใช่เป็นการฝืน ด้วยเหตุนี้ในครั้งนั้นจึงไม่มีห้องกัมมัฏฐาน เพราะเหตุว่าข้อปฏิบัติที่สำคัญที่สุดในพระศาสนานั้น เพื่อให้เกิดปัญญา แต่บางครั้งพยัญชนะบางคำก็อาจจะทำให้ท่านเกิดความปรารถนา ความต้องการ แทนที่จะละความปรารถนา ความต้องการ เช่น คำว่า **ญาณ** ซึ่งหมายความว่าถึงวิปัสสนาญาณ ท่านที่มีจุดมุ่งในการไปสู่สำนักปฏิบัติ ท่านกล่าวว่า ถ้าท่านเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันแล้ว ญาณไม่เกิด

วิปัสสนาญาณนั้น หมายความว่าปัญญาที่รู้ชัด ท่านมุ่งถึง**อุทยัพพญาณ** รู้สภาวะ ประจักษ์สันตติขาด ขณะนี้กำลังเห็น ไม่รู้อะไร นี่เหตุกับผลไม่ตรงกัน

เพราะฉะนั้น สำหรับท่านที่กล่าวว่า ท่านได้ผลมาจากการไปสู่สำนักปฏิบัติ และกล่าวว่า คนที่อยู่ข้างนอกไม่รู้ไม่ชัด คนที่อยู่ข้างนอก หมายความว่าถึงนอกห้อง กัมมัฏฐาน นอกสถานที่ปฏิบัติ นอกสำนักปฏิบัติ แต่ขอให้พิจารณาผลและเหตุว่า ต้องตรงกัน ท่านกล่าวว่า ผลของท่าน คือ รู้สภาวะ แล้วประจักษ์สันตติชาติ โดยข้อปฏิบัติที่นิ่งเมื่อยก็เปลี่ยน เพราะรู้ว่าเป็นทุกข์ นอนเมื่อยก็เปลี่ยน เพราะรู้ว่าเป็นทุกข์ ยืนเมื่อยก็เปลี่ยนเพราะรู้ว่าเป็นทุกข์ นั่นคือเหตุที่จะทำให้ท่านรู้สภาวะ ตามที่ท่านกล่าว ดิฉันก็ถูกท่านที่หวังดี ท่านที่เป็นมิตรสหายในกาลก่อนชักชวน เช่นเดียวกัน โดยยกผลขึ้นมากล่าวว่า ท่านผู้นั้นไปสู่สำนักปฏิบัติแล้วได้ผลมาก

อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พยากรณ์สูตร มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การพยากรณ์อรรถ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน
คือ บุคคลย่อมพยากรณ์อรรถ เพราะความเป็นผู้เขลา เพราะความเป็นผู้

หลง ๑

บุคคลผู้มีความปรารถนาลามก ผู้ถูกความปรารถนาครอบงำ ย่อม
พยากรณ์อรรถ ๑

บุคคลย่อมพยากรณ์อรรถ เพราะความบ้า เพราะจิตฟุ้งซ่าน ๑

บุคคลย่อมพยากรณ์อรรถ ตามความสำคัญว่าได้บรรลุ ๑

บุคคลย่อมพยากรณ์อรรถโดยถูกต้อง ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การพยากรณ์อรรถ ๕ ประการนี้แล

ไม่ต้องถึงอรรถ เพียงผลที่ท่านกล่าวมาก็ควรพิจารณาแล้วว่า เป็นผลที่ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งมีเหตุและผลที่จะตรวจสอบว่า เป็นญาณที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ทั้งผลและเหตุ และไม่ใช่มีแต่ในครั้งนี้ แต่มีในครั้งโน้นทีเดียว มิฉะนั้นพระสูตรนี้ คงจะไม่มีที่ว่า

ประการที่ ๑ บุคคลย่อมพยากรณ์อรรถ เพราะความเป็นผู้เขลา เพราะ
ความเป็นผู้หลง ๑ เป็นไปได้ไหม ได้

บุคคลผู้มีความปรารถนาลามก ผู้ถูกความปรารถนาครอบงำ ย่อม
พยากรณ์อรหัต ๑

เคยได้ยินใครบอกว่า ได้เป็นพระโสดาบันบ้าง หรือบรรลุโสฬสญาณ
น่าคิดว่าเป็นการพยากรณ์เพราะเป็นผู้เซลา ๑ เพราะความเป็นผู้หลง ๑ หรือ
เพราะถูกความปรารถนาครอบงำ ๑

ความปรารถน่ายากเหลือเกินที่จะพรางออก ดูเหมือนว่าท่านปฏิบัติถูก ๆ
ผิด ๆ อย่างไรก็ตาม ถ้ามีใครพยากรณ์ว่า ท่านเป็นพระโสดาบันบุคคล ก็รับรับเอา
ที่เดียวด้วยความปรารถนาลามก ด้วยความปรารถนาที่จะเป็นพระโสดาบันบุคคล
นี่เป็นสิ่งที่มิเพราะถูกความปรารถนาครอบงำก็เป็นได้ นอกจากนั้นยังมีบุคคลที่
ย่อมพยากรณ์อรหัตเพราะความบ้า เพราะจิตฟุ้งซ่าน หรือบุคคลย่อมพยากรณ์
อรหัตเพราะความสำคัญว่าได้บรรลุ

ขอลอยลงมาจากอรหัต มาเป็นวิปัสสนาญาณแรก คือ นามรูปปริเฉทญาณ
เพื่อเป็นเครื่องเทียบเคียงว่า ที่ท่านเข้าใจว่าท่านบรรลุญาณแล้วนั้นเป็นความรู้ที่
ถูกต้องหรือไม่ และข้อปฏิบัติอย่างไรทำให้ท่านสามารถที่จะรู้ความต่างกันของนาม
และรูปซึ่งเป็นนามรูปปริเฉทญาณ

สำหรับการเจริญสติปัฏฐานที่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้น สติเริ่มระลึกรู้ลักษณะของกาย
ของเวทนา ของจิต ของธรรม ที่ใช้คำว่า สภาวะ หมายความว่า ความถึง สภาพธรรมที่มี
ลักษณะจริง ๆ ที่ปรากฏ อ่อน แข็ง ก็เป็นอนัตตา มีเหตุปัจจัยเกิดขึ้นก็ปรากฏ แต่
ปัญญายังไม่รู้ชัดว่าสภาพธรรมนั้นไม่ใช่ตัวตน จนกว่าจะบรรลุถึงนามรูปปริเฉท-
ญาณ ซึ่งเป็นความรู้ชัดทางมโนทวาร ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่มี
ความเคลือบแคลงเลยว่า นามธรรมนั้นมีลักษณะอย่างนี้ รูปธรรมนั้นมีลักษณะ
อย่างนั้น เพราะเมื่อปรากฏสภาพความเป็นอนัตตาทางมโนทวาร จะไม่ก้าวกาย
สับสนปนกัน สืบต่อติดกันแน่นเหมือนอย่างที่กำลังปรากฏในขณะนี้ แต่เป็นการรู้
ชัด เพราะลักษณะนั้นปรากฏโดยความเป็นอนัตตา จะจำกัดได้ตามความ
ปรารถนาใหม่ว่า ให้รู้รูปนั้น ให้รู้นามนี้

เพราะฉะนั้น นี่เป็นเหตุผลที่ว่า ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานจะต้องเริ่มด้วยการ ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตาบ้าง หูบ้าง จมูกบ้าง ลิ้นบ้าง กายบ้าง ใจบ้าง ไม่เจาะจง ไม่จำกัด นามที่เกิดปรากฏแล้วก็ เป็นสภาพรู้ สภาพรู้ มีใครจำกัดได้ไหมว่า ให้รู้แต่สิ่งนั้นตรงนั้น เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าผู้หนึ่งผู้ใดจะ สามารถไปยับยั้งเวลาที่ญาณนั้นเกิดขึ้น ให้จำกัดความรู้ไว้เพียงแค่นั้น ไม่ให้รู้ อย่างอื่น ให้รู้แต่เฉพาะรูปนั้นก็ได้ ให้รู้แต่เฉพาะนามนั้นก็ได้ เมื่อผู้นั้น ประจักษ์สภาวะธรรมของนามธาตุแล้ว จะหมดความสงสัยในโลกทั้งปวง เพราะ นามธาตุเป็นสภาพรู้ ปรากฏในขณะนั้นอย่างไร ที่โลกอื่น ภพอื่น นามธาตุจะ เปลี่ยนสภาพเป็นอย่างอื่นได้ไหม นามธาตุก็ยังคงเป็นสภาพรู้อยู่นั่นเอง

เพราะฉะนั้น จะหมดความคิด ความสงสัย ความแคลงใจในนรก ใน สวรรค์ ในพรหมโลก หรือในที่อื่น เพราะได้ประจักษ์สภาวะลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมตามความเป็นจริง โดยเลือกไม่ได้ แต่ที่ท่านอ้างว่า ท่านรู้สภาวะ เพราะนั่งแล้วก็เมื่อย ก็พิจารณาว่าเป็นทุกข์จึงต้องเปลี่ยนอิริยาบถ ขณะที่คิดอย่าง นั้น ช่วยให้ท่านรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมอะไร เป็นใครคิด เป็นแบบ เป็นแผน ที่เวลาจะเปลี่ยนอิริยาบถ ก็คิดอย่างนั้นเหมือนกันหรือ

